

Tulevaisuuden kaipuu

Taideperustainen toimintatutkimus pohjoisilla alueilla asuvien nuorten ilmastotulevaisuudesta

Kanerva Kivistö ja Sara Teperi
Tulevaisuuden kaipuu
Pro gradu -tutkielma
Lapin yliopisto
Taiteiden tiedekunta
Kuvataidekasvatus
Kevät 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Tulevaisuuden kaipuu – Taideperustainen toimintatutkimus pohjoisilla alueilla asuvien nuorten ilmastotulevaisuudesta

Tekijät: Kanerva Kivistö ja Sara Teperi

Koulutusohjelma: Kuvataidekasvatus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 98, liitteet (9)

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Käsitlemme tutkimuksessamme pohjoisilla alueilla asuvien nuorten ilmastotulevaisuutta taideperustaisin keinoin. Ilmastomuutoksen vaikutukset ulottuvat myös arktisille alueille, sen yhteisöihin ja ekosysteemeihin. Nuoret sukupolvet kohtaavat näitä muutoksia ja ilmastomuutokseen liittyviä kysymyksiä koko elämänsä ajan. Jo tästä syystä meidän tulee löytää keinoja nuorten tulevaisuuteen liittyvien näkemysten käsittelylle ja ilmaisulle.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu nuorten ilmastotulevaisuuden ja yhteisöllisen taiteen osallistavien keinojen ympärille. Nuorten ilmastotulevaisuudella viittaamme nuorten tulevaisuuden näkymiin sekä ilmastomuutokseen liittyviin tunteisiin, tietoihin ja toimintahaluihin. Tutkimuksen menetelmällisenä strategiana toimii taideperustainen toimintatutkimus, sillä tutkimuksessamme luodaan toimintaa nuorten kanssa. Tämä toiminta tuottaa tutkimuksen reflektioaineiston, joka koostuu suunnitteluaineistosta, kenttämuistiinpanoista, toiminnan tuotoksista sekä kyselyistä ja haastatteluista.

Tutkimuksemme rakentuu kolmen taideperustaisen projektin ympärille painottuen niistä viimeiseen. Tässä projektissa teimme yhteistyötä Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen ja paikallisen lukiolaisryhmän kanssa. Nuoret käsittelivät taideperustaisesti ilmastotulevaisuuttaan työpajajaksolla, jonka aikana syntyneistä tuotoksista muodostui yhteisöllinen taideteos *Solastalgia*. Tämä teoskokonaisuus esitettiin kansainvälisen konferenssitapahtuman avajaisvastaanotolla.

Tutkimus osoittaa, että nuorten taideperustaista ilmastotulevaisuuden käsittelyä ja ilmaisua voidaan kehittää osallistamalla nuoria teossisällön luomiseen ja tapahtumaympäristöihin. Osatehtävät auttoivat ilmastomuutokseen liittyvien näkemysten hahmottamista ja tapahtumaan osallistuminen tuotti osalle vaikuttamisen kokemuksia. Osallistamisen yhtenä edellytyksenä on projektin toimiva integrointi kohderyhmän oppilaitoksen opetussuunnitelmaan. Kohderyhmän tulee olla myös selvillä omasta roolistaan sekä tekemänsä taiteen merkityksestä tapahtumassa. Kehittämisehdotuksena on keskittää työpajatoiminta monen taidemuodon sijasta performanssitaiteen osallistaviin keinoihin.

Avainsanat: nuorten ilmastotulevaisuus, nuorten osallisuus, nykytaiteen keinot osallistamiseen, taideperustainen toimintatutkimus

University of Lapland

Faculty: Faculty of Art and Design

The title of the pro gradu thesis: Longing for the Future – An art-based action research on the climate future of young people living in the northern regions

Authors: Kanerva Kivistö ja Sara Teperi

Degree programme: Art education

The type of the work: Pro gradu thesis

Number of pages: 98, attachments (9)

Year: 2024

Summary:

In this research we observe the climate future of young people living in the northern regions through art-based practices. The effects of climate change extend to the Arctic, its communities and ecosystems. Young generations will face these changes and issues related to climate change throughout their lives. For this reason, new ways for young people to process and express their views on the future must be discovered.

The theoretical background of the research consists of young people's climate future and participatory practices of community art. With the concept of young people's climate future, we refer to their future prospects as well as climate change-related feelings, knowledge and desires for action. The methodical strategy of the research is art-based action research, in which activities with young people are created. These activities produce the research material, which consists of planning material, field notes, products created during the activities, together with surveys and interviews.

Our research is structured around three art-based projects. In the last one, we collaborated with *On the Front Line of the Climate Crisis* project and a local group of high school students. During the workshop period, the group observed their climate future through art-based practices and created the community artwork *Solastalgia*. Solastalgia was presented at the opening reception of an international conference event.

The research shows that the pathway for young people to express their climate future through art-based practices can be developed in two ways; by including young people throughout the process in the creation of the artwork and by taking them into event environments. The functional integration of the project into the curriculum of the target group's educational institution is one of the conditions for inclusion. In this research the subtasks helped students to trace their views related to climate change, and participating in the event gave some of them experiences of influencing. In addition to this, the target group must be aware of their own role in the event and why their artwork is placed there. Our proposal for future activities is to focus on participatory practices of performance art instead of many art forms.

Keywords: young people's climate future, young people's inclusion, participatory practices of contemporary art, art-based action research

Sisällysluettelo

| | |
|--|----|
| 1 Johdanto..... | 6 |
| 2 Kontekstina taidekasvatuksen kehittämishankkeet ja tapahtumat..... | 9 |
| 2.1 Arcta Fast -koulutusmallihanke ja Aurora-tulevaisuustapahtuma..... | 9 |
| 2.2 Ilmastokriisin etulinjasta Think Green ja Rovaniemi Arctic Spirit -tapahtumiin.... | 10 |
| 3 Teoreettinen viitekehys..... | 13 |
| 3.1 Ilmastonmuutoksen aikakaudella..... | 13 |
| 3.2 Nuorten ilmastotulevaisuus..... | 14 |
| 3.2.1 Ympäristötunteet..... | 16 |
| 3.2.1.1 Ilmastoahdistus..... | 18 |
| 3.2.1.2 Solastalgia..... | 20 |
| 3.2.2 Nuorten ilmastovaikuttaminen..... | 22 |
| 3.2.2.1 Nuorten yhteiskunnalliset vaikuttamis- ja osallistumiskeinot.... | 22 |
| 3.2.2.2 Osallisuus ja sen suhde ympäristötoimijuuteen..... | 24 |
| 3.3 Taiteen merkitys ympäristökriisien ja kestävyysmurroksen poltteeissa..... | 29 |
| 3.4 Yhteisöllisen taiteen keinoja osallistamiseen..... | 31 |
| 4 Tutkimuksen menetelmälliset valinnat..... | 38 |
| 4.1 Taideperustainen toimintatutkimus..... | 38 |
| 4.2 Aineistonkeruun ja analyysin suunnitelma..... | 44 |
| 4.3 Tutkijaparin positio ja tutkimuksen eettiset kysymykset..... | 49 |
| 5 Toiminnan toteutus ja analyysi..... | 53 |
| 5.1 Ensimmäinen esivalmistelusykli: Nuorten ilmastotunnehahmot kohtaavat..... | 53 |
| 5.1.1 Nuorten ilmastotunne-työpajaa ohjaamassa..... | 53 |
| 5.1.2 Tarkastelussa nuorten osallisuus suhteessa tapahtumallisuuteen..... | 55 |
| 5.2 Toinen esivalmistelusykli: Talvitaidetta yhdessä ja pala kerrallaan..... | 58 |
| 5.2.1 Talvitaidetyöpajan suunnittelu..... | 58 |
| 5.2.2 Suoja keskelle kylmää talvea..... | 59 |
| 5.3 Kolmas eli varsinainen kehittämissykli: Ilmastonmuutos lukiolaisten silmin..... | 61 |
| 5.3.1 Ilmastotulevaisuus osaksi lukion kuvataidekurssia..... | 61 |
| 5.3.2 Työpajajakson aloitus lukiolla..... | 64 |
| 5.3.3 Ilmastotunteiden sanoittamisesta videotaiteseen..... | 68 |

| | |
|---|----|
| 5.3.4 Moninaiset uutiset Lapin ilmastotulevaisuudesta..... | 71 |
| 5.3.5 Toimintahaluja ja performatiivisuutta..... | 74 |
| 5.3.6 Taide- ja tapahtumaperustainen toiminta nuorten kokemana..... | 77 |
| 6 Tulosten yhteenveto..... | 86 |
| 7 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet..... | 88 |
| 8 Pohdinta..... | 89 |
| Lähteet..... | 91 |
| Liitteet..... | 99 |

1 Johdanto

Vuosikaudet tutkimustulokset ovat kertoneet siitä synkästä todellisuudesta, jossa maapallomme elää. Vuonna 2023 IPCC:n (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) julkaisemassa raportissa maapallon lämpeneminen todetaan yksiselitteisesti ihmisen aiheuttamaksi. Ihmislähtöisen ilmastonmuutoksen nähdään jo nyt vaikuttavan merkittäväällä tavalla sekä säiden että ilmaston ääri-ilmiöihin. IPCC:n mukaan näillä muutoksilla on laajalle levinneitä ja haitallisia vaikutuksia ihmiselämän lisäksi ei-inhimilliselle luonnolle (IPCC, 2023, s. 42). Kovaa vauhtia etenevän ilmastonmuutoksen peruuttaminen on jo mahdotonta, mutta keinoja sen hillitsemiselle kehitetään koko ajan.

Ilmastonmuutos ravisuttaa sellaisia ihmiselämälle tuttuja peruspilareita, joita etenkin länsimaissa on pidetty itsestäänselvyyksinä. Ilmastonmuutoksen kietoutuessa tavalla tai toisella kokemusmaailmaamme tulee meidän etsiä tapoja sen ymmärtämiselle, mutta myös omien reaktioidemme selvittämiseksi ja tunnistamiseksi. Nuorten sukupolvien tulee ratkoa ympäristökriiseihin liittyviä kysymyksiä koko elämänsä ajan. Ilmastonmuutoksen vaikuttaessa eniten nuoriin ja tuleviin sukupolviin on olennaista pysähtyä kuuntelemaan lapsia ja nuoria – onhan kyse heidän tulevaisuudestaan. Tämä tutkielma luo katsauksen nuorten ilmastotulevaisuuteen taideperustaisin keinoin. Lähestymme monisyistä ilmastonmuutoksen teemaa nuorten näkemyksistä käsin: mitä nuoret tuntevat, ajattelevat ja tietävät muuttuvasta ilmastosta? Mitä sanottavaa heillä on päättäjille, kanssaeläjille tai itselleen?

Ilmastoon liittyvien ajatusten, asenteiden ja tunteiden kohtaaminen asettaa omat haasteensa, mutta niiden käsittely on olennaista ihmismielen ymmärtämisen, toimimisen ja muutoksiin sopeutumisen kannalta. Ilmastonmuutos luo haasteen kasvatukselle, opetukselle sekä kulttuurille. Kuinka osallistaa nuoria ilmastoasioissa? Millainen rooli taiteella on osallisuuden tukemisessa? Olemme tässä tutkimuksessa pyrkineet luomaan ja kehittämään taideperustaista toimintaa, joka sisältää yhteisöllisen taiteen keinoja osallistamiseen ja tarjoaa nuorille tavan käsitellä ja ilmaista ilmastotulevaisuuttaan. Tämän näemme rakentuvan ilmastotunteista, -toiminnasta ja tiedosta ilmastonmuutokseen liittyen.

Tutkimuksemme rakentuu taideperustaiselle toimintatutkimukselle ominaisen syklisyyden mukaisesti (toiminnan suunnittelu, toteutus, havainnointi, reflektointi ja kehittäminen). Syklejä on yhteensä kolme, joista kaksi ensimmäistä ovat niin sanottuja esivalmistelusyklejä, joiden pohjalta kehitämme toimintaa kohti kolmatta, varsinaista kehittämissykliä. Tutkimustehtävämme on

tuoda rovaniemeläisen lukion kuvataidekurssille osallistuvien nuorten näkemyksiä ilmastonmuutoksesta taiteen keinoin kansainväliseen arktiseen tapahtumaan. Nuorten ajatukset, tunteet ja tiedot ilmastonmuutoksesta saatetaan esitettävään muotoon kolme viikkoa kestävässä työpajatoiminnassa, joka huipentuu Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssitapahtumaan. Konferenssitapahtuman avajaisvastaanotolla on esillä monitaiteellisesti ja yhteisöllisesti tuotettu teoskokonaisuus. Tutkimustavoitteenamme on kehittää väylää nuorten ilmastotulevaisuuden käsittelylle ja ilmaisulle taideperustaisesti. Tämä tutkimus tuo ajankohtaiseen keskusteluun oman antimme taidekasvatuksen kehittämistyöstä. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- 1. Miten kehittää väylää nuorten taideperustaiselle ilmastotulevaisuuden käsittelylle ja ilmaisulle?*
- 2. Miten ilmastovaikuttaminen näyttäytyy nuorten kokemuksissa?*

Päädyimme tämän aiheen äärelle syksyllä 2022 valitessamme kuvataidekasvatuksen opintoihin sisältyvää yhteisöprojektia. Olimme jo tuolloin päättäneet, että tekisimme pro gradu -tutkielmamme yhdessä, jatkumona opintojen aikana muotoutuneelle vahvalle yhteistyölle. Tutkimuksen lähtökohtana on siis tutkijaparin luonteva yhdessä työskentely sekä yhteisöprojekti, jonka kautta pääsimme kehittämään nuoriin ja ilmastonmuutokseen liittyvää taide- ja tapahtumaperustaista toimintaa. Olemme tämän tutkimuksen pohjalta olleet mukana kahdessa taidekasvatuksen kehittämishankkeessa: tapahtumaperustaisen taiteen, nopean reagoinnin, teknologian ja liiketalouden yhdistävässä Arcta Fast -koulutusmallihankkeessa sekä Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushankkeessa, joka edistää nuorten osallisuutta ja aktiivista kansalaisuutta taideperustaisesti.

Pro gradu -tutkimusprosessimme on kestänyt miltei kaksi vuotta. Näiden kahden vuoden aikana olemme perehtyneet taideperustaisen toimintatutkimuksen tapoihin ja syklisesti rakentuvaan tutkimusprosessiin, pohtineet tutkimusaihettamme ja sen rajausta, olleet mukana erilaisissa taideperustaisissa kehittämistoimissa ja oppineet valtavasti kuvataidekasvatuksen alasta sekä taidekasvatuksen uusista tuulista etenkin arktisilla alueilla. Tutkimusprosessi on ennen kaikkea ollut oppimisprosessi, joka on kehittänyt ammattitaitoamme ja tukenut kasvuamme kuvataiteen opettajiksi.

Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen alalla pyritään painottamaan globaalin vastuun ja ekokulttuurisen kestävyuden, uudistavan arktisen taiteen (eng. *new genre Arctic art*) ja taideperustaisten palveluiden sekä tulevaisuuden oppimis- ja toimintaympäristöjen tutkimista ja kehittämistä (Jokela ym., 2024, s. 25). Nuorten taideperustaista ilmastotulevaisuutta käsittelevä

tutkimus osuu omalla tavallaan näihin painotusalueisiin. Tuomme yhteisöllisyyttä ja osallisuutta korostavat taidemuodot yhteen ajankohtaisen ja kaikkia koskettavan ilmiön, ilmastonmuutoksen kanssa. Huoli maapallon tulevaisuudesta on tutkijaparin kohdalla ollut yksi tutkimuksen liikkeellepanevista voimista – tutkimuksen tekeminen ilmastonmuutoksesta ja sen herättämistä ajatuksista on ollut tapa käsitellä myös omaa ilmastoahdistusta. Olemme myös kokeneet vaikuttavamme asioihin työskennellessämme sellaisen aiheen ja kohderyhmän parissa, jotka usein jäävät huomiotta päätöksenteoissa.

Tämä tutkielma rakentuu pro gradu -tutkielmalle ominaisella tavalla. Aluksi esittelemme tutkimuksen kontekstin ja tämän jälkeen siirrymme tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen, jossa tarkastelemme tälle tutkimukselle oleellisimpia käsitteitä, kuten nuorten ilmastotulevaisuutta sekä nykytaiteen keinoja osallistamiseen. Neljännessä luvussa käsittelemme tutkimuksen menetelmällisiä valintoja, kuten aineistonkeruuta ja analyysimenetelmää. Viidennessä luvussa kuvaamme ja analysoimme toimintaa, jota olemme olleet mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja kehittämässä. Teemme kuudennessa luvussa analyysin tuloksista yhteenvedon ja esitämme seitsemännessä luvussa johtopäätöksemme sekä kehittämisehdotuksemme tulevaisuuden toiminnalle. Viimeisenä tarkastelemme tutkimusprosessia ja sen aikana syntyneitä pohdintoja luvussa kahdeksan. Liitteet löytyvät tutkimuksen lopusta.

2 Kontekstina taidekasvatuksen kehittämishankkeet ja tapahtumat

2.1 Arcta Fast -koulutusmallihanke ja Aurora-tulevaisuustapahtuma

Taideperustaiselle toimintatutkimukselle tyypillinen syklimäinen kulku alkoi tässä tutkimuksessa Arcta Fast -koulutusmallihankkeesta, joka käynnistyi vuonna 2020 Euroopan sosiaalirahaston avustuksella ja tuli päätökseensä keväällä 2023. Jokela (2023) mainitsee hankkeen tavoitteeksi Lapin maakunnan tapahtumiin liittyvän, eri luovien alojen oppilaitosten yhteistyössä annettavan koulutuksen kehittämisen, mikä konkretisoituisi moniammatilliseen ja kolme koulutustasoa läpäisevään fast-osaamiseen keskittyvään koulutuskokonaisuuteen. Jokela huomauttaa, että luovat alat määräytyivät tässä tapauksessa Lapin yliopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja ammattiopisto Lappian alojen mukaan. Näitä aloja ovat audiovisuaalinen ala, kuvataide, muoti- ja tekstiiliala, muotoilu, esittävä taide, elävä kulttuuriperintö, pelisuunnittelu ja -teknologia sekä tapahtumateknologia (Jokela, 2023, s. 11–12). Jokela ja kollegat (2023) mainitsevat oppilaitosten välisen yhteistyön lisäksi yhteistyön luovien alojen toimijoiden kanssa työelämälähtöisessä ja tapahtumaperustaisessa toiminnassa. Tällä yhteiskehittämisellä tapahtumien kanssa pyritään uusien oppimismahdollisuuksien ja luovien alojen toimijoiden työtilaisuuksien luomiseen (Jokela ym., 2023).

Teimme Levin pilottitapahtumaa varten yhteistyötä hankkeeseen palkattujen mentoritaiteilijoiden, Piste Kollektiivin mediataiteilija Ninni Korkalon ja teatteritaiteilija Anne Niskasen kanssa. Mentoritaiteilijalla viitataan taidekentällä työskenteleviin ammattitaiteilijoihin, jotka toimivat tässä tapauksessa ohjaajina ja ammatillisina oppaina luovien alojen opiskelijoille. Piste Kollektiivi on Rovaniemellä toimiva, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti esiintyvä, ammattitaiteilijoiden ja taidekasvattajien kollektiivi, joka tuottaa esittävän taiteen teoksia sekä soveltavan taiteen toimintaa, luo erilaisia hankkeita ja muovaa taidekasvatuksen menetelmiä (Piste Kollektiivi). Meidän lisäksemme työryhmässä oli kolmas kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelija, Susanna Rauno.

Tullessamme Arcta Fast -hankkeeseen mukaan, hankkeen kolmesta vaiheesta oli toinen vaihe käynnissä. Jokelan ja kollegoiden (2023) mukaan toisen vaiheen tarkoituksena oli pilotoida työelämälähtöinen koulutus ja fast-tuotantotavat yleisölähtöisesti kuudessa eri tapahtumassa (Jokela ym., 2023). Hanke piti siis sisällään monta eri pilottitapahtumaa, joista me osallistuimme kuudenteen ja viimeiseen, Levin superviikonloppuun, joka sisälsi sekä Aurora-tulevaisuustapahtuman että kansainvälisen alppihihtotapahtuman Levi World Cupin Levillä, Kittilässä 18.–20.11.2022.

Aurora-tulevaisuustapahtuma tunturissa on Yleisradion (YLE) ja Visit Levin vuosittain järjestämä konferenssitapahtuma. Tapahtuma tuo yhteen eri alojen asiantuntijoita ja aiheesta kiinnostuneita keskustelemaan tulevaisuuden isoista yhteiskunnallisista kysymyksistä (Aurora-tulevaisuustapahtuma). Aurora järjestetään yleensä Levi Summit konferenssikeskuksessa, joka sijaitsee aivan Levitunturin huipulla. Vuoden 2022 teemana oli tasa-arvo ja ilmastokysymykset. Tapahtumassa oli monenlaisia taiteellisia kokonaisuuksia Arcta Fast -hankkeen lisäksi myös muilta tahoilta, kuten Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushankkeesta ja ASAD-verkostosta (*Arctic Sustainable Art and Design*). Meidän työryhmämme anti tapahtumaan oli myöhemmin esiteltävä *Ilmastotunne — Fight Club* -videoteos, jonka toteutimme yhteistyössä rovaniemeläisen peruskoulun 6.-luokkalaisten kanssa.

2.2 Ilmastokriisin etulinjasta Think Green ja Rovaniemi Arctic Spirit -tapahtumiin

Olimme jo syksyllä 2022 osittain mukana Koneen Säätiön rahoittamassa Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushankkeessa samaan aikaan Arcta Fast -hankkeen kanssa. Osallistuimme hankkeessa toimivien väitöstutkijoiden Korinna Korsström-Maggan ja Aki Lintumäen keräämän video-, valokuva- ja tekstimateriaalin dramaturgian suunnitteluun. Materiaalin pohjalta syntynyt *Minun paikkani – Minu báiki – My Place* -videoteos tuo esiin nuorten tunteita heidän lempipaikoistaan sekä ajatuksia ilmastonmuutoksesta (Lintumäki, 2023, s. 51).

Ilmastokriisin etulinjassa: Kanssatutkijuus ja taideperustaiset interventiot nuorten ilmastoaktivismissa ja ilmastokansalaisuuden rakentumisessa (2022–2025) on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian sekä Lapin yliopiston koordinoima tutkimushanke. Hanke toteutetaan Lapissa, Pirkanmaalla ja Itä-Suomessa (Lintumäki & Korsström-Magga, 2023, s. 138; Rinne ym., tulossa). Hankkeen tavoitteeksi asetetaan taideperustaisten ilmastokriisiin liittyvien vaikuttamiskampanjoiden suunnittelu ja toteuttaminen nuorten kanssa ja heidän ehdoillaan. Hanke on myös tutkimushanke, jonka taideperustaisessa tutkimuskontekstissa nuorisolähtöisellä kanssatutkijuudella tuodaan nuoret esille yhteiskunnallisina toimijoina vahvistaen heidän osallisuuttaan ja aktiivista kansalaisuuttaan sekä näihin liittyvää hyvinvointioppimista (Ilmastokriisin etulinjassa). Hanke tunnistaa nuorten huolen ilmastonmuutoksesta ja ilmastonmuutoksen näkemisen heidän tulevaisuuttaan uhkaavana tekijänä, ja keskeisenä toiminta-ajatuksena onkin “kuulla nuoria herkällä korvalla ja mahdollistaa heidän osallisuutensa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa asiassa, joka erityisen painokkaasti koskee nuoria ja heidän tulevaisuuttaan” (Koneen Säätiö).

Tutkimuksen toisessa esivalmistelusyklissä osallistuimme 25. helmikuuta 2023 Barentsin alueellisen nuorisoneuvoston (*Barents Regional Youth Council*, BRYC) vuosikokouksen yhteyteen järjestettyyn *Think Green* -tapahtumaan, jonka järjestämisestä BRYC:n lisäksi vastasi Lapin yliopisto ja Ilmastokriisin etulinjassa -hanke. BRYC on monikansallinen Barentsin alueella (Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä) toimiva nuorisoneuvosto, joka on osa Barentsin alueneuvostoa (*Barents Regional Council*, BRC) (BRYC). Nuorisoneuvoston jäsenten tavoitteena on vahvistaa ja kehittää rajoja ylittävää yhteistyötä ja kannustaa nuoria yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen (BRYC). *Think Green* -tapahtumassa nuorilla oli mahdollisuus oppia lisää ilmastoaktivismista ja kestävästä kehityksestä Barentsin alueella sekä ilmaista omia tunteitaan taiteellisen toiminnan kautta (BRYC). Tapahtumaan olivat tervetulleita nuorisoneuvoston omien jäsenten lisäksi muiden nuorisovaltuustojen aktiivit sekä Lapin yliopiston opiskelijat (ikähaarukkana 16–30-vuotiaat).

Tutkimuksen kolmannessa ja varsinaisessa kehittämissyklissä olimme mukana Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeesta Rovaniemi Arctic Spirit -tapahtumassa. Arctic Spirit on vuosittain järjestettävä kansainvälinen konferenssitapahtuma, jossa käsitellään arktisten alueiden tulevaisuutta (Rovaniemi Arctic Spirit). Vuoden 2023 tapahtuma järjestettiin kuudennen kerran 13.–15. marraskuuta teemalla “*Towards New Horizons*”, ja sen avajaisvastaanottoa vietettiin kulttuuritalo Korundin tiloissa. Konferenssin järjestäjinä toimivat Arctic Spirit -sivujen mukaan Rovaniemen kaupunki ja Lapin yliopiston Arktinen keskus yhteistyössä muun muassa Suomen ulkoasiainministeriön, Suomen johtaman Barentsin euroaktisen neuvoston, Euroopan komission Suomen-edustuston sekä Suomen ulkopoliittisen insituutin kanssa. Rovaniemi Arctic Spirit kerää yhteen päättäjiä, akateemisen maailman edustajia ja muita arktisten alueiden sidosryhmien jäseniä (Rovaniemi Arctic Spirit). Osallistuimme Arctic Spirit -konferenssin avajaisvastaanotolle paikallisen lukiolaisryhmän kanssa.

Ilmastokriisin etulinjassa -hanke liittyy jokaiseen tutkimuksemme sykliin jollain tavalla: ensimmäisessä syklissä yhteistyönä hankkeen tutkijoiden Korsström-Maggan ja Lintumäen kanssa *Minun paikkani* -teoksen äärellä, toisessa syklissä osallistumalla BRYC-vuosikokouksen yhteyteen järjestettyyn *Think Green* -tapahtumaan ja sen taiteellisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen sekä kolmannessa syklissä taas yhteistyönä tutuksi tulleiden hanketutkijoiden ja Lapin yliopistolta hankkeessa toimivan kuvataidekasvatuksen professorin, pro gradumme ohjaajan Timo Jokelan kanssa sekä hankkeelta saamallamme rahoituksella (mm. teknikkoa ja materiaalihankintoja varten). Korsström-Magga ja Lintumäki toimivat kolmannessa syklissä mentoroivina taiteilijoina ja tutkijoina. Meidän roolimme oli suunnitella ja toteuttaa kolmen viikon työpajakokonaisuus, josta syntyisi nuorten tekemää taidetta sekä osallisuuden kokemuksia.

Keräsimme oman tutkimuksemme lisäksi tutkimusaineistoa Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeelle. Kiitämme Korinnaa, Akia ja Timoa suuresta panostuksesta yhteistyöhön – olemme oppineet kanssanne valtavasti.

3 Teoreettinen viitekehys

3.1 Ilmastonmuutoksen aikakaudella

Välimäki ja Lehtonen (2009) viittaavat ihmisen pienuutta todentaviin maailmanhistorian tiedemullistuksiin "loukkauksina" ihmisen maailmankuvaa ja itseymmärrystä kohtaan. Ensimmäinen näistä loukkauksista oli ymmärrys siitä, ettei maapallo olekaan maailmankaikkeuden keskipiste, vaan yksi aurinkoa kiertävistä planeetoista. Toisena loukkauksena Välimäki ja Lehtonen mainitsevat Darwinin evoluutioteorian, joka osoitti ihmisen samankaltaisuuden muun luomakunnan kanssa – polveudumme "alemmista" eläimistä ja olemme näin osa eläinkuntaa (Välimäki & Lehtonen, 2009, s. 341–342). Kolmantena tieteen aiheuttamana loukkauksena on Sigmund Freudin itse asettama ajatus siitä, ettei ihmisellä ole kiistatonta herruutta edes omasta henkisestä "talostaan" (Välimäki & Lehtonen, 2009, s. 342), vaan ihmisen motivaatiota ohjaa mielen tiedostamaton osa – tälle tiedostamattomalle Freud antoi "aineellisen" statuksen mielen kerroksia käsittelevässä teoriassaan (Jacobs, 2003, s. 34).

Nämä ihmisen osan pienuutta olemassaolon kokonaiskuvassa osoittavat loukkaukset ovat Välimäen ja Lehtosen (2009) mukaan tyypillisiä tieteen edistykselle, jonka uudet keskeiset havainnot tavoittelevat ihmisen itselleen luomien psykologisten turvarakenteiden horjuttamista (Välimäki & Lehtonen, 2009, s. 342). Merkittävää onkin se, miten ihminen on asennoitunut näihin loukkauksiin historian aikana. Välimäki ja Lehtonen (2009) pitävät selviytymisen takaavana keinona länsimaisen ihmisen tapaa omaksua tieteen esille tuomat vääjäämättömät muutokset ja uudelleenarvioida paikkansa luonnossa niiden mukaisesti. He pohtivat valistusaikana syntyneen järkiajattelun roolia tietynlaisena ihmisen itsekunnioituksen tukipilarina aina 2010-luvulle asti ja länsimaisen tieteen ottamaa roolia "perusturvallisuuden takaajana", mitä monet tieteen ja teknologian saavutukset tukevat. Nämä ovat yhdessä luoneet perustan tulevaisuuteen suuntautuvalla perusturvallisuuden muodolle, kehitysoptimismille (Välimäki & Lehtonen, 2009, s. 342).

Välimäki ja Lehtonen (2009) painottavat ilmastonmuutoksen ja sen mukana tuomien uhkien yllätyksellisyyttä ja vaikeasti hyväksyttävyyttä suhteutettuna ihmisen tieteelliseen ylpeyteen – jatkuvan edistyksen oheistuotteina on syntynyt perusturvallisuutta horjuttavia uusia ongelmia, kuten loukkaus teknologis–tieteellistä kehitystä kohtaan. Perusturvallisuuden uutena taakkana he näkevät ilmastonmuutoksen aiheuttaman ahdistuksen, ilmastoahdistuksen, joka on

verrattavissa 1900-luvun pelkoon suursodasta ja ydinaseista (Välimäki & Lehtonen, 2009, s. 342). Pihkala (2017) huomauttaa, että myös 2000-lukua on värittänyt ydinaseiden käyttöuhka sekä valtioiden välinen kilpa ydinasevarustelusta, vaikka kylmän sodan päätyttyä 1990-luvun alussa länsimaissa tulevat ajat nähtiin rauhan aikoina (Pihkala, 2017, s. 124). Ydinsodan mahdollisuudesta tai mahdottomuudesta huolimatta globaali ympäristökatastrofi on omalla tavallaan toteuttamassa ydinaseiden myötä noussutta pahaenteistä uhkakuvaa ja ennustusta tulevasta (Buell, 2005, s. 4; Pihkala, 2017, s. 123). “Ihminen on tuottanut tieteellään ja teknologiallaan itselleen turmion, ja luonto ikään kuin kostaa” (Pihkala, 2017, s. 123–124).

3.2 Nuorten ilmastotulevaisuus

Nuori tai nuoruus eivät ole käsitteinä kovin yksiselitteisiä, vaikka niillä viitataan lapsuuden ja aikuisuuden välimaastoon (Wise, 2018, s. 1–2). Nuoren määritelmä vaihtelee eri tahojen mukaan: Suomen nuorisolaissa nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiaita (Nuorisolaki 1:3 §) ja Yhdistyneet kansakunnat (YK) taas määrittää nuoriksi kaikki 15–24-vuotiaat (Yhdistyneet kansakunnat). Nuorten vapaa-aikatutkimukseen (2013) vastanneet 7–29-vuotiaat Suomessa asuvat lapset ja nuoret määrittelivät itse nuoriksi noin 10–20-vuotiaat (Berg & Myllyniemi, 2013, s. 14–16). Tässä tutkimuksessa nuorilla tarkoitetaan suunnilleen 12–20-vuotiaita. Ensimmäisessä esivalmistelusyklissä osallistujat olivat 6.-luokkalaisia eli noin 12–13-vuotiaita, toisessa esivalmistelusyklissä suurimmaksi osaksi alle 18-vuotiaita BRYC-nuorisoneuvoston tai nuorisovaltuustojen edustajia ja kolmannessa eli varsinaisessa kehittämissyklissä 2.–4. vuosikurssin lukio-opiskelijoita, noin 16–20-vuotiaita.

Kiilakoski ja Laine (2022) asettavat tarkasteluun vuoden 2021 Nuorisobarometrin, jonka teemana oli kestävä kehitys ja ilmasto. Vastaajien tuli arvioida muun muassa oman tulevaisuuden ohella paikallista sekä globaalia tulevaisuutta. Vastauksien perusteella Kiilakoski ja Laine päättelivät, että nuorten luottamus tulevaisuuden suhteen on kasvussa: optimistinen suhtautuminen tulevaisuuteen kaikissa esitetyissä ulottuvuuksissa oli korkeammillaan aiempiin vuosiin verrattuna (Kiilakoski & Laine, 2022, s. 73). Kiilakosken ja Laineen tarkasteleman taulukon mukaan omaan tulevaisuuteen erittäin optimistisesti tai optimistisesti suhtautui 80 prosenttia vastaajista, Suomen tulevaisuuteen asuinmaana taas 83 prosenttia ja ylipäätään maailman tulevaisuuteen 38 prosenttia (Kiilakoski & Laine, 2022, s. 75). Nuorilla on luottamusta omaan pärjäämiseensä, mutta

maailman tulevaisuus nähdään vielä melko vastakkaisessa valossa. Kiilakosken ja Laineen mukaan luottamuksen kasvu voi kertoa suomalaisen yhteiskunnan onnistumisesta koronapandemian torjunnassa (Kiilakoski & Laine, 2022, s. 73). Yhteiskunnan kohdatessa isoja muutoksia, vaikeita valintoja ja mahdollisia vaaratilanteita, tulevaisuudenuskon ja toivon säilyttäminen on näissäkin tilanteissa mahdollista (Kauniskangas ym., 2022, s. 7).

Vuoden 2022 Nuorisobarometrissa selvitettiin nuorten resilienssiä ja kykyä pärjätä epävarmuuksien varjostamassa ajassa. Jälkitekollisen yhteiskunnan yksilöllistymiskehityksen ohella nuorten kokemaa epävarmuutta ja turvattomuutta ovat Kivijärven ja Myllyniemen (2023) mukaan saattaneet lisätä viime vuosien globaalit ja kansalliset kehityskulut (Kivijärvi & Myllyniemi, 2023, s. 29). Pirttijärvi ja Kivijärvi (2023) toteavat, että koronapandemia, Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan sekä ympäristökysymykset ovat varjostaneet etenkin tämän päivän nuorten sukupolvien elämää ja arkea (Pirttijärvi & Kivijärvi, 2023, s. 5). Lisäisimme tähän listaan vielä Israelin toteuttaman kansanmurhan Gazassa.

Kivijärven ja Myllyniemen (2023) mukaan etenkin ympäristökysymykset haastavat perinpohjaisesti totuttuja näkymiä tulevaisuudesta (Kivijärvi & Myllyniemi, 2023, s. 5). Jo vuoden 2021 Nuorisobarometri-julkaisussa Kiilakoski ja Laine (2022) kirjoittivat siitä, kuinka ilmastonmuutoksen vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaan ja kuinka tämän päivän seuraukset tulevat näkymään ympärillämme vasta jälkeenkäpäin. Nuorten ikäluokkien eläessä pidempään kuin aiemmat sukupolvet, tulee heidän ratkaista ilmastonmuutoksen hillintään ja muutoksiin sopeutumiseen liittyviä kysymyksiä koko elämänsä ajan (Kiilakoski & Laine, 2022, s. 5).

Pekkarisen ja Tuukkanen (2020) mukaan lasten ja nuorten käsityksiä planeettamme tulevaisuudesta on tutkittu valitettavan vähän (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 7–9). Heidän tutkimuksensa keskittyy eri-ikäisten suomalaisten lasten ja nuorten ajatuksiin hyvästä ympäristöstä ja maapallon tulevaisuudesta. Tutkimustulosten pohjalta Pekkarinen ja Tuukkanen toteavat, että nuoret näkevät ympäristöön liittyvät haasteet nuorempia osallistujia moniulotteisemmin: ilmastonmuutos on vain yksi ekokriisin ilmentymistä, muita ongelmia ovat esimerkiksi biodiversiteetin katoaminen ja mikromuovien päätyminen ympäristöön. Pekkarinen ja Tuukkanen peräänkuuluttavat nuorten vahvaa tietopohjaa ympäristöasioissa ylipäänsä, myös ratkaisujen kohdalla: yksilötason toiminnan lisäksi tarvitaan vastuuta valtioilta – taloudelliset intressit eivät aina kuljeta meitä oikeaan suuntaan tulevaisuuden kannalta.

Nuorten mielestä vallitseva talousjärjestelmämme on isossa ristiriidassa ilmastonmuutosta koskevien ratkaisujen kanssa (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 82).

Nuorten ilmastotulevaisuus valikoitui tämän tutkimuksen käsitteeksi ilmastoajatatus-sanan pohjalta. Ensimmäisen esivalmistelusyklin jälkeen halusimme laajentaa ilmastotunteiden käsittelystä ilmastoajatuksiin. Näemme, että ilmastoajatuksiin lukeutuvat tulevaisuudenkuvat, tunteet ja tuntemukset ilmastosta, toimintahalut ilmastoasioiden edessä ja eri lähteistä saamamme tiedot ilmastomuutoksesta. Nämä muodostavat yhdessä ilmastotulevaisuuden, jota lähestymme seuraavissa luvuissa ympäristötunteiden, etenkin ympäristöahdistuksen yleisimmän muodon, ilmastoahdistuksen, solastalgian sekä nuorten yhteiskunnallisten vaikuttamiskeinojen ja -mahdollisuuksien avulla.

3.2.1 Ympäristötunteet

Pihkala (2019) määrittelee ympäristötunteen tunteena, joka syntyy ihmisen ja muun maailman yhtymäkohdissa – se kertoo tuntijalle itsestään sekä ympäröivästä maailmasta. Pihkalan mukaan ympäristötunteet perustuvat siihen, minkä koemme tärkeäksi, ja ne valmistavat meitä toimimaan ympäristöasioiden suhteen (Pihkala, 2019, s. 17). Hän huomauttaa, että vasta 2000-luvulla on ruvettu kehittämään ympäristötunteiden tunneteorioita, ja näiden lisäksi ympäristötunteisiin liittyvä terminologia hakee vielä muotoaan (Pihkala, 2019, s. 18).

Pihkala (2019) luettelee erilaisia taustatekijöitä, jotka vaikuttavat ympäristötunteisiin kuten tunteisiin yleensäkin. Näitä tekijöitä ovat muun muassa henkilökohtaiset tunnetaidot, asenteet ja luonteen ominaisuudet, temperamentti eli keskimääräinen reagoititapa, tilannesidonnaiset tekijät (esim. jokin fyysinen tila, kuten stressi), tilanteen luonne, henkilön arvio kyseisestä tilanteesta, toisten reaktiot tilanteessa ja mahdollinen tunnetartunta (eng. *emotional contagion*), yhteisön normit ja toimintatavat tunteiden ilmaisemisessa sekä henkilön koko elämänsä historia: muun muassa millaista tunnekasvatusta on saanut tai millaisen resilienssin eli toimintakapasiteetin omaa (Pihkala, 2019, s. 19). Pihkalan (2017) esittää esimerkkinä ympäristöhuolen, joka ilmenee ihmisestä riippuen eri tavoilla. Jotkut voivat kokea jopa psykofyysisiä oireita, kuten unettomuutta tai päänsärkyä, samalla kun toiset kokevat ympäristöhuolen lievemmin. Tämä ei silti tarkoita, etteikö huoli voisi vaikuttaa elämänlaatuun merkittävästi – useimmiten tunteet ovat pinnan alla kyteviä ja vaivihkaa vaikuttavia (Pihkala, 2017, s. 21). Se, että luonto ja luontokappaleet

herättävät ihmisissä monenlaisia tunteita tekee ympäristöahdistuksesta hyvin vakavasti otettavaa: kyse on uhattuna olevista ja mahdollisesti menetettävistä asioista, jotka ovat ihmiselle hyvin tärkeitä ja jopa rakkaita (Pihkala, 2017, s. 22).

Pihkala (2019) huomauttaa, että ympäristötunteet jäävät usein tunnistamatta jo sen takia, ettei yhteisöillä ole niiden kohtaamiseen tarkoitettua tapakulttuuria tai tukirakenteita. Joskus tunteet voidaan kokea niin vaikeiksi, että niiden esille tuominen koetaan haasteelliseksi: muiden reaktioita tai ristiriitatilanteeseen joutumista pelätään. Ympäristötunteisiin liittyy siis vahvasti sosiaalisia jännitteitä jo niiden sisältämien ympäristösuojelullisten kysymysten takia (Pihkala, 2019, s. 22).

Lapissa konfliktitilanteita on ilmennyt muun muassa kaivosteollisuuden ja poronhoidon intressien ja arvomaailmojen törmätessä sekä vesivoimalasuunnitelman uhatessa merkittävää kulttuurimaisemaa, sen historiaa sekä suojellun eliölajin elinaluetta (Huhmarniemi, 2016). Pihkala (2019) painottaa erilaisten ympäristötunteiden tunnistamisen ja niiden ymmärtämisen merkittävyyttä: nämä auttavat muuttuviin olosuhteisiin sopeutumisessa sekä samanaikaisen riittämättömyyden ja vastuun hyväksymisessä. Hän lisää, että ympäristötunteet kohtaamalla ihminen voi tarkastella syvästi sitä, mikä hänelle on merkityksellistä ja mitkä ovat hänelle keskeisimpiä arvoja elämässä (Pihkala, 2019, s. 22–23).

On olennaista muistaa, että jokaisella tunteella on tärkeitä viestejä kerrottavanaan. Näin ollen Pihkalan (2019) mukaan jako kielteisiin (negatiivisiin) ja myönteisiin (positiivisiin) tunteisiin on ongelmallinen, sillä myös niin sanotusti kielteisillä tunteilla voi olla myönteisiä vaikutuksia, kuten ilmastoahdistuksella, joka voi saada ihmisen toimimaan (Pihkala, 2019, s. 23). Ympäristötunteita on monenlaisia, kuten hämmennystä, kiitollisuutta, ahdistusta, pelkoa, vihaa, inhoa, syyllisyyttä, häpeää, surua, masennusta, toivoa ja iloa (Pihkala, 2019). Ympäristötoivon Pihkala määrittelee tunteena tai asenteena, jossa ekokriisistä huolimatta elämän mielekkyys säilyy, jossa ihminen toivoo ympäristöongelmien suhteen jotain tai jossa ihminen toivoo elämän säilymistä ekokriisin keskellä (Pihkala, 2019, s. 242) – toivo on myös toiminnan perusta ja jaksamisen edellytys (Pihkala, 2017, s. 142).

Ympäristötunteiden käsittely ensimmäisessä esivalmistelusyklissä toimi tutkimuksemme suunnannäyttäjänä. Otimme ympäristötunteet osaksi teoreettista viitekehystämme, koska ne toimivat ymmärryksenä ilmastotunteille, joita käsitelimme tarkemmin kolmannessa eli varsinaisessa kehittämistutkimuksessa.

Tarkastelemme ympäristöahdistuksen muotoa, ilmastoahdistusta muita ilmastotunteita tarkemmin, sillä koemme sen nousseen tutkimusprosessin aikana näkyvimmin esille.

3.2.1.1 Ilmastoahdistus

Pihkalan ja kollegoiden (2022) mukaan ympäristöuhot tuottavat joillekin psyykkisiä terveysvaikutuksia, kuten stressiä. Niiden lisäksi epäsuorien, yleismaailmallisten ympäristövaikutusten aiheuttama psyykinen kuormitus on kasvussa (Pihkala ym., 2022, s. 96). Tällaisista suorista tai epäsuorista vaikeista tunteista ja tuntemuksista on alettu käyttää yleisnimitystä ympäristöahdistus (eng. *eco-anxiety*) (Pihkala, 2020, s. 4).

Ympäristöahdistusta on ollut olemassa jo pidemmän aikaa, mutta ilmiönä sitä on alettu tutkia vasta 2000-luvulla (Pihkala ym., 2022, s. 97). Laajempaan ympäristökriisiin liittyvän ilmastokriisin aiheuttama ahdistus eli ilmastoahdistus (eng. *climate anxiety*) on käytännössä laajin ympäristöahdistuksen muoto (Pihkala ym., 2020, s. 155; Pihkala, 2019, s. 69). Määriteltessä ilmastoahdistusta tulee se siis hahmottaa ympäristöahdistukselle alisteiseksi. Pihkalan (2020) mukaan ympäristöahdistus liittyy mihin tahansa ekologisen kriisin aiheuttamaan ahdistukseen ja ilmastoahdistus taas viittaa senkaltaiseen ahdistukseen, joka liittyy erityisesti ihmisen aiheuttamaan (eng. *anthropogenic*) ilmastomuutokseen. Hän huomauttaa, että rajat erilaisten ympäristöön liittyvien ahdistusmuotojen välillä ovat useimmiten hämärät, sillä ilmastokriisiksi kutsutulla ilmastomuutoksella on vaikutusta niin moneen muuhun ekologiseen ongelmaan (Pihkala, 2020, s. 3). Ilmastokriisi viittaa ilmastomuutoksen voimistumiseen sellaisella tavalla, joka pitkällä aikavälillä uhkaa yhteiskuntien nykyistä toimintaa ja ihmisten hyvinvointia (Pihkala ym., 2020, s. 155).

Pihkala (2017) korostaa sitä, kuinka ilmastoahdistus kanavoituu monilla eri tavoilla. Joillekin ahdistus saa aikaan tarpeen kieltää koko ilmastomuutoksen olemassaolon ja joillekin se aiheuttaa alakuloisuutta. Useimmat pyrkivät elämään asian kanssa vaihtelevin tuntein, ja kaikista herkimvät ja haavoittuvammassa asemassa olevat kokevat ilmastoahdistuksen muita huomattavasti voimakkaammin (Pihkala, 2017, s. 23–24). Pihkalan ja kollegoiden (2020) mukaan ilmastoahdistus ei ole lähtökohtaisesti mielenterveyteen liittyvä ongelma tai sairaus, vaan täysin ymmärrettävä reaktio maailman ekosysteemien huonosta tilasta ja ympäristömuutoksista.

He huomauttavat, että useimmiten jo se auttaa, että yksilö pääsee käsittelemään ilmastoahdistukseen liittyviä tunteitaan ja toimimaan jokapäiväisessä elämässä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Ilmastoahdistus ei siis ole yksiselitteisesti voimavara tai ongelma, vaan se voi muotoutua kummaksi vain tilanteen mukaan (Pihkala ym., 2020, s. 154).

Sitran toteuttamassa kyselytutkimuksessa *Ilmastotunteet 2019* selvitettiin yli 15-vuotiaiden suomalaisten tunteita ilmastonmuutoksesta. Jopa 38 prosenttia kaikista alle 30-vuotiaista vastasi ahdistuksen kuvaavan heidän tuntemuksiaan ilmastonmuutoksesta – yleisen luvun ollessa 27 prosenttia. Vaikeita ilmastotunteita (esim. ahdistus, suru ja pelko) alle 30-vuotiaille aiheuttavat eniten uutiset, politiikka sekä se, miten toiset käyttäytyvät ilmastonmuutoksen edessä. Ilmastotunteiden hallintaan auttavista keinoista alle 30-vuotiaat löysivät eniten helpotusta aktiivisuudesta sosiaalisessa mediassa muita ikäryhmiä useammin (kts. Hyry, 2019).

Lasten ja nuorten ilmastoahdinko on todettu kansainvälisissäkin tutkimuksissa. Hickmanin ja kollegoiden (2021) mukaan lapset ja nuoret ympäri maailmaa kokevat heidän jokapäiväiseen elämäänsä vaikuttavaa ilmastoahdistusta sekä muita ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikeita ajatuksia ja tunteita, kuten surua, vihaa ja voimattomuutta. Monet tutkimukseen vastanneet lapset ja nuoret ilmoittivat ilmastonmuutoksen käytännöllisistä vaikutuksista ja pessimistisistä ajatuksista tulevaisuuden suhteen – heillä ei muun muassa ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin aikaisemmilla sukupolvilla, ihmiskunta nähtiin tuhoon tuomittuna ja jälkikasvun hankkiminen epäilytti (Hickman ym., 2021, s. 870).

Weintrobe (2013) mukaan useimmat, jotka uskovat ihmislähtöiseen ilmaston lämpenemiseen, näkevät sen edelleen tulevaisuuden ongelmana – jonain, jonka voi edelleen välttää tai korjata (Weintrobe, 2013, intro). Weintrobe painottaakin ihmisten reaktioiden ymmärtämisen niinkin ison ilmiön edessä kuin ilmastonmuutos olevan yhtä merkittävää tai jopa merkittävämpää, mitä ilmastonmuutoksen ymmärtäminen itsessään (Weintrobe, 2013, intro). Välimäki ja Lehtonen (2009) huomauttavat, että koko ongelma voidaan sivuuttaa ja valita mieluummin passiivisen sivustaseuraajan rooli, jos ilmastonmuutoksen herättämää yksilöllistä ahdistusta tai pelkoa ei huomioida tai tunnisteta ilmastonmuutosta hillitsevien toimenpiteiden suunnittelussa (Välimäki ja Lehtonen, 2009, s. 341).

Pihkala ja kollegat (2020) muistuttavat, että aikuisten omien ilmastotunteiden kohtaaminen on edellytys lasten ja nuorten ilmastoahdistuksen käsittelylle (Pihkala ym., 2020, s. 155). Myös turvallisen tilanteen ja ympäristön luominen on tärkeää ympäristöasioiden käsittelyssä (Pihkala, 2017, s. 37). Kun aikuiset ovat tietoisia ympäristökriisin vakavuudesta ja ymmärtävät siihen liittyviä tunteitaan, lapsi huomaa, että aikuiset todella välittävät (Pihkala, 2017, s. 37). Pihkala (2017) huomauttaa, että jos lapsen elämässä merkittävästi vaikuttavat aikuiset eivät ole perillä omista tunteistaan, he saattavat heijastaa omia rankkoja kokemuksiaan lapsiin ja antaa kenties maailmasta synkemmän kuvan, mitä aikoivat. On siis tärkeää tarkkailla sitä, mitä lapsi itse ilmaisee ympäristöön liittyen – nämä lapsen tuntemukset ja aikuisten antamat viestit luovat lapselle kokonaiskuvan ilmastokysymyksistä ja siihen liittyvistä tunteista (Pihkala, 2017, s. 36). Vaikka Pihkala puhuukin lapsilähtöisyyden merkityksestä, yllä mainitut asiat voidaan mahdollisesti liittää myös nuoriin.

3.2.1.2 Solastalgia

Paikallisista ja käynnissä olevista ympäristötuhoista aiheutuvaa surua, huolta tai ahdistusta kutsutaan 2000-luvun alussa kehitetyllä käsitteellä *solastalgia* (Pihkala, 2017, s. 75). Lyhykäisyydessään solastalgia on koti-ikävää, jota koetaan ollessa vielä kotona (Albrecht, 2005, s. 48). Käsitteen taustalla on australialaisen tutkijan, Glenn Albrechtin kokemukset paikallisten yhteisöjen elinympäristöjen radikaaleista muutoksista kaivostoiminnan takia (Pihkala, 2017, s. 75; Albrecht ym., 2007, s. 95).

Albrechtin (2005) mukaan solastalgian kirjoitusmuoto muistuttaa tarkoituksella sanaa *nostalgia* (kreik. *nóstos* = kotiinpaluu, *-algíā* = tuska). Nostalgialla onkin viitattu vahvaan melankoliaan tai koti-ikävään, jota ihminen kokee ollessaan kaukana kotoaan – se syntyy kaipuusta tai halusta palata kotiin. Albrecht huomauttaa, että nykyaikaisessa merkityksessä nostalgia on unohtunut yhteys maantieteelliseen paikkaan ja sen tilalle on ehdotettu niin sanotusti menneisyyteen katsomista/haikailua (eng. *a looking back*) – haluan olla yhteydessä johonkin tiettyyn aikaan menneisyydessä. Erona nostalgiaan, solastalgiaa kokeva ihminen on kotona, ei kaukana kotoaan (Albrecht, 2005, s. 45–46). Albrecht (2005) avaa solastalgian sisältämiä viestejä: se viittaa tietynlaiseen melankoliaan, joka linkittyy lohdun (eng. *solace*) puuttumiseen sekä vahvaan yksinäisyyteen tai tyhjyyden tunteeseen (eng. *desolation*) (Albrecht, 2005, s. 48). Solastalgiaan

liittyvällä lohdulla voidaan tarkoittaa hänen mukaansa kahta asiaa: tukea, jota tarvitaan vaikeina aikoina tai yleisesti sitä, mikä antaa ihmiselle lohtua ja voimaa – ihmiset pystyvät lohduttamaan toisiaan tai tietyt ympäristöt saattavat tarjota lohtua tavalla, jolla toiset ympäristöt eivät siihen pysty. Solastalgia on Albrechtin ja kollegoiden (2007) mukaan ahdistusta oman kotiympäristön tilasta – ahdistusta, jonka aiheuttaa lohdun menettäminen tai kyvyttömyys saada lohtua. He lisäävät, että solastalgiassa menetykset, kuten rakkaan ympäristön tuhoutuminen, koetaan reaaliajassa (Albrecht ym., 2007, s. 96).

Albrecht on myöhemmin laajentanut luomaansa solastalgia-käsittettä. Hän näkee tämän negatiivissävytteisen psykologisen tunnekokemuksen osana laajempaa kokonaisuutta, johon hän viittaa psyykeen ja maapallon yhdistävällä konseptilla *“psychoterratic”*. Uudessa tarkastelussaan Albrecht on asettanut negatiiviset maatunteet (*Eath emotions*) – suomalaista tutkimuskirjallisuutta mukaillen ympäristötunteet – positiivisten kanssa vastakkain. Menettäessämme meille rakkaita ja merkittäviä paikkoja, alamme pukea sanoiksi niitä positiivisia tunnetiloja, jotka kerran ilmaistiin ilman sille tarkoitettua terminologiaa – niin sanotut positiiviset ja negatiiviset ympäristötunteet ovat toisiinsa vaikuttavia, ne eivät voi olla olemassa ilman toista (Albrecht, 2019, s. xi).

Lapsen ja nuoren kasvuun vaikuttavat ihmissuhteiden lisäksi fyysinen ympäristö ja sen eri osat (esim. lähimetsä, siellä olevat puut, eläimet ja kiehtovat paikat). Tällaisen lähiympäristön menettäminen voi Pihkalan (2017) mukaan voimistaa tunnetta siitä, että koko maailma on vaurioitumassa: “silta laajempiin asioihin käy lähimaaston kautta”. Hän painottaa ihmismielen toimivan useimmiten niin, että lähellä koetut ja tapahtuvat asiat värittävät ymmärrystä myös laajemmista, kauempana tapahtuvista muutoksista (Pihkala, 2017, s. 75–76).

Otimme solastalgia-käsitteen osaksi teoreettista viitekehystämme, koska se nousi keskustelun aiheeksi kolmannessa syklissä, opiskelijoiden ehdottaessa sitä yhteistaideteoksen nimeksi. Lukiolaisryhmä koki huolta siitä, miten ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan tai jo vaikuttaa heidän omaan ympäristöönsä – miten heille tärkeät maisemat ja paikat muuttuvat.

3.2.2 Nuorten ilmastovaikuttaminen

3.2.2.1 Nuorten yhteiskunnalliset vaikuttamis- ja osallistumiskeinot

Yhteiskunnallisen osallistumisen tutkimuksen perinteessä kansalaisaktivismia ja -vaikuttamisen keinoja on käsitteellistetty eri tavoilla (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118). Saaren ja Lötjösen (2022) mukaan tyypillistä alan tutkimuksessa on kuitenkin erotella yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen epämuodollinen (eng. *unconventional*) kansalaistoiminta ja muut ei-formaalit keinot muodollisista (eng. *conventional*), parlamentaarisisista keinoista (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118). Formaaleja keinoja ovat muun muassa äänestäminen, poliittisessa puolueessa tai järjestössä toiminen sekä vaalikampanjointi (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118; Marien ym., 2010, s. 188). Ei-formaaleja keinoja taas yhteiskunnalliset liikkeet, mielenosoitukset, kuluttaja-aktivismi, rahan lahjoittaminen, vetoomusten allekirjoittaminen, boikotointi, talonvaltauksset sekä internet-aktivismi (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118; Marien ym., 2010, s. 198; Stranius, 2009, s. 153–158). Tutkimusten mukaan internet-vaikuttaminen on etenkin nuorten kohdalla suosittua (Oser ym., 2013, s. 98). Nykyajan ympäristöliikkeiden etuna onkin teknologia, jonka avulla lapset ja nuoret saavuttavat viesteillään suuriakin yleisöjä (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 6).

Tutkittaessa nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista, on Suomessa käytetty yllä olevaa erottelua moniulotteisempaa käsitteiden luokittelua (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118; kts. esim. Myllyniemi & Kiilakoski, 2019, s. 31). Saaren ja Lötjösen (2022) mukaan nuorten vaikuttamis- tai osallistumiskeinot on luokiteltu esimerkiksi Nuorisobarometreissä viiteen kategoriaan: 1) *edustukselliseen demokratiaan*, johon sisältyy muun muassa äänestäminen ja ehdokkuus vaaleissa 2) *osallistuva demokratia*, jonka keinoja ovat muun muassa vetoomusten allekirjoittaminen ja keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen 3) *vasta- ja myötädemokratia*, joihin mielenosoittaminen, kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta kuuluvat 4) *deliberatiivinen demokratia*, jossa keinoina ovat muun muassa päättäjien kanssa keskustelu tarkoituksena vaikuttaa päätöksentekoon ja 5) *yleinen aktiivisuus*, joka sisältää vapaaehtoistyön, ja jossa pyritään vaikuttamaan esimerkiksi ostopäätöksillä (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118–119). Seuraavassa taulukossa on kootusti luokiteltuna eri tavat käsitteellistää vaikuttamis- ja osallistumistapoja:

| | |
|--|---|
| <i>Edustuksellinen ja deliberatiivinen demokratia:</i> | <i>Osallistuva, vasta- ja myötädemokratia sekä yleinen aktiivisuus:</i> |
| Muodolliset, parlamentaariset keinot | Epämuodollinen kansalaistoiminta ja muut ei-formaalit keinot |
| <p><i>Muodollinen poliittinen toiminta:</i> Äänestäminen Asettuminen ehdolle vaaleissa Keskustelu poliitikkojen kanssa</p> | <p><i>Ei-insitutionaalinen toiminta:</i> Vetoomukset, adressit ja aloitteet Vapaaehtoistyö ympäristöjärjestössä Ostopäätöksillä vaikuttaminen ("kuluttaja-aktivismi")</p> <p><i>Ilmaisullinen ja keskusteleva toiminta:</i> Keskustelutilaisuudet ja kokoukset Taiteen keinot Some-keskustelut Kaupunki- ja kyläaktivismi</p> <p><i>Protestitoiminta:</i> Mielenosoittaminen, lakkoilu sekä kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta</p> |

Taulukko 1. Yhteiskunnalliset osallistumis- ja vaikuttamiskeinot (mukailien Saari & Lötjönen, 2022, s. 119).

Aikaisemmin mainitsemassamme Pekkarisen ja Tuukkanen (2020) teettämässä tutkimuksessa (kts. s. 15) kaikki nuoret näkivät tulevaisuuden huolestuttavana ja epävakana riippumatta omasta asennoitumisestaan ilmastonmuutoksen vakavuuteen tai todenperäisyyteen. Eroavaisuuksia nuorten välillä ilmeni vaikuttamiskäsityksissä: osa painotti jokaisen vastuuta ja velvollisuutta toimia, sillä pienilläkin asioilla on merkitystä, kun taas toiset suhtautuivat yksittäisten ihmisten toiminnan vaikuttavuuteen epäilevämmiin (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 80). Pekkarisen ja Tuukkanen (2020) tutkimustulokset painottavat kohtaamisen ja kuuntelemisen merkitystä eri näkemyksistä muodostuvassa viidakossa yhtenä vaikuttamisen keinona. Erilaisista vaikuttamiskeinoista nuoret olivat listanneet asioita, kuten sosiaalisen median, äänestämisen, puhumisen, esimerkillisyyden, protestoinnin, suoran toiminnan ja kansalaisjärjestöt. Nuoret pyrkivät itse vaikuttamaan painottamalla kasvisruoan syömistä, harjoittamalla kiertotaloutta ja vaikuttamalla asenteisiin sosiaalisessa mediassa (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 81). Pekkarinen ja Tuukkanen (2020) toteavat, että lapset ja nuoret ovat tietoisia maapallon tilasta ja sitä uhkaavista tekijöistä – tietoisuus on lisännyt huolta, mutta myös motivaatiota vaikuttaa asioihin (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 11).

Tässä tutkimuksessa keskitymme epämuodollisen kansalaistoiminnan tai ei-formaalien keinojen hyödyntämiseen ilmastovaikuttamisessa. Toimintamme osuu jaottelussa ilmaisulliseen ja keskustelevaan toimintaan, mikä sisältää myös taiteen keinot (merkitty yllä olevaan taulukkoon punaisella). Tiedostamme taidekentällä esiintyvät eriävät näkemykset siitä, miten taide vaikuttaa. Vaikutusmahdollisuuksia voidaan tarkastella yksilön kokemusmaailmaa tai taiteen sosiaalista ja yhteisöllistä muotoutumista painottaen. Tässä tutkimuksessa näemme taiteen merkityksen syntyvän sosiaalisissa kanssakäymisissä ja vaikuttavan yksilöistä muodostuvissa yhteisöissä.

3.2.2.2 Osallisuus ja sen suhde ympäristötoimijuuteen

Kuten Isola ja kollegat (2017) painottavat, osallisuuden käsite on laaja, sillä se pyrkii selittämään ihmisen toimintaa ja yhteisen olemisen järjestämistä (Isola ym., 2017, s. 9). Heidän mukaansa osallisuus on liittymistä ja suhteissa olemista, minkä lisäksi se tarkoittaa kuulumista ja yhteisyyttä. Osallisuus kattaa myös käsityksen yhteensopivuudesta ja mukaan ottamisesta. Kyseessä on osallistuminen toimintaan, johon osallistujan on demokraattisesti mahdollista vaikuttaa. Isolan ja kollegat (2017) lisäävät, että osallisuus on myös edellä mainittujen asioiden järjestämistä ja johtamista. Osallisuuden käsitettä on heidän mukaansa määritelty ainakin sellaisista teorioista käsin, missä käsitellään resurssien jakautumista, tarpeiden muodostumista ja tunteiden vaikutusta käyttäytymiseen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Näiden lisäksi teoriat tällaisen monipuolisen kokonaisuuden järjestämisestä ja hallitsemisesta ovat tarpeellisia (Isola ym., 2017, s. 3–9).

Isola ja kollegat (2017) kuvaavat osallisuuden viitekehyksen ohjaavan politiikan ja palvelujen suuntaamista niin, että erityisesti eriarvoisuudesta kärsivien ihmisten osallisuus vahvistuu. Viitekehys auttaa myös ymmärtämään osallisuuden muuttuvaa luonnetta – osallisuus voi rakentua, hajota ja löytää itselleen uuden muodon. Osallisuuteen kuuluu ihmisen kiinni oleminen yhdessä tai useammassa kokonaisuudessa tai suhteessa. Näissä suhteissa tuotetaan ja jaetaan hyvinvointia. Isola ja kollegat lisäävät, että osallisuutta toteuttavat suhteet muovaavat sen osallisten arvoja (Isola ym., 2017, s. 9–10). Hämäläisen (1999) mukaan osallisuuden käsitteestä voi erotella toiminnallisen ja kokemuksellisen tason. Toiminnallinen taso pitää sisällään yhteiskunnallisen osallistumisen. Kokemukselliseen tasoon taas liittyy yhteiskunnallinen identiteetti.

Kumpaankin näistä sisältyy yhteiskunnallinen subjektiivisuus, joka tarkoittaa itsetietoisista yhteiskunnan jäsenyyttä sekä vastuullisen suhteen luomista ympäröivään yhteiskuntaan (Hämäläinen, 1999, s. 21).

Hämäläisen (2008) mukaan nuorten osallisuuden ymmärtäminen vaatii vastaukset kahteen kysymykseen: Mistä nuori on osallinen osallisuuden toteutuessa? ja miten osallisuus syntyy tai saavutetaan? Nuorten osallisuutta pidetään tyypillisesti toivottavana asiana sekä nuoren itsensä että yhteiskunnan puolesta. Hämäläinen mieltää osallisuuden vastakohtaksi osattomuuden, joka on tietynlaista paitsi olemista. Osattomuutta käsitellään negatiivisena asiana, jota tulisi ehkäistä ja torjua. Hämäläisen mukaan nuorten yhteiskunnallinen osallisuus on osuutta yhteiskunnasta ja yhteisestä hyvästä. Näin ollen nuorten osallisuuden voidaan katsoa kuuluvan niihin yhteiskunnallisiin toimintajärjestelmiin ja yhteisöihin, joihin kuuluminen vie kohti hyvinvointia ja elämänhallintaa yhteiskunnan jäsenenä. Näin katsottuna yhteiskunnallisen osallisuuden vastakohtana voidaan nähdä syrjäytyminen. Hämäläinen liittää syrjäytymisen käsitteeseen osattomuuden hyvinvoinnista, elämänlaadusta ja yhteiskunnan toimintajärjestelmistä (Hämäläinen, 2008, s. 21).

Osallisuus ei ole Hämäläisen (2008) mukaan synnynnäistä, vaan se saavutetaan tiettyjen kasvuprosessien kautta. Kyseisten kasvuprosessien edistäminen tarkoittaa osallisuuden edistämistä. Hämäläinen huomauttaa, että yhteiskunta on kehittynyt monimutkaisempaan suuntaan, minkä vuoksi osallisuuteen kasvaminen on muuttunut haastavammaksi ja kasvatus vaativammaksi. Hänen mukaansa osallisuuden edistäminen yhdistää monimuotoisessa kasvatuksen järjestelmässä kasvatusinstituutioita toisiinsa – osallisuuden edistämisen voidaan katsoa lävistävän kaikki kasvatuksen ja koulutuksen muodot. Näin ollen jokaista kouluastetta tulisi tarkastella nuorten osallisuuden edistämisen ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamisen kautta (Hämäläinen, 2008, s. 21).

Osallisuuden teorian lähimaastoon voidaan sijoittaa toimijuuden käsite (eng. *agency*). Toimijuuteen törmää monen eri humanistisen tieteen ja yhteiskuntatieteen tutkimuksessa. Käsitys toimijuudesta johtaa perinteisesti Giddensin (1984) luomaan määritelmään, jonka mukaan teko on toimijuutta, jos sen tekijällä olisi ollut mahdollisuus toimia myös toisin. Tapahtunut voidaan nähdä toimijuutena, jos se ei olisi toteutunut ilman toimijan tekoa. Näin ollen voidaan myös todeta, että toimijuus on tekoja, joilla on seurauksia. Giddensin mukaan toimijuuden edellytyksenä on edellä

mainittujen lisäksi sekä toimijan vapaus (eng. *autonomy*), että valta (eng. *power to*) vaikuttaa toimintaan (Giddens, 1984).

Giddensin määritelmä toimijuudesta kuvailee ihmistä autonomisena toimijana (Giddens, 1984). Kauppilan ja kollegoiden (2015) mukaan tämä puoli teoriasta on saanut osakseen kritiikkiä, sillä se jättää huomiotta ympäristön ja olemassa olevien rakenteiden vaikutuksen ihmiseen. Heidän mukaansa toimijuuden määrittely onkin haastavaa, sillä teoriassa toimija on muodostunut yhteiskunnan vaikutuksesta, mutta toisaalta on myös kyvykäs muuttamaan yhteiskuntaa. Kauppila ja kollegat selvittävät tätä toimijuuden teoretisoinnin haastetta. Heidän mukaansa toimijuuden selittämisessä keskeistä on juurikin yllä mainittu ymmärrys toimijuuden suhteisuudesta. Toimijuus kytkeytyy yhteiskunnallisiin suhteisiin ja rakentuu dialogisen vuorovaikutuksen kautta. Suhteet ja rakenteet ovat toiminnan raameja, mutta toimijat myös muokkaavat itse elämänsä liittyviä rakenteita, suhteita ja merkityksenantoja (Kauppila ym., 2015, s. v).

Osallisuutta voidaan tarkastella myös suhteessa kansalaisuuden käsitteeseen. Huttusen ja kollegoiden (2019) mukaan kansalaisuuden määritelmä pohjautuu perinteisesti jonkin poliittisen yhteisön jäsenyyteen. Kansalaisuuden teorioissa ja käytänteissä kansallisvaltiot ovat asettaneet samaistuttavan kansalaisuuden identiteetin (Huttunen ym., 2019). Dobson (2007) kiteyttää, että kansalaisuudessa on aina ollut kyse oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainottelusta. Liberaali kansalaisuus on hänen mukaansa historiallisesta näkökulmasta keskittynyt kansalaisten oikeuksiin, kuten äänestysoikeuteen ja oikeuteen sosiaaliturvasta. Velvollisuuksilla on tässä kansalaisuusmuodossa oma paikkansa, mutta ne eivät ole isossa roolissa. Republikaaninen kansalaisuus taas keskittyy kansalaisten velvollisuuksiin yhteisöä kohtaan – oikeuksia on, mutta ne eivät ole niin merkittäviä mitä kansalaisen velvollisuudet (Dobson, 2007, s. 280).

Huttusen ja kollegoiden (2019) mukaan myös ympäristökansalaisuus (eng. *environmental citizenship*) voidaan nähdä määrittävän valtion ja sen kansalaisten välisissä sopimuksellisissa suhteissa, rajautuen kunkin maan alueelle (Huttunen ym., 2019). Kansalaisuutta on alettu Viherosalon (2017) mukaan määritellä tietyn kansakunnan jäsenyyden sijaan isommassa mittakaavassa, maailman tai maapallon kansalaisuutena. Viherosalon (2017) huomauttaa, että ympäristökansalaisuutta käsittelevä kirjallisuus pitää sisällään päällekkäisiä käsitteitä, kuten ympäristökansalaisuuden (eng. *environmental citizenship*), vihreän kansalaisuuden (eng. *green citizenship*), ekologisen kansalaisuuden (eng. *ecological citizenship*) sekä kestävä kansalaisuuden (eng. *sustainable citizenship*).

Vihersalon (2017) mukaan ympäristökansalaisuutta on lähestytty erilaisista kansalaisuuden perinteistä ja näkökulmista, esimerkiksi republikaanisesta (eng. *civic republican*), liberaalista (eng. *liberal*) ja ei-kansallisista (eng. *non-national*) perinteestä, joista jokainen johtaa melko erilaisiin teoreettisiin näkemyksiin (Vihersalo, 2017, s. 344).

Ei-kansallista kansalaisuutta on muun muassa Dobsonin kehittämä jälkikosmopoliittinen kansalaisuus (eng. *post-cosmopolitan citizenship*), jossa republikaanisen ja liberaalin mallin käsitys yksityisestä ja julkisesta areenasta haastetaan ja kansalaisuuteen liittyvä toiminta laajennetaan koskemaan myös henkilökohtaista käyttäytymistä (Vihersalo, 2017, s. 344). Tämän kansalaisuuskäsityksen ekologinen muoto on ekologinen kansalaisuus, jonka Dobson näkee ympäristökansalaisuuden kanssa toisiaan täydentävinä – vaikka nämä muodot järjestäytyvät eri alueille, ne suuntaavat kohti samaa tavoitetta eli kestävää yhteiskuntaa (Dobson, 2003, s. 89). Tähän tavoitteeseen päästääksemme ympäristökansalaisen toimia ovatkin kierrättäminen, uudelleenkäyttäminen, säilyttäminen ja korjaaminen (Dobson, 2007, s. 280).

Ympäristökansalaiset sitoutuvat toimimaan yhteisen hyvän puolesta, sillä yksilön omien etujen mukainen käyttäytyminen ei aina suojaakaan tai ylläpidä yhteistä hyvää, kuten ympäristöä (Dobson, 2007, s. 280). He myös tiedostavat, että yksityisillä toimilla, kuten sillä miten lämmitämme kotimme tai millaista ruokaa ostamme kotiimme, on julkisia seurauksia. Kaikilla näillä näennäisesti ”yksityisillä” päätöksillä on julkiset vaikutuksensa, joten näin ollen ympäristökansalaisuus on sekä yksityisen että julkisen piirin kansalaisuutta (Dobson, 2007, s. 282).

Dobson (2007) huomauttaa, että varsinkaan länsimaissa ekologinen jalanjälki (eng. *ecological footprint*) ei rajoitu valtion rajojen sisäpuolelle, sillä käytämme ympäristöresursseja jatkuvasti kansallisten rajojen yli. Näin ollen myös oikeudet ja velvollisuudet ylittävät kansalliset rajat (Dobson, 2007, s. 282). Vaikutuksemme ympäristöön ovat erilaiset, sillä käytämme ympäristöresursseja eri määrissä. Ekologisen jalanjäljen avulla voimme tarkastella ympäristövaikutustamme – se viittaa tietynlaiseen ympäristölliseen tilaan (eng. *environmental space*), jota hyödynnämme jokapäiväisessä elämässämme – jokapäiväinen elämä on kaikkien kohdalla erilaista, joten myös ekologinen jalanjälki on kooltaan vaihtelevaa (Dobson, 2007, s. 282).

Dobson (2007) näkee, että kansainvälisyyden lisäksi ympäristökansalaisuus on sukupolvien välistä. Tämä on merkittävä ero muihin kansalaisuuskäsitteisiin verratessa (Dobson, 2007, s. 282). Haanpää ja af Ursin (2020) näkevät Dobsonin lisäyksen erittäin merkityksellisenä keskusteltaessa lasten ympäristökansalaisuudesta, sillä se auttaa ymmärtämään, minkä takia meidän tulee toimia vastuullisesti (Haanpää & af Ursin, 2020, s. 88). Haanpää ja af Ursin (2020) summaavat: ympäristön ollessa yhteinen, kansallisvaltioiden ja sukupolvien rajat ylittävä elintila, “se, miten edelliset ja nykyiset sukupolvet eri maissa ovat luonnonvaroja käyttäneet, näkyy tämän hetken maailman (ympäristön) tilassa” (Haanpää & af Ursin, 2020, s. 88).

Pekkarisen ja Tuukkanen (2020) mukaan nuorten aktiivisuus ympäristöasioissa on Suomessa alkanut jo 1970-luvulla (mm. Koijärven tapaus) ja jatkunut tähän päivään asti. 2010-luvun loppupuolella alkanutta lasten ja nuorten kansalaisliikettä maapallon tulevaisuuden puolesta voisi heidän mukaansa kutsua yhteiskunnallisen aktiivisuuden uusimmaksi “aalloksi” (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 6). Ruotsalaisella ilmastoaktivistilla Greta Thunbergillä on ollut suuri vaikutus lasten ja nuorten ilmastotoimintaan: Thunbergin vuonna 2018 aloittama koululakkoliike (*Fridays for Future*) sai taakseen miljoonia osallistujia ympäri maailmaa ja toi lasten halun ja kyvyn ottaa kantaa asioihin ison yleisön tietoisuuteen (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 68 ja s. 6).

Huttunen ja kollegat (2019) mainitsevat, että ympäristökansalaisuuden sisarkäsite ilmastokansalaisuus (eng. *climate citizenship*) on otettu käyttöön vasta viime vuosien aikana. Rinne ja kollegat (tulossa) tutkivat taideperustaisesti nuorten ilmastokansalaisuutta ja -toimijuutta. He toteavat, että ilmastonmuutokseen liittyvä huoli tuli paremmin esille taideperustaisessa toiminnassa varsinaisen ”*hands-on*”-tekemisen avulla. Lisäksi tämänkaltainen tekeminen tehosti nuorten kokemusta ilmastohallintaan vaikuttamisesta (Rinne ym., tulossa).

Tässä tutkimuksessa kutsumme osallisuuteen tähtääviä tekoja osallistamisen käsitteellä. Toimimme osallistajina tavoitteenamme synnyttää nuorten osallisuutta. Voimme tarkastella osallistamisen onnistumista nuorten mahdollisten osallisuuden kokemusten kautta. Tässä tutkimuksessa pyrimme osallistamaan nuoria yhteisöllisessä taideprojektissa tuottamalla teoksen, jonka sisältö on täysin nuorten näkemysten mukainen. Tämän lisäksi osallistamme nuoria viemällä heidät ja heidän yhteisöllisesti rakentamansa taideteoksensa osaksi kansainvälisen konferenssin avajaisvastaanottoa. Tarkastelemme nuorten osallisuutta suhteessa tapahtumaan osallistumiseen nuorille syntyvien vaikuttamisen kokemusten kautta.

Tämän tutkimuksen kehittämissyklin työpajajakson opetuksen ja keskustelujen taustalla on ajatus yhteisestä maapallosta ja siitä, että vaikuttaminen on valtion rajoista riippumaton asia. Tässä tutkimuksessa näemme kansalaisuuden jälkikosmopoliittisen näkemyksen mukaisesti valtion rajoihin sitoutumattomana jäsenyytenä. Pyrimme lisäämään osallisuuden ulottuvuuksiin kuuluvaa demokraattista vaikuttamista käytännön tasolla esimerkiksi teettämällä kyselyitä ja äänestyksiä anonyymisti. Anonymiteetin tarkoituksena on hälventää sosiaalisten suhteiden vaikutusta omien ajatusten esille tuomisessa ja mahdollisesti lisätä näin kerättävien vastausten määrää.

Osallisuutta tuotetaan mahdollisuudella kieltäytyä toiminnasta. Tähän tutkimukseen osallistujat ovat ilmoittautuneet lukion KU2-kurssille tietämättä siihen kuuluvasta yhteisöllisestä ilmastonmuutosta käsittelevästä taideprojektista. Kieltäytymisen mahdollisuutta voi tässä tapauksessa siis kuvata suhteelliseksi. Pyrimme ohjaamaan jokaisen osallistamista ja työskentelyä niin, ettei kukaan tee asioita haluamattaan. Eroteltaessa toiminnallinen ja kokemuksellinen taso voidaan osallisuutta katsoa yhteiskunnallisen osallistumisen ja yhteiskunnallisen identiteetin näkökulmista. On mahdollista, että työpajajakson sisällöt kehittävät nuoren reflektointia omaan osallistumiseen ja identiteettiin liittyen. Tässä tutkimuksessa toimijuus on jotakin yhteiskunnallisiin suhteisiin kytkeytyvää ja dialogisen vuorovaikutuksen kautta rakentuvaa.

3.3 Taiteen merkitys ympäristökriisien ja kestävyysmurroksen poltteessa

Plumwoodin (2002) mukaan ekologisen kriisin taustalla voi nähdä kulttuurin kriisin. Hän viittaa kulttuurin kriisillä sellaisiin syvällä kulttuurissamme vaikuttaviin ajatus- ja toimintamalleihin, jotka pahentavat ekologista kriisiä – ylläpitävät vahingollista suhtautumista ei-inhimilliseen luontoon ja kieltävät osamme ekologisessa yhteisössä. Näitä malleja ovat muun muassa rationalismiin pohjautuva järkiajattelu ja länsimainen dualistinen näkemys ihmisestä ja luonnosta. Plumwood painottaa, että tarvitsemme perustavanlaatuisen kulttuurillisen muutoksen kohti nykyistä kestävämpää ja ekologisempaa ympäristökulttuuria, joka arvostaa ei-inhimillistä sfääriä, tunnustaa sen olemassaolon ja meidän riippuvuutemme siitä ja jossa on mahdollista tehdä hyviä päätöksiä sen suhteen, miten elämme ja vaikutamme ei-inhimilliseen maailmaan (Plumwood, 2002, s. 3–5). Millainen rooli taiteella sitten on ympäristökriisien käsitteijänä, jos ekologinen kriisi on pohjimmiltaan kulttuurin kriisi?

Kestävyyismurroksella (eng. *sustainability transition*) viitataan useimmiten pitkäkestoisiin, monitasoisiin ja perustavanlaatuisiin muutosprosesseihin, joiden avulla vakiintuneet sosiotekniset järjestelmät, kuten energia- ja liikennejärjestelmät, siirretään kohti kestävämpiä tuotanto- ja kulutustapoja (Markard ym., 2012, s. 956). Kestävyyismurrosta ja ekologisia kysymyksiä pohtiessa kulttuurin osa-alueet nähdään Lummaan (2024) mukaan useimmiten jonkinlaisina välineinä edistää muun muassa ympäristötietoisuutta, ihmisen resilienssiä, arvomuutosta sekä kestävämpää toimintaa tai tapoja. Lummaa (2024) määrittelee kulttuurin melko laajasti taiteena, luovien alojen toimintana ja toiminnan tuloksina sekä jaettuina merkityksinä, käsityksinä, tapoina ja käytäntöinä. Kulttuurille on siis asetettu hänen mukaansa tietynlaisia ”tehtäviä”, jotka auttavat siirtymään kohti ekologisempaa yhteiskuntaa. Lummaa ehdottaakin, että kulttuuri mielletäisiin edellä mainittujen tapojen lisäksi jälleenrakentamisen periaatteena – tarvitsemme enemmän luovuutta jokaisella yhteiskunnan osa-alueella, kestävämpää ajattelua, sekä ekologisesti että ajallisesti, merkityksellisyyttä (mikä meille on ylipäätään tärkeää) sekä kytkeytyneisyyttä (sen lisäksi että taide tuo ihmiset yhteen se voisi tuoda ihmiset ja ei-inhimillisen maailman toimijat/toiminnot yhteen). Lummaa painottaa, että ympäristökriisien aikakaudella kulttuurisuutta ja luovuutta tulisi vaatia kaikilta aloilta (Lummaa, 2024).

Fosterin ja Martusewiczin (2019) mukaan tieteen tarjoama abstrakti ja hajallaan oleva tieto ihmisten ja muiden lajien huonovointisuudesta ei välttämättä vaikuta meihin tarpeeksi, jotta muuttaisimme käyttäytymistämme tai politiikkaamme. Heidän mielestään tarvitsemme myös taidetta (sen tekijöinä, että vastaanottajina), joka koskettaa sydämiämme ja saa meidät toimimaan paremman tulevaisuuden puolesta (Foster & Martusewicz, 2019, s. 7). Eisner (2008) kiteyttääkin taiteen ja tiedon välisen suhteen neljään asiaan: taide ottaa huomioon tilanteiden laadulliset merkitysvivahteet, joten taide kehittää tapamme katsoa maailmaa – taide voi auttaa huomaamaan jotain sellaista, mikä on ollut olemassa mutta vain ja ainoastaan jos tiedät miten katsoa – taide nostattaa empatiaa, sen avulla pystymme etsimään uusia tapoja havaita ja tulkita maailmaa – taide toimii väylänä henkilökohtaisiin tunteisiimme, se kertoo jotain omasta kyvystämme kokea niitä tunteita, joita taide herättää (Eisner, 2008, s. 10–11).

Naidus (2004) mainitsee, että ihmisten tulisi etsiä luovia ratkaisuja sekä käyttää omaa älykkyyttään ja sydäntään kokeillessaan omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa tulevan sukupolven elämään. Hänen mukaansa taiteen avulla sosiaalipoliittisesta keskustelusta on mahdollisuus tehdä demokraattisempaa, ja taide voi tarjota myös toivon ja mahdollisuuksien kokemuksia tässä ajassa, jossa monen usko tulevaisuuteen horjuu (Naidus, 2004, s. 205–206).

Tarkasteltaessa taiteen merkitystä tarkemmin yksilön tasolla voidaan keskusteluun nostaa taiteen terapeuttiset intentiot. Leavy (2020) viittaa Chiltoniin mainitessaan, miten taiteen potentiaalia on hyödynnetty taideterapiassa jo pitkään, muun muassa merkityksen luomiseen, identiteetin tutkimiseen, voimaannuttamiseen, tunneilmaisuun, tietoisuuden lisäämiseen, toipumisprosesseihin, itsereflektioon, henkilökohtaiseen kasvuun sekä suhteissa muihin ja maailmaan (Leavy, 2020, s. 17). Lehtosen ja Pihkalan (2020) mukaan muun muassa draamasta tuttu roolin ottaminen omana itsenään tai jonain toisena auttaa ympäristöahdistuksen käsittelyssä. Lehtonen ja Pihkala viittaavatkin “näkyttömän naamion” ottamiseen, mikä vahvistaa oman ilmaisun turvallisuutta, kun muut eivät voi tietää, oletko roolissa vai et (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 97). Tapoja ympäristö- ja ilmastotunteiden käsittelyyn ovat muun muassa niiden kehollinen tarkastelu ja näkyväksi tekeminen, runojen yhteisöllinen kirjoittaminen ja esittämisen sekä ajatusvirtamaisen tekstin kirjoittaminen (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 98–100).

Käsitlemme tämän tutkimuksen taideperustaisessa toiminnassa ilmastonmuutoksen tematiikkaa, mikä useimmiten herättää monimutkaisia, vaikeitakin tunteita ja ajatuksia. Tuomalla teoriaamme ajankohtaiset keskustelut kulttuurista ja taiteesta ympäristökriisien aikakaudella, perustelemme tarvetta taiteelle ympäristökysymysten käsittelyssä. Taiteen anti haastavien asioiden käsittelylle ja ilmaisulle näyttäytyy tutkimuksen sisältämässä työpajatyöskentelyssä. Tästä esimerkkinä toimii omien tunteiden havainnointi ja taideperustainen ilmaisu osana prosessia. Yhteiskunnallisella että yksilön tasolla taide voi auttaa meitä ymmärtämään, mikä meille on tärkeää ja kenties toimimaan sen mukaisesti.

3.4 Yhteisöllisen taiteen keinoja osallistamiseen

Tässä luvussa käsittelemme taiteenmuotoja, joita yhdistävät taidekasvatukselliset tavoitteet osallistamiseen. Osallistamisen lisäksi taidemuodot sisältävät pedagogisia ja sivistäviä intentioita. Monet seuraavaksi esittämistämme taiteenmuodoista ovat olemassa osittain toisiaan leikkaavilla

alueilla. Taiteenmuotoja ei ole tarkoitus tutkia irrallisena näiltä leikkaavilta alueilta, vaan niitä tarkastellaan juuri näitä yhdistämien osallistavien ja kasvatuksellisten intentioiden näkökulmasta.

Yhteisötaide (eng. *community art*) viittaa Huhmarniemen (2018) mukaan muun muassa taideprojekteihin, joissa taiteilija ja jokin yhteisö tekevät yhteistyötä. Tällaisen taiteellisen tekemisen keskiössä on jokin yhdessä valikoitu ja ajankohtainen teema (Huhmarniemi, 2018, s. 26). Jokela ja Huhmarniemi (2018a) lisäävät, että yhteisön kulttuuriperintöön ja perinteisiin liittyvä teos voi toimia yhteisenä paikallisena symbolina (Jokela & Huhmarniemi, 2018a, s. 29). Jokelan (2021) mukaan yhteisötaiteen syntyäaikoina kyseistä taiteenmuotoa sanallistettiin *community art* -käsitteen ohella termillä *new genre public art*. Kyseessä on Suzanne Lacyn esittelemä käsite, jonka hän loi määrittelemään sosiaalisesti sitoutunutta ja sosiopoliittista julkista taidetta, joka sisälsi osallisuuden estetiikkaa (Jokela ym., 2021, s. 1).

Taidetta on tehty Lacy (1995) mukaan jo noin viiden vuosikymmenen ajan tavoilla, jotka muistuttavat poliittista ja sosiaalista aktivismia. Tällainen toiminta erottuu muusta aktivistisesta toiminnasta, sillä se sisältää mahdollisuuden esteettiseen kokemiseen. (Lacy, 1995, s. 19). Tässä pro gradu -tutkielmassa käytetään jatkossakin englanninkielistä termiä *new genre public art*, sillä siitä ei esiinny tutkimuskirjallisuudessa suomenkielisenä käännökseenä. Käsite voidaan kuitenkin kääntää karkeasti suomen kielellä “uudeksi julkiseksi taiteeksi”.

Lacy (1995) mukaan *new genre public art* on taiteenmuoto, joka käsittelee tietyille ihmisryhmälle yhteisiä asioita nykytaiteen keinoin. Lacyn mukaan *new genre public art* eroaa perinteisen julkisen taiteen käsitteestä kahdella tavalla. Julkisella taiteella on perinteisesti viitattu veistos- ja installaatiotaiteeseen, mutta *new genre public art* hyödyntää laajasti nykytaiteen eri medioita. Perinteisen julkisen taiteen luonteeseen kuuluu lisäksi se, että taide on sijoitettu julkisille paikoille kaikkien nähtäville. *New genre public art* taas vie taiteellisen toiminnan yhteisöön, jossa taide on osana yhteisön ihmisiä yhdistävien asioiden käsittelyä. Tälle taiteenmuodolle on tyypillistä toiminta taideinstituutioiden ulkopuolella osana yhteisöä tai yleisöä (Lacy, 1995, s. 19–20).

Jacob (1995) kuvailee, että taide on perinteisesti tuotu yleisön koettaviksi gallerioihin ja muille korkeakulttuurin pariin kuuluville areenoille. Taiteen kokeminen on tällaisissa paikoissa osaltaan riippuvainen museovieraan taiteeseen liittyvästä tietämyksestä, sekä museon ja taiteilijan järjestämästä tiedottamisesta. Julkinen taide on Jacobin mukaan vastannut korkea taiteen eksklusiivisuuteen tuomalla taidetta eri julkisiin ympäristöihin.

Julkisen taiteen kokeminen on teoriassa kaikille mahdollista. Sen kokemiseen kuitenkin kuuluu taiteeseen törmääminen sattumanvaraisesti ilman taustatietoa teoksista ja taiteilijoista (Jacob, 1995, s. 50). Naukkarinen (2003) huomauttaa, että kaikki julkinen taide ei ole idealtaan tai sanomaltaan julkista. Esimerkiksi graffitien takana olevat merkitykset avautuvat vain tätä alakulttuuria tunteville. Toisille graffitit näyttäytyvät vain laittomana sotkuna (Naukkarinen, 2003, s. 69). *New genre public art* pyrkii Jacobin (1995) mukaan täyttämään kuilun taiteilijan ja yleisön välillä. Se asettaa yleisön taideproduktion keskiöön, taiteen määritelmän kärkeen (Jacob, 1995, s. 50).

Lacy (1995) mukaan taideteoksen rakenne ei koostu vain visuaalisesta tai poliittisesta informaatiosta, vaan ennen kaikkea taiteilijan sisäisestä tarpeesta yleisön kanssa tehtävään yhteistyöhön (Lacy, 1995, s. 19). Jacob (1995) mainitsee, että *new genre public art* sijoittaa yleisön taiteen tekemisen keskiöön monella tavalla. Ensinnäkin taiteen aiheet ja lähtökohdat nostetaan yleisöä koskettavista asioista ja kysymyksistä. Lisäksi yleisön reaktiot taideteokseen määrittelevät teoksen taiteellisen menestyksen. Yleisöllä on siis monipuolinen ja aktiivinen rooli taiteen tekemisessä. Jacob lisää, että yleisön toimiminen taiteellisena lähtökohtana tuottaa merkityksellisyyttä yhteisössä, koska taiteella on näin ollen mahdollisuus vaikuttaa sekä tässä yhteisössä, että sen ulkopuolella (Jacob, 1995, s. 58).

New genre public art toimii Jokelan ja kollegoiden (2021) mukaan alustana termille, joka viittaa nykytaiteen keinoihin, joilla nostetaan esille nimenomaan pohjoisen alueen kulttuuria ja tietoutta (Jokela ym., 2021, s. 1). Lapin yliopisto (2024) viittaa Jokelaan, joka nimeää tämän taiteenmuodon uudistavaksi arktiseksi taiteeksi (eng. *new genre Arctic art*) (Lapin yliopisto, 2024). Taiteenmuodon tavoitteena on edistää kulttuurista jatkuvuutta ja ylpeyttä sekä valjastaa keinot pohjoisten ja alkuperäiskansojen tietouden ylläpitämiselle ja elävöittämiselle (Jokela ym., 2021, s. 1).

Jokelan ja kollegoiden (2021) mukaan monet arktisella alueella toimivat nykytaiteilijat muuntavat arktisen alueen perinteitä modernin teknologian avulla kansainvälisiin tapahtumiin vietäviksi teoksiksi. Heidän mukaansa uudistavaa arktista taidetta voi käyttää määrittelemään nykytaiteellisia interventioita, julkista taidetta ja performansseja, jotka sisältävät aktivismia ja kytköksen todellisiin elämän haasteisiin. Taidemuoto pyrkii edistämään kulttuurista ja ekologista kestävyyttä. Lisäksi se pyrkii Jokelan ja kollegoiden mukaan parantamaan kulttuurisen politiikan roolia päätöksenteon piirissä ja osallistumaan luontokeskusteluun.

Kyse on sosiaalisiin, poliittisiin ja ympäristöön liittyviin asioihin sitoutuneesta taiteesta, joka tuo yhteen taiteen, maan, yhteisön ja perinteet (Jokela ym., 2021, s. 2).

Seuraavaksi käsittelemme taidekasvatuksellisia ja osallisuuteen pyrkiviä lähtökohtia sosiaalisesti sitoutuneen taiteen (eng. *socially engaged art*) käytänteissä. Helgueran (2011) mukaan sosiaalisesti sitoutunut taide on itsensä taiteeksi julistavaa sosiaalista kanssakäymistä. Hänen mukaansa kyseessä on konseptuaalinen ja prosessitaiteen piiriin lukeutuva taiteenmuoto, jonka olemassaolo on riippuvainen sosiaalisesta kanssakäymisestä. Sosiaalisesti sitoutunut taide on Helgueran mukaan suorassa yhteydessä sekä sosiologiaan että taiteeseen. Taiteenmuodon määrittely näiden kahden välillä aiheuttaa jännitteitä, jotka tulee tunnistaa, mutta ei ratkaista (Helguera, 2011, s. 1–4). Pujolin (2018) mukaan sosiaalisesti sitoutuneen taiteen keskiössä on luovasti kriittinen sukupolvi, johon vaikuttaa merkityksellisten kokemusten pysyvät muistot. Tällaiseen ajatteluun kuuluu näkemys taiteesta, jota varten ei kerätä tai kuluteta materiaa (Pujol, 2018, s. 29).

Helguera (2011) tiivistää sosiaalisesti sitoutuneen taiteen seuraavanlaisesti: sosiaalinen kanssakäyminen on erottamaton osa sosiaalisesti sitoutunutta taidetta. Kyseessä on monialainen ja sekamuotoinen toiminta, joka on olemassa jossakin taiteen ja ei-taiteen välimaastossa, jonne sen lopullinen sijoittaminen on kenties mahdotonta. Helguera lisää, että sosiaalisesti sitoutunut taide ei voi toteutua hypoteettisissa tilanteissa, vaan se on riippuvainen aidosta sosiaalisesta toiminnasta (Helguera, 2011, s. 8).

Pujolin (2018) mukaan sosiaalisesti sitoutunut taide pyrkii käsittelemään haastavia aiheita esteettisten kokemusten kautta. Tällaisen taiteen tekeminen vaatii luovien taitojen lisäksi ymmärrystä ihmisen toiminnasta. Pujol korostaa, että teorian taitaminen ja ennakkoluulottomat tarkoitukselliset eivät välttämättä takaa syvällistä ihmisymmärrystä. Ihmisen ymmärtäminen vaatii empatiaa ja taitoa nostaa keskusteluun haitallisia ja vääriä ennakkoluuloja. Monimutkaisten asioiden käsittely taas vaatii kärsivällisyyttä. Sosiaalisten haasteiden muuttaminen vaikuttavaksi teokseksi vaatii ympärilleen taidolla rakennetun turvallisen ilmapiirin. Pujol mainitseekin, että taiteilija on teoksen ohjaaja, joka johdattaa ryhmän sensitiivisesti läpi performanssin, jonka tavoitteena on lisätä tietoisuutta ympärilleen. Tämä ei ole ohjaavalle taiteilijalle helppo tehtävä, eikä tällaista moniulotteista taideprojektia saisi koskaan suorittaa kiireessä (Pujol, 2018, s. 30).

Paikkasidonnaisiin ja paikan tarinoita kertoviin teoksiin liittyy Jokelan ja kollegoiden (2018) mukaan tyypillisesti ympäristötaiteen käsite (eng. *environmental art*), jossa on kyse luonnonympäristöön luoduista teoksista. Nämä vuoropuheluun ympäristönsä kanssa suunnitellut teokset voivat olla väliaikaisia tai pysyviä (Jokela ym., 2018, s. 26–28). Naukkarisen (2003) mukaan ympäristötaiteen käsite on yhteisötaiteen lisäksi lähellä julkista taidetta, kuvanveistoa, installaatiota, arkkitehtuuria, ekologista taidetta ja maataidetta (Naukkarinen, 2003, s. 68).

Naukkarisen (2003) mukaan ympäristötaiteen tekemisessä ja tarkastelussa lähtökohtana on ajallis-paikallis-kulttuurilliset olosuhteet. Tämä tarkoittaa, että taide ei sijaitse vain tietyssä tilassa ja paikassa, vaan myös tietyssä ajassa. Naukkarinen mainitsee, että näiden ympäristötaiteelle tyypillisten olosuhteiden ansiosta teokset kokevat tyypillisesti muutosta. Muutos voi olla pientä tai huomattavaa, hallittua tai yllättävää. Naukkarisen mukaan ympäristötaideteoksen ympärillä liikkuminen johtaa myös osaltaan teoksen muutokseen. Lähestymiskulman muuttuessa myös aistihavainto muuttuu (Naukkarinen, 2003, s. 77–78). Huhmarniemen ja Jokelan (2018) mukaan ympäristö antaa taideteokselle merkityksen, mutta myös teos antaa merkitystä ympäristölle (Huhmarniemi & Jokela, 2018, s. 108).

Seuraavissa kappaleissa perehdymme ketterän nykyaiteen (eng. *fast art*) pedagogisiin ja osallistaviin intentioihin. Esittelimme tutkimuksen kontekstia käsittelevässä luvussa Arcta Fast -koulutusmallihankkeen, jonka tiimoilta ketterä taide on saanut muotonsa. Jokela (2023) kuvaa ketterää nykyaidetta ympärillämme oleviin muutoksiin nopeasti reagoivaksi taiteelliseksi toiminnaksi. Lisäksi taiteenmuodolle on ominaista sitoutuminen paikkaan ja aikaan. Jokelan mukaan ketterän nykyaiteen toimintojen lähtökohtana on, että taidetoiminta kohdistuu suoraan osallistuvan yleisön omaan ympäristöön. Taiteen on tarkoitus realisoitua yhteisön puitteisiin sopiviksi toiminnoiksi (Jokela, 2023, s. 20–21).

Nykyaiteen keinot osallistaa yleisöä näkyvät Jokelan (2023) mukaan eritoten performatiivisessa taiteessa. Performatiivisuus voi tarjota taiteilijalle keinoja ottaa kontaktia yleisöön hyvin suoraan (Jokela, 2023, s. 26). Hiltusen (2023) mukaan performatiivisessa taiteessa yksityinen kokemus voi muuntua yhteiseksi. Näin toimintaan voi osallistua varsinaisten esiintyjien lisäksi laajempiakin yleisöjä (Hiltunen 2023, s. 37). Performanssitaiteen osallisuutta tuottavia mahdollisuuksia voidaan tarkastella myös itse taiteilijan näkökulmasta. Garoian (1999) mainitsee, että performanssitaide voi vahvistaa identiteettiä ja tukea poliittisen toimijuuden saavuttamista. Hänen mukaansa performanssitaiteilijat tuottavat toiminnallaan vastuullisen kansalaisuuden

ja demokratian radikaalien muotojen käytänteitä. Garoian mainitsee keskeiseksi huomiokseen, että performanssin merkitys koulukontekstissa on merkittävä. Hän kuvailee performanssitaidetta postmodernina pedagogisena diskurssina ja käytäntönä ja korostaa sen mahdollisuuksia kansalaisuus- ja demokratiakasvatuksen saralla (Garoian, 1999, s. 2).

Taiteissa syntyy Jokelan (2023) mukaan jatkuvasti uusia nopeuteen ja lyhytkestoisuuteen perustuvia sisältöjen esittämisen tapoja. Tällaiseen kehitykseen on vaikuttanut eri taidemuotojen yhdistely, populaarikulttuurin, perinteisen taiteen, muotoilun ja käsityön rajojen hälveminen sekä digitaalisuuden ja sosiaalisen median kasvaneet mahdollisuudet. Jokelan mukaan nopeasti ympäristöön reagoivaan taiteeseen liittyy tyypillisesti myös ekologisuus, ympäristöarvot, hetkeen liittyvä estetiikka ja pedagoginen suuntautuminen (Jokela, 2023, s. 22).

Jokelan (2023) mukaan ketterän nykytaiteen osallistavissa ja projektimaisissa prosesseissa taide nähdään arjen käytäntöjen prosessina. Taiteilijaa, sen tilaajaa, tuottajaa tai yleisöä ei nähdä hierarkkisessa suhteessa toisiinsa, vaan heidän katsotaan omaavan yhtäaikaaisesti taiteen tekijän ja sen vastaanottajan rooli. Jokela huomauttaa, että ketterä nykytaide edellyttää tiivistä yhteistyötä ihmisten, tulevien käyttäjien, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan eri sektoreiden välillä. Tämä tarkoittaa, että entistä ennakkoluulottomampaa asennetta kaivataan esimerkiksi ansaintamallien uudistamisen tiimoilla (Jokela, 2023, s. 22–23).

Jokela (2023) kuvailee ketterää nykytaidetta kokemusten ja elämyksien tarjoajana. Taidemuodon pedagoginen intentionaalisuus tarkoittaa, että yleisölle pyritään tarjoamaan oppimisen ja oivaltamisen kokemuksia (Jokela, 2023, s. 24). Kuten Bamford (2014) huomauttaa, teoksen käytännön toteuttaminen ei takaa vaikuttamista sen kokijassa. Teoksen kokeminen edellyttää myös osaavaa kuratointia ja ohjeistusta (Bamford, 2014, s. 390). Jokelan (2023) mukaan oppimisen ja oivaltamisen kokemukset nähdäänkin merkittävänä taidekokemusten laatua vahvistavina tekijöinä. Jokelan mukaan tapahtuma-alaa lähellä oleva matkailun tutkimus vahvistaa tällaista ajattelua, sillä matkailijaakaan ei nähdä enää kohteena tai kuluttajana, vaan aktiivisena oppijana. Tapahtumiin sijoitettavan taidetoiminnan osallistavuus voi parhaimmillaan sijoittaa taiteen tapahtumisen informaalin oppimisen kehikseen. Näin taiteen asiantuntijalle tarjoutuu tilaisuus oman ammatillisen osaamisen kehittymiselle (Jokela, 2023, s. 24–26).

Tässä tutkimuksessa nykyaikaisen taiteen osallistamisen keinot pohjautuvat sosiaalisesti sitoutuneesta taiteesta kirjoittaneen Helgueran ajatukseen siitä, että taide on riippuvaista sosiaalisesta kanssakäymisestä (Helguera, 2011, s. 8). Tämä tarkoittaa tutkimuksessamme sitä, että taiteen sisältö on oltava täysin nuorten ajatusten mukaista. Teos on valmis sellaisessa muodossa, johon nuoret sen luovat. Sovellamme tässä tutkimuksessa sosiaalisesti sitoutuneen taiteen osallistamiseen liittyvää teoriaa myös sellaiseen ajatukseen, että vain nuorten itse tekemä teos voi esittää nuorten ajatuksia.

Tässä tutkimuksessa yhteisöllisen taiteen osallistamisen keinot näkyvät toimintana, jossa taideperustainen toiminta viedään yhteisöön. Vaikka tämän tutkimuksen yhteisöt eivät täytä perinteistä yhteisön käsitettä, käytämme projekteissa taideperustaisia keinoja mahdollisuutena yhteisten asioiden käsittelylle. Yhteisön tai ryhmän kesken luodaan heidän ajatuksiaan kuvaava teos. Tässä tutkimuksessa osallisuus nähdään yhteisön tai ryhmän osallistumisena taideteoksen tekemiseen. Lisäksi taide on osana tai se viedään osaksi sellaista tapahtumaa, jossa teosta käsittelevä teema on laajan keskustelun aiheena. Kuten Lacy (1995) kuvaa, osallistavalle nykyaikaiselle taiteelle on ominaista, että taide esitetään taideinstituutioiden ulkopuolella (Lacy, 1995, s. 20). Tässä tutkimuksessa osallisuus näyttäytyy myös Jokelan (2023) kuvaaman ketterän taiteen idean mukaisesti niin, että taiteen avulla tapahtumayleisöä pyritään osallistamaan tarjoamalla taiteen parissa oppimisen kokemuksia (Jokela, 2023, s. 26).

Uudistavan arktisen taiteen osallistamisen keinot näkyvät tässä tutkimuksessa pohjoisilla alueilla asuvien nuorten näkemysten liittämisenä tapahtumiin taideperustaisin keinoin. Kehittämissyklissä viemme nuoret tapahtumaan ja osallistamme heitä esittämällä heidän näkemyksiään kansainväliselle yleisölle.

4 Tutkimuksen menetelmälliset valinnat

4.1 Taideperustainen toimintatutkimus

Ennen taideperustaisen toimintatutkimuksen käsittelyä on hyvä tutustua taideperustaiseen tutkimukseen. Jokelan (2022) mukaan taideperustainen tutkimus on tapauskohtaista kehittämistutkimusta. Sen menetelmät ovat kehittyneet vastaamaan soveltavan taiteen, kuvataidekasvatuksen ja yhteiskunnallisesti orientoituneen nykytaiteen tiedonintresseihin (Jokela, 2022). Leavy (2018) kuvailee taideperustaisen tutkimuksen sijoittumista taiteen ja tieteen leikkauspisteeseen. Hän määrittelee taideperustaisen tutkimuksen tutkimukselliseksi yläkäsitteeksi, jonka alle sijoittuu kaikki taiteellista lähestymistapaa sisältävä tutkimus (Leavy, 2018, s. 3). Huhmarniemi (2016) viittaa laajempaan englanninkieliseen tutkimuskirjallisuuteen mainitessaan näitä eri tutkimussuuntauksia, joita ovat muun muassa *art practise as research*, *artistic research* ja *a/r/tography* (Huhmarniemi, 2016, s. 36).

Taideperustaiseksi tutkimukseksi kutsutaan Jokelan (2022) mukaan tutkimusta, jossa taiteellinen työskentely toimii tieteellisen tutkimuksen yhtenä menetelmänä tai välineenä tulosten julkaisemiselle. Hän mainitsee, että taiteellista ja taideperustaista tutkimusta määriteltäessä on yleensä jäseneltävä seuraavia asioita: käsitteleekö tutkimus taidetta, taiteen tekemisen käytäntöä vai tutkitaanko taiteellisella tutkimuksella jotakin taiteen ulkopuolista aihetta (Jokela, 2022).

Kallion (2010) mukaan taideperustaisen tutkimuksen lähtökohtana on moninainen ihmiskäsitys. Tämän lisäksi tarvitaan ymmärrystä taiteen menetelmiin tai strategioihin liittyvän tutkimuksellisen tiedon muodostamisesta (Kallio, 2010, s. 15). Samansuuntaisesti kirjoittavat myös Barone ja Eisner (2006) mainitessaan taideperustaisen tutkimuksen tarkoituksiksi tuoda esiin tietynlaisen inhimillisen toiminnan näkökulmia. Taideperustaisessa tutkimuksessa tällainen toiminta on luonteeltaan aina kasvatuksellista (Barone & Eisner, 2006, s. 95). Taideperustaisen tutkimuksen toisena oleellisena lähtökohtana Kallion (2019) mukaan toimii visuaalisen prosessin sanallistaminen ja käsitteellistäminen. Tutkija-taiteilijan tarkoituksien ei voida olettaa avautuvan vastaanottajalle ilman niiden sanallistamista. Kuvat eivät riitä yksinään argumentoimaan osana tutkimusta. Kuvallinen ja sanallinen ajattelu taas yhdessä muodostavat monipuolista ymmärrystä tiedonkäsittelylle (Kallio, 2010, s. 15). Barone ja Eisner (2006) kirjoittavat tähän liittyen sellaisen estetiikan läsnäolosta, joka on syntynyt prosessin ja tutkimuksen pohjalta (Barone & Eisner, 2006, s. 95).

Seuraavaksi siirrymme tarkemmin taideperustaiseen toimintatutkimukseen liittyvään metodologiaan. Taideperustainen toimintatutkimus on taideperustaisen tutkimuksen suuntaus,

ja se toimii tämän tutkimuksen tutkimuksellisenä strategiana. Taideperustaisen toimintatutkimuksen ytimeen käsiksi pääseminen vaatii Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan tutkimuksen lähestymistä ensin toimintatutkimuksena (eng. *action research*). Heikkisen ja kollegoiden (2023) mukaan toimintatutkimus on ymmärretty eri aikoina eri tavoilla. Yksi tulkinta kuvaa sitä menetelmänä tai menetelmien kokonaisuutena, jonka avulla kehitetään yhdessä tekemisen tapoja. Toisen tulkinnan mukaan toimintatutkimusta ei nähdä varsinaisena tutkimusmenetelmänä, vaan laajempaan tutkimusstrategisena lähestymistapana, joka korostaa samanaikaisuutta toiminnan muuttamisessa ja tutkimisessa (Heikkinen ym., 2023).

Korhosen (2007) mukaan toimintatutkimuksen voi nähdä sisältävän sosiaaliseen muutokseen ja tutkimiseen tähtääviä osallistavia ja toimintaan orientoituneita lähestymistapoja. Tutkimuksessa tarkastellaan muutosta, kehittämistä, interventiota, sosiaalisia suhteita ja yhteiskunnallista tiedonmuodostusta. Koska tutkimuksen kohteena ovat varsin kompleksiset ja muuttuvat toiminnat, olisi niitä mahdotonta pelkistää selitettäväksi ilmiöksi vain dokumenttien, havainnoinnin, haastattelun tai kyselyn avulla (Korhonen, 2007, s. 231). Costello (2003) viittaa Frostiin kuvailemalla toimintatutkimusta prosessina, johon kuuluu systemaattista reflektiota, kyselytutkimusta ja toimintaa, joka toteutetaan osana tutkijan omaa ammatillista käytäntöä (Costello, 2003, s. 3). Tämän pro gradu -tutkielman menetelmällisiä valintoja tehdessä huomioimme näiden kahden tulkinnan eroavaisuuden ja tunnistamme tässä tutkimuksessa taideperustaisen toimintatutkimuksen väljäksi tutkimusstrategiseksi lähestymistavaksi.

Taideperustaisen toimintatutkimuksen juuret ulottuvat fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen (Jokela ym., 2015). Seuraavaksi käsittelemme fenomenologiaa ja hermeneutiikkaa sen verran, että ymmärrys niiden vaikutuksesta taideperustaiseen toimintatutkimukseen tulee selväksi. Laineen (2018) mukaan fenomenologisen ja hermeneuttisen tutkimuksen konkreettiset menetelmäkysymykset kietoutuvat niiden taustalla oleviin filosofisluonteisiin olettamuksiin. Ei ole mahdollista esittää teoreettista kuvausta fenomenologisesta tai hermeneuttisesta metodista, vaan metodologia saa muotonsa kulloisenkin tutkimuksen monien eri tekijöiden lopputuloksena. Laineen (2018) mukaan fenomenologiassa huomionarvoista on ennen kaikkea tutkimuskohdetta ennakoita selittävien teoreettisten mallien tiedostaminen. Teoreettinen esiymmärrys määrittää tutkimuksen lähtökohtia, mutta fenomenologi "laittaa teorialuvut hyllylle" oman tutkimustyönsä ajaksi. Tutkimuksen jälkeen teoria ja muu aiempi tutkimus nostetaan takaisin kirjoituspöydälle ja aloitetaan keskustelu teorian ja oman tutkimuksen tulosten kanssa (Laine, 2018, s. 35–36).

Gadamer ja Nikander (2004) viittaavat hermeneutiikalla ennen kaikkea käytännön taitoon (Gadamer & Nikander, 2004, s. 40). Tieteen termipankin (2024) mukaan hermeneutiikka pyrkii menetelmänä ymmärtämiseen ja tulkintaan, ja sen nähdään etenevän niin sanotusti hermeneuttisessa kehässä. Alun perin Gadamerin esittämä kehämäinen prosessi lähtee liikkeelle esiymmärryksestä. Esiymmärrystä voitaneen kuvata taideperustaisen toimintatutkimuksen kontekstissa tutkimuksen teoreettisena viitekehyyksenä. Anttilan (2005) mukaan Glaser kuvailee, että teoria rakentuu aineiston perusteella, eikä toisinpäin. Tämän lisäksi teorian tulee selittää ja tulkita aineistossa olevia ilmiöitä (Anttila, 2005, s. 136). Tieteen termipankin (2024) hermeneuttista kehää tulkiten teorian ymmärtämisen jälkeen hankitaan tutkimusaineisto, jota tulkitaan suhteessa teoriaan. Tämän jälkeen aineisto esitellään tutkimuksen tuloksina. Tulokset tuottavat uutta teoriaa, mutta ne voivat johtaa myös suoraan uusiin tutkimuksiin. Tieteen termipankin mukaan hermeneuttista kehää kuvaa tulkitseva tutkimusote, jossa teoria, aineisto ja tutkija käyvät jatkuvaa keskustelua. Kehä on loputon, ja loputtomuutta kuvaa ensinnäkin tutkijan vaikutus aineiston tulkintaan, ja toisaalta tutkimusprosessin sitoutuminen tiettyyn aikakauteen. Toisin sanoen, uusien sukupolvien on aloitettava kehämäinen prosessi uudelleen (Tieteen termipankki, 2024).

Jokelan ja Huhmarniemen (2018b) mukaan taideperustaisessa toimintatutkimuksessa taide voi olla kehityksen kohde tai työkalu tutkimustiedon keräämisessä ja analysoinnissa. Taideperäisyydellä Jokela ja Huhmarniemi viittaavat taiteen hyödyntämiseen tavoilla, joiden kautta sidosryhmän ja organisaation jäsenet voivat olla mukana tutkimuksessa. Tämän lisäksi tutkimuksen epistemologinen oletus on, että mukana olijoiden hiljaiseen tietoon ja kokemuksiin voidaan päästä käsiksi ilman perinteistä laadullisen tutkimuksen sanallisia tai kirjallisia metodeja (Jokela & Huhmarniemi, 2018b, s. 9). Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan taideperustaisen toimintatutkimuksen tavoitteena ei ole päästä käsiksi tutkimuskohteen kokemuksiin ulkopuolisesta näkökulmasta. Osana tutkimusprosessia on nimittäin pyrkimys vaikuttaa itse kohteen kokemuksiin. Esimerkiksi yhteisötaiteen keinoin tutkimuksessa on mahdollista löytää tietoa siitä, miten yhteisötaide toimii osana nuorten hyvinvointia (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 47).

Jokela ja Huhmarniemi (2020) erottavat taideperustaisessa toimintatutkimuksessa kaksi toisistaan selvästi poikkeavaa sovellutusaluetta. Kyseessä ovat prosessi- ja produktiokeskeiset soveltuvuusalat. Erotus pohjautuu soveltuvuusalojen tavoitteiden keskinäiseen poikkeavuuteen. Tyypillisesti tutkimus on prosessiin keskittyvää. Tällöin pyritään kehittämään organisaatioiden, ryhmien ja yhteisöjen toimintatapoja ja -malleja. Prosessiin keskittyvässä

tutkimuksessa voidaan joko kehittää taidetoimintaa ryhmän yhteistyönä, luoda ja kehittää taidetoimintaa varten uutta organisaatiota tai kehittää organisaation toimintaa taidetoiminnan avulla (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 47–48). Tässä tutkimuksessa on kyse prosessiin keskittyvästä toimintatutkimuksesta.

Jokela ja Huhmarniemi (2020) nimeävät taideperustaisen toimintatutkimuksen tavoitteisiin mukana olevien toimijoiden voimaannuttamisen, identiteetin vahvistumisen, oppimisen, hyvinvoinnin, elinvoiman sekä työ- ja toimintakyvyn kehittämisen. Heidän mukaansa tutkimuksessa voidaan kuitenkin myös pyrkiä luomaan uusia innovatiivisia toimintoja ja uudistaa sekä soveltaa vanhoja toimintamalleja uusiin tilanteisiin. Tutkimustoiminta voi tuottaa uusia taideproduktioita, mutta tutkimus on pääpainoltaan toimijoiden ja yhteisöjen kehittämistä. Tämä seikka takaa Jokelan ja Huhmarniemen mukaan tulosten hyödyntämismahdollisuudet tulevaisuudessa. Jatkuvuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintakonseptia, joka on kehittyvä ja sovellettavissa myös muualla (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 48).

Tämän tutkimuksen tehtävänä on luoda kuvataiteellinen toimintatapa, jonka kautta rovaniemeläisen KU2-lukiokurssin opiskelijoiden ajatuksia ilmastotulevaisuudesta viedään taiteen keinoin kansainväliseen arktiseen tapahtumaan. Tämä tutkimus jäsenyy taideperustaiseksi toimintatutkimukseksi, jossa käytännön tekeminen, teoria ja toiminnan kehittäminen kulkevat samanaikaisesti ja yhdessä läpi tutkimuksen. Tutkimuksen kohteena on yhteisölliseen kuvataidekasvatukseen liittyvät prosessit sekä taidelähtöisten menetelmien soveltaminen lukio-opetuksessa. Taide näyttäytyy tässä tutkimuksessa työpajajakson toiminnallisena ohjelmana. Lisäksi taide on tässä tutkimuksessa väylä, jonka avulla nuorten ajatuksia ilmastonmuutoksesta tuodaan esille kansainvälisen konferenssin vieraille nähtäväksi. Samanaikaisesti taide toimii yhteyden luoja ja nuorten näkemysten ja tutkimuksellisen tiedon tuottamisen välillä.

Tutkimuksen syklisyys

Heikkisen ja kollegoiden (2010) mukaan toimintatutkimus hahmotetaan tyypillisesti syklinä, johon sisältyy konstruoivia ja rekonstruoivia vaiheita. Konstruoivissa vaiheissa toimintaa rakennetaan tulevaisuuteen suunnaten. Rekonstruoiviin vaiheisiin taas kuuluu toteutuneen toiminnan havainnointi ja arviointi. Heikkinen ja kollegat (2010) mainitsevat, että syklin eri vaiheet vuorottelevat keskenään kehämäisesti. Sykli alkaa suunnitteluvaiheesta, jonka jälkeen luvassa on käytännön kokeilun vaihe. Tämän aikana toiminnasta kerätään aineistoa.

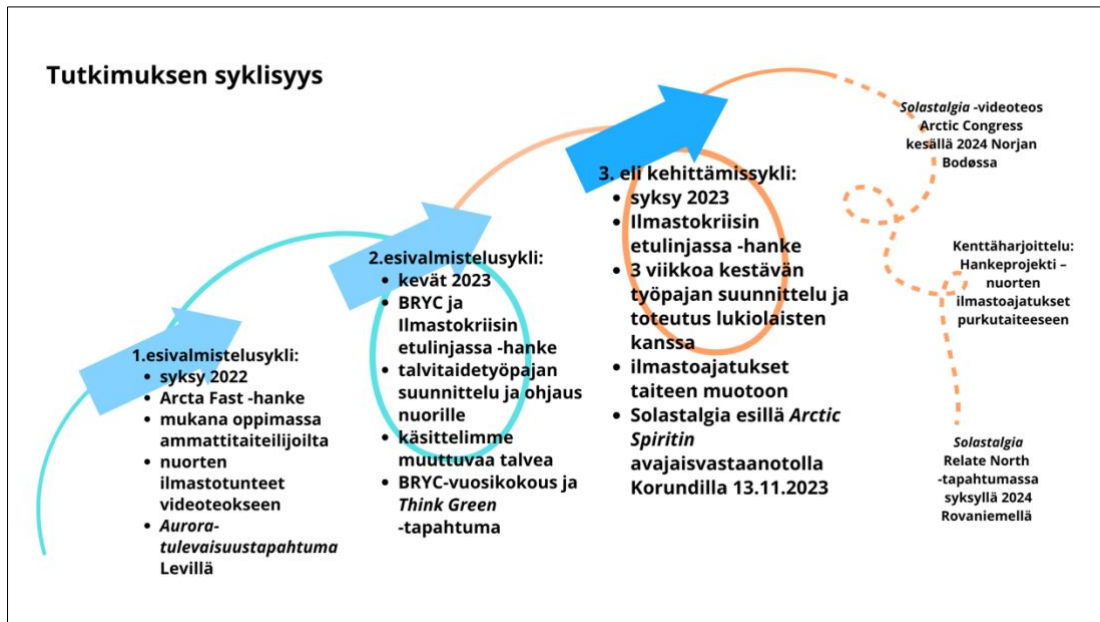
Seuraavaksi toimintaa arvioidaan ja reflektoidaan aineiston avulla, jolloin syntyvät ajatukset toimivat seuraavan syklin pohjana. Toimintatutkimusta kuvaa pyörre, jossa peräkkäiset syklit muodostavat toimintatutkimukselle tunnusomaisen spiraalin. Heikkisen ja kollegoiden (2010) mukaan spiraalimainen kehittäminen voi syntyä yhdenkin tutkimussyklin sisällä. Sykliä määrää tärkeämpää on arvioida tutkimuksen onnistumista sen perusidean, suunnittelun, toiminnan ja arvioinnin toteutumisen kautta (Heikkinen ym., 2010, s. 78–82). Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan toimintatutkimuksessa korostuu toiminnan ja reflektion merkitys tosielämän ongelmanratkaisussa. Perinteisesti toimintatutkimus koostuu jaksosta, jonka tavoitteena on parantaa käytäntöä. Nämä ominaisuudet kuuluvat välttämättömästi myös taideperustaiseen toimintatutkimukseen. Niiden lisäksi taideperustainen toimintatutkimus pitää sisällään taiteen toimintatavat, intentiot ja käytännöt (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 42).

Jokelan ja Huhmarniemen (2018b) mukaan tutkimuksen sallitaan kaartavan ajoittain sivupoluille, mikä on normaalia myös taiteellisessa työskentelyssä. Taiteellisessa työskentelyssä prosessi on osittain intuitiivista, ja se perustuu kokemukselle ja hiljaiselle tiedolle. Taiteellinen tutkimus etenee kokeilun ja erehdyksen kautta ja johtaa odottamattomiin tuloksiin ja yllättäviin oivalluksiin. Jokelan ja Huhmarniemen mukaan taideperustaisessa tutkimuksessa taiteilija-tutkija ei vaella yksin, vaan varsinainen kehitystyö tehdään tyypillisesti osana tiimiä tai yhteisöä (Jokela & Huhmarniemi, 2018b, s. 14).

Tässä tutkimuksessa syklisyys näyttäytyy kahdella tavalla. Ensinnäkin se kuvaa kolmen erillisen nuorten ilmastotulevaisuutta käsittelevän taideperustaisen projektin kokonaisuutta. Tässä kokonaisuudessa ensimmäinen sykli koostuu Arcta Fast -hankkeen parissa työskentelystä ja toinen sykli talvitaidetyöpajan järjestämisestä osana BRYC:n vuosikokouksen ohjelmaa. Kolmas sykli sisältää taideperustaisen projektin, jonka olemme suunnitelleet alusta lähtien itse. Kolmannessa syklissä pyrimme huomioimaan kahdesta ensimmäisestä syklistä oppimaamme koko projektin organisoimisen kannalta.

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitymme tutkimuksen kolmanteen sykliin. Tämä rajaus perustuu siihen, että meillä ei ollut tutkijaparina esivalmistelusykleissä suurta roolia toiminnan suunnittelussa, emmekä keränneet kahdesta esivalmistelusyklisestä osallistujilta palauteaineistoa. Tämän tutkimuksen menetelmän selkeyttämisen vuoksi kahta ensimmäistä sykliä kutsutaan *esivalmistelusykleiksi*. Kolmatta, alusta asti itse fasilitoimaamme sykliä kutsutaan tutkimuksen *varsinaiseksi kehittämissykliseksi*. Olemme keränneet kahdesta ensimmäisestä syklisestä aineistoa, jota taideperustaisessa toimintatutkimuksessa usein kutsutaan Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan reflektioaineistoksi.

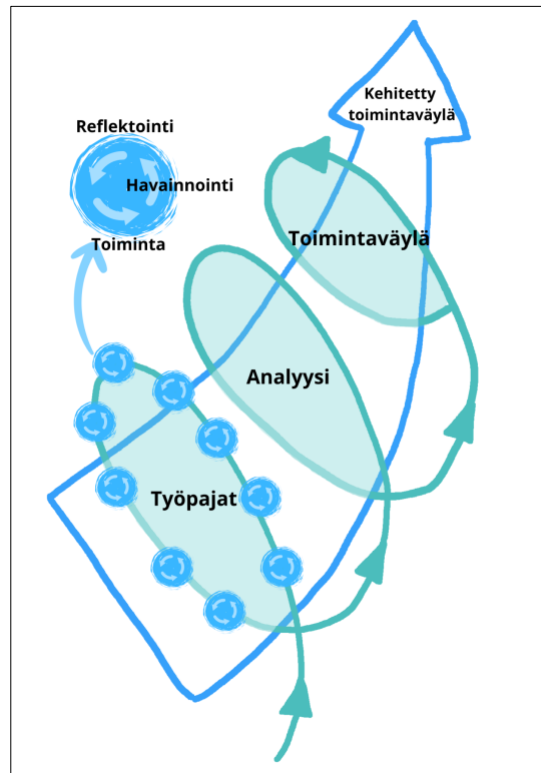
Tällä viitataan aineiston käyttöön kehittämisprosessin arvioinnin ja jatkokehittämisen tukena (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Arvioimme tätä reflektioaineistoa ja muodostamme arvion pohjalta kehittämisideoita, joita haluamme hyödyntää kolmannessa eli varsinaisessa kehittämissyklissä. Analysoimme tätä ensimmäisessä ja toisessa syklissä kerättyä reflektioaineistoa luvussa viisi. Seuraavassa luvussa esiteltävä aineistonkeruun ja analyysin suunnitelma koskettaa vain kolmannen syklin tutkimusaineistoa. Näistä syistä kolmatta sykliä kutsutaan tässä tutkielmassa varsinaiseksi kehittämissykliksi.



Kuvio 1. Esivalmistelusyklit ja varsinainen kehittämissykli.

Kuten mainittu, taideperustainen toimintatutkimus ulottaa juurensa edellä kuvattuihin fenomenologian ja hermeneutiikan tutkimusperinteeseen. Se ei kuitenkaan ole puhtaasti fenomenologinen tai hermeneuttinen tutkimus. Tämä eroavaisuus perustuu Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan siihen, että toimintatutkimus alkaa toiminnan luomisesta (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 45). Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa perinteessä tutkimus ei ala toiminnan luomisesta, vaan olemassa olevan aineiston analysoimisesta. Toimintatutkimuksessa toiminnan luominen on osa tutkimusta. Tutkimus koostuu toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, reflektoinnista ja kehittämisestä. Tästä muodostuu syklimäinen prosessi, jonka lopussa tutkija pystyy havainnoimaan tietoa, jota hänellä ei ensimmäisen syklin alkaessa vielä ollut.

Toisin kuin monessa muussa tutkimuksessa, taideperustaisessa toimintatutkimuksessa prosessia arvioidaan myös toiminnan aikana. Jokelan ja Huhmarniemien (2020) mukaan arviointi suuntaa ja korjaa toimintaa. Tämän lisäksi arviointi kohdistuu tutkimuksen tuloksiin (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Tässä taideperustaisessa toimintatutkimuksessa kehitämme taideperustaista väylää nuorten ilmastoajatusten esille tuomiseksi, joten kutsumme syklisen tutkimusprosessin lopputulosta kehitetyksi toimintaväyläksi.



Kuvio 2. Syklisyys varsinaisen kehittämissyklin sisällä.

4.2 Aineistonkeruun ja analyysin suunnitelma

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa luodaan Jokelan (2022) mukaan toiminta, jossa aineisto syntyy (Jokela, 2022). Jokela ja Huhmarniemi (2018b) korostavat, että aineiston kerääminen ja käyttäminen erottavat tutkimuksen taiteesta, suunnittelusta ja kasvatuksesta. Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa aineistoa kutsutaan heidän mukaansa reflektioaineistoksi, jota kerätään tyypillisesti monin eri menetelmin. Aineisto mahdollistaa toiminnasta kerätyn tiedon siirtämisen kehittämistyöhön. Aineistokokoelma ja sen analysointi on prosessin osa, joka edistää kehitystyötä ja perustelee tutkimusta. Tutkimusaineistoa on esimerkiksi palaverimuistiot ja -muistiinpanot,

tutkijan henkilökohtaiset havainnot toiminnasta, valokuvat ja videot toiminnan dokumentteina, valmiit luonnokset, suunnitelmat ja teokset, toiminnan jälkeisistä reflektointikeskusteluista tehdyt dokumentit, haastattelut, kyselyt ja saadut palautteet (Jokela & Huhmarniemi, 2018b, s. 9).

Flick (2004) kirjoittaa Denziniin viitaten aineistotriangulaatiosta tutkimuksen luotettavuuden lisääjänä. Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan aineiston keräämistä monesta eri lähteestä ja paikasta (Flick, 2004, s. 178). Tässä tutkimuksessa aineistotriangulaatio tarkoittaa, että kerättävä reflektioaineisto on hyvin monipuolista. Se sisältää suunnitteluaineiston, kenttämuistiinpanot, kyselyt ja haastattelut sekä toiminnan tuotokset (kts. taulukko 2). Reflektioaineistoomme kuuluu myös opiskelijoiden kurssityöt ja heillä teetetyt kyselyt ja haastattelut. Tutkimuksemme reflektioaineisto esitellään tarkemmin tämän luvun loppupuolella.

Taideperustaisen toimintatutkimuksen aineistonkeruun menetelmät tarkentuvat Jokelan (2022) mukaan tutkimuksen aikana. Aineistoa tarkastellaan jatkuvasti, ja siitä tehdään ennakkoanalyysiä jo toiminnan aikana. Tämä auttaa täsmentämään aineistonkeruuta tutkimuksen edetessä (Jokela, 2022). Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan aineiston tulkinnallinen analyysi on usein päällekkäistä prosessin arvioinnin kanssa. Tällä tarkoitetaan sitä, että arvioinnin kohteena on yhtäaikaaisesti sekä toiminnan laadulliset vaikutukset osallistujiin, että toimenpiteiden ja prosessin onnistuminen (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Jokelan (2022) mukaan tutkimuksellisen kehitysprosessin on tarkoitus tulla esille myös aineistoa kerätessä. Aineistoa kerätään tutkimuksen loppuun asti, jolloin tyypillistä on järjestää dokumentoitu toimintapäivä. Tällöin voidaan esimerkiksi katsella valokuvia toiminnan varrelta sekä muistella ja reflektoida tapahtumia ja tilanteita (Jokela, 2022).

Taideperustaisen toimintatutkimuksen aineistonkeruusta ja aineiston analysoinnista ei voida vetää suoria yhteyksiä fenomenologisen tutkimusperinteen laadulliseen tutkimukseen ja sisällönanalyysiin, vaikka niissä onkin samankaltaisia piirteitä. Menetelmien eroavaisuuksien tunnistaminen voi auttaa selkeyttämään taideperustaisen toimintatutkimuksen analyysivaiheen erityispiirteitä: sisällönanalyysissä analysoidaan Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan jo olemassa olevaa aineistoa, toisin sanoen analyysi on aineistolähtöistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 108). Jokelan (2022) mukaan taideperustaisessa toimintatutkimuksessa tutkija sen sijaan luo itse toiminnan, joka vaikuttaa toiminnan lomassa kerättävään reflektioaineistoon (Jokela, 2022). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistoa joko luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Tyypittelyn tuloksena on yleistys, tyypiesimerkki (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105).

Taideperustaisessa toimintatutkimuksessa aineistoa joko luokitellaan tai teemoitellaan. Tämä tapahtuu yleensä käytännössä aineiston järjestämisen kautta (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Toisin sanoen aineistoa ei tyypitellä, sillä analyysi kohdistuu tiettyssä ajassa, paikassa ja ryhmässä tuotettuun toimintaan. Tässä tutkimuksessa ei siis analysoida nuorten ilmastotulevaisuutta, vaan tähän tutkimukseen osallistuvien nuorten näkemyksiä ilmastotulevaisuudesta.

Jokelan ja Huhmarniemen (2020) mukaan tutkija ikään kuin keskustelee keräämänsä aineiston ja muun teoreettisen kirjallisuuden kanssa. Heidän mukaansa aineiston analyysissä ja tulkinnassa on mahdollista soveltaa taiteellista työskentelyä. Tällaista soveltamista on esimerkiksi kollaasin kokoaminen kerätystä valokuva-aineistosta. Tämänkaltainen työskentely aineiston kanssa on yhteydessä tutkimuksen taiteelliseen representointiin, joka omalla laillaan nostetaan esille aineiston teemoittelun tai tyypittelyn avulla (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Seuraavaksi tarkennamme reflektioaineistomme aineistonkeruuseen ja järjestelyyn liittyvää suunnitelmaamme.

Suunnitteluaineisto

Aiomme jakaa suunnitteluaineiston pedagogiseen suunnitteluaineistoon ja yhteisöllisen taideteoksen suunnitteluaineistoon. Vaikka nämä kaksi aineistoa eivät ole toisistaan erillisiä, pyrimme tällaisella aineistoryppäiden nimeämisellä selkeyttämään koko suunnitteluprosessiamme. Pedagoginen suunnitteluaineistomme tulee koostumaan kurssisuunnitelmasta, työpajojen sisällön suunnittelusta ja työpajajakson opetuksessa käytetystä opetusmateriaalista. Yhteisöllisen taideteoksen suunnitteluaineisto tulee pitämään sisällään Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssiin vietävän yhteisöllisesti tehdyn taideteoksen toteuttamisen raamit. Toteuttamisen raamit tarkoittavat työpajajaksolle valittuja taideperustaisia tekniikoita ja suunnitelmaa niiden integroimisesta opetuksen sisältöihin. Toteuttamisen raameihin lukeutuu myös teoksen pystytyksen suunnitteluaineisto.

Alustavat ja lopulliset kurssisuunnitelmat tulemme järjestelemään omiin tekstitiedostoihinsa. Saman teemme taideteoksen suunnitteluaineistolle. Tulemme pitämään kumpaankin liittyvät alkuperäiset suunnitelmat työpajajakson toteuttamisesta tallessa, jotta voimme käyttää kaikkia versioita hyödyksemme tutkimukseen liittyvässä toiminnan reflektoinnissa ja analyysivaiheessa. Opetuksessa käytettävät diaesitykset säilytämme yhdessä kansiossa diaesitysmuotoisina tiedostoinaan.

Kenttämuistiinpanot

Kenttämuistiinpanoista koostuva aineistorypäs tulee sisältämään osallistuvan havainnoinnin, tutkijaparin välisen dialogin, keskustelut yhteistyötahojen kanssa sekä keskustelut opetusharjoittelun ohjaavan opettajan kanssa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan, että tutkijan rooliin kuuluu sekä toimintaan aktiivisesti vaikuttaminen, että jatkuva toiminnan havainnointi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 95). Kuten Meyer (2004) mainitsee, tutkijan velvollisuus on tehdä omat arvonsa ja uskomuksensa selkeiksi ja läpinäkyviksi. Läpinäkyvyys voidaan tavoittaa kirjoittamalla reflektioivia muistiinpanoja koko tutkimusprosessin ajan (Meyer, 2004, s. 454).

Tulemme äänittämään tutkijaparin väliset keskustelut työpajakertojen välissä. Haluamme saada ajatuksemme tuoreena talteen, ja äänittäminen on tehokas keino saada kiireisenä hetkenä asioita nopeasti ylös. Äänitiedostojen lisäksi tulemme kumpikin tahoillamme kirjoittamaan muistiinpanoja matkan varrella aina meneillään olevaan pohdintaan liittyen. Koemme, että pyöritämme tutkimuksessamme niin isoa palettia, että jos mieleen juolahtanutta ajatusta tai pohdinnan aihetta ei heti kirjaa itselle ylös, sitä ei tule enää jatkossa muistamaan. Tulemme yhdistämään kummankin kirjoittamat muistiinpanot samaan tiedostoon.

Kenttämuistiinpanot-otsikon alle lueimme edellä mainittujen lisäksi yhteistyötahojen, pro gradu - ohjaajamme sekä opetusharjoittelun ohjaavan opettajan kanssa käytävät keskustelut. Yhteistyötahoilla tarkoitamme Lintumäkeä, Korsström-Maggaa ja Jokelaa, jotka tuovat tähän tutkimusprojektiin hankkeen intressit ja apua kokonaisuuden suunnitteluun. Tulemme kirjaamaan keskusteluista reaaliaikaisesti tai jälkikäteen tärkeimmät huomioitavat asiat ylös. Nämä tekstitiedostot järjestämme kaikki omiin kansioihinsa.

Toiminnan tuotokset

Toiminnan tuotokset -aineisto sisältää opiskelijoiden tekemät prosessipäiväkirjat, niiden sisältämät kurssitehtävät sekä varsinaiset teoksen osat. Prosessipäiväkirjaa avataan tutkimuksen sivulla 66.

Haastattelut ja kyselyt

Tämä aineisto sisältää opiskelijoille teetetyt lyhyehköt kyselyt ja purkupäivänä toteuttamamme haastattelukokonaisuuden. Näiden lisäksi yleisöltä pyytämämme palaute yhteisölliseen taideteokseemme liittyen on osa tätä aineisto-osiota. Opiskelijat palauttavat prosessipäiväkirjan osat heille tutulla tavalla Google Classroomiin. Aiomme kopioida tämän aineiston meidän kahden väliseen jaettavaan kansioon, jotta pääsemme molemmat prosessipäiväkirjoihin käsiksi. Teetämme opiskelijoilla työpajajakson aikana kyselyjä Padlet-alustalla. Padlet on selainpohjainen sovellus, joka tallentaa kyselyjen vastaukset käyttäjätunnuksen taakse. Otamme varmuuden vuoksi vastauksista ruutukaappauksia, jotka toimivat ikään kuin vastausten varmuuskopioina. Teetämme opiskelijoilla myös työpajajakson lopussa haastattelun, jonka vastauksista pyrimme keräämään tietoa tutkimukseen liittyvistä kokemuksista, onnistumisista ja kehittämiskohteista. Aiomme äänittää ja litteroida haastattelut, jotta pääsemme palaamaan vastauksiin mahdollisimman helposti. Tulemme keräämään dokumenttiaineistoa myös konferenssin avajaisvastaanoton vierailta. Pyydämme konferenssivieraita antamaan meille teokseen liittyviä kommentteja vastaanoton aikana omalla puhelimellaan Padlet-seinälle. Tämän lisäksi pyydämme heiltä apukysymysten avulla tarkempaa palautetta heille lähetettävässä konferenssipalautelomakkeessa. Seuraavan taulukon on tarkoitus selkeyttää monipuolisen reflektioaineistomme järjestelyä.

| | | |
|--------------------------|--|--|
| Reflektioaineisto | <p>Suunnitteluaineisto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pedagoginen suunnitteluaineisto <ul style="list-style-type: none"> ◦ Kurssisuunnitelma ◦ Työpajojen alustava suunnitelma ◦ Opetuksessa käytetyt diaesitykset • Yhteisöllisen taideteoksen suunnitteluaineisto <ul style="list-style-type: none"> ◦ Tekniikkavalinnat ◦ Teoksen pystytyksen suunnittelu | <p>Kenttämuistiinpanot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osallistuva havainnointi • Tutkijaparin välinen dialogi • Keskustelut yhteistyötahojen kanssa • Keskustelut graduohjaajan kanssa • Keskustelu opetusharjoittelun ohjaavan opettajan kanssa |
| | <p>Kyselyt ja haastattelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Padlet-kyselyt ja purkupäivän haastattelut • Yleisön antama palaute | <p>Toiminnan tuotokset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijoiden prosessipäiväkirjat • Videot ja valokuvat |

Taulukko 2. Reflektioaineisto.

Reflektioaineiston järjestelyn jälkeen alkaa aineiston analyysivaihe. Esitämme reflektioaineistolle seuraavat analyysikysymykset:

Mitä ajatuksia nuorilla on ilmastonmuutoksesta?

Miten valittu toiminta näyttäytyy nuorten kokemuksissa?

Miten tutkijaparina suunnittelemme, analysoimme ja kehitämme toimintaa?

Miten väylä nuorten ilmastotulevaisuuden käsittelylle rakentui?

Analysoimme kerättyä reflektioaineistoa pienryhmä kerrallaan. Käsittelemme esimerkiksi yhdellä kertaa tietoryhmän prosessipäiväkirjojen ja lopullisten teosten sisällöt, ja alamme etsimään niistä vastauksia ensimmäiseen analyysikysymykseen: *Mitä ajatuksia nuorilla on ilmastonmuutoksesta?* Esittelemme analyysin vastaukset toiminnan kuvauksen lomassa luvussa 5.3.

4.3 Tutkijaparin positio ja tutkimuksen eettiset kysymykset

Tässä tutkimuksessa toteutuu tutkijatriangulaatio, jonka määrittelyssä Flick (2004) tukeutuu Denzinin näkemykseen trianguloinnista validointistrategiana: tutkijatriangulaatiolle on ominaista, että tutkimuksessa on useampi kuin yksi tutkija, havainnoija tai haastattelija. Useamman tutkijan läsnäolo vähentää yksilöiden subjektiivista vaikutusta (Flick, 2004, s. 178). Tuomi ja Sarajärvi (2018) lisäävät Denziniin viitaten, että havainnointiin pohjautuvassa tutkimuksessa kuuluisikin olla useampi kuin yksi havainnoija (Tuomi ja Sarajärvi, 2018, s. 168). Olemme siis toteuttaneet tämän tutkimuksen alusta alkaen yhdessä, kaksin ja välillä saaneet tukea muiltakin tutkijoilta, kuten Korsström-Maggalta ja Lintumäeltä, jotka toimivat tietynlaisina projektimentoreina meille kolmannessa syklissä. Tutkijatriangulaatio on mahdollistanut meille sen, että pystymme jatkuvasti punnitsemaan toistemme näkemyksiä omiemme lisäksi, perustelemaan ja kyseenalaistamaan. Olemme tehneet tätä tutkimusta tutkijakollegoina sekä ystävinä, mikä on luonut pohjaa vahvalle keskinäiselle vuorovaikutukselle. Jokela ja kollegat (2015) painottavatkin, että taideperustaisessa toimintatutkimuksessa keskitytään yhteistyössä toimivien taiteilijoiden, tutkijoiden ja osallistujien väliseen vuorovaikutukseen, ei niinkään oman taiteellisen ilmaisun kehittämiseen (Jokela ym., 2015, s. 445).

Roolimme ovat vaihdelleet paljolti tutkimusprosessin aikana. Ronkainen ja kollegat (2013) puhuvatkin tutkijan kaksoisroolista toimintatutkimuksessa: hän hyödyntää tekemäänsä tutkimusta muutoksen tuottajana ja näin ollen toimii prosessin alullepanijana, “muutosagenttina”.

Tämän lisäksi hän on tutkija, jonka tarkoituksena on seurata prosessia ja kerätä siitä tietoa (Ronkainen ym., 2013, s. 69). Taideperustaisuus ja taidekasvatuksellinen lähestymistapa tuovat tähän vielä tarkemmin opettaja- ja taiteilijänäkökulman. Jokela ja kollegat (2015) näkevät taidekasvattajan roolin laajempaan kuin pelkkänä opettajana. Taidekasvattaja voikin toimia taiteellisen toiminnan mahdollistajana, kehittäjänä, fasilitaattorina, kuraattorina, tuottajana tai uuden dialogisen toimintakulttuurin luoja (Jokela ym., 2015, s. 436). Toimiessamme taiteilija-opettaja-tutkijoina (eng. *artist/teacher/researcher*) roolien painottuminen vaihteli tilanteen mukaan ja myös tutkijaparin kesken: Saran opettaessa Kanerva pystyi havainnoimaan tilannetta enemmän tutkimuksen näkökulmasta. Kanervan selvittäessä käytännön asioita muun muassa teknikon kanssa Sara keskittyi selkeiden ohjeistuksien antamiseen lukiolaisille. Toimintamme on siis sisältänyt jatkuvaa työnjakoa ja roolien välillä tasapainoilua. Kokonaiskuvan hahmottamisessa onkin auttanut se, että yhden näkökulman sijaan tutkimus on rakentunut kahden, joskus jopa useamman näkökulman varaan.

Ensimmäisestä esivalmistelusykyistä opimme sen, että ilmastonmuutosta käsittelevä työpaja olisi hyvä suorittaa opetusharjoittelun aikana, jotta nuorilla olisi mahdollisuus tutustua ja tottua työpajan vetäjiin. Tästä syystä suunnittelimme työpajajaksomme lukiolaisryhmälle, jonka opetuksesta Sara vastasi syventävän opetusharjoittelun puitteissa. Kanerva toimi toisena opettajana vain työpajajakson aikana. Lukio- ja opetusharjoittelukonteksti lisäsivät opettajuuden merkitystä: nuorille olimme ennen kaikkea opettajia, vasta sitten tutkijoita. Taiteilijuus meidän kohdallamme näyttäytyi vahvimmiten pohdinnoissa tulevista taideteoksista – kolmannessa syklissä meidän tuli ennen lukiolaisryhmän tapaamista havainnollistaa tapahtumajärjestäjälle, minkälaista taidetta olemme tarjoamassa avajaisvastaanotolle. Työpajojen sisältö ja aiheen moniulotteisuus haastoivat meitä ajattelemaan, mitkä taidemuodot palvelisivat parhaiten tavoitteitamme.

Nuorten kanssa työskennellessä tutkimustarkoituksessa on tärkeää saada osallistujilta tai osallistujien huoltajilta suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Jokaisessa syklissä on teetetty ja kerätty tutkimusluvut aineistonkeruuta varten. Ensimmäisessä esivalmistelusykyssä mentoritaiteilijana toiminut Anne Niskanen otti yhteyttä hänelle entuudestaan tuttuun Lapin yliopiston harjoittelukouluun. Meidän vastuullemme jäi tutkimuslupien teettäminen, niiden eteenpäin laittaminen ja kerääminen ilmastotunnehahmotyöpajan alussa (Liite 1). Tutkimusluvassa selvitettiin osallistumisen lisäksi, saako työpajassa tuotetuista teoksista ja niiden syntyyn liittyvistä prosesseista otettuja valokuvia ja videoita, joissa oppilas saattaa esiintyä tunnistettavana, käyttää tutkimuksemme tarkoituksiin sekä Arcta Fast -hankkeeseen liittyvissä julkaisuissa, näyttelyissä tai koulutustapahtumissa.

Suurin osa oppilaista sai luvan osallistua tutkimukseemme. Ne, jotka eivät saaneet, muodostivat oman ryhmänsä ja osallistuivat silti työpajan taiteelliseen toimintaan.

Toisessa esivalmistelusyklissä (BRYC-vuosikokous) tutkimusluvut kerättiin Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen toimesta. Sovimme tapahtuman fasilitaattorin eli Korinna Korsström-Maggan kanssa, että lukeutuisimme oman pro gradu -tutkielmamme kanssa tuohon samaiseen tutkimuslupaan (Liite 2). Kolmannessa ja varsinaisessa kehittämissyklissä teetimme taas itse tutkimuslupamme yhteistyössä Korsström-Maggan ja Lintumäen kanssa, sillä keräsimme kolmannessa syklissä aineistoa oman tutkimukseemme lisäksi myös Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeelle (Liite 3). Hyväksytimme tutkimusluvan lukion rehtorilla ennen seuraavia toimenpiteitä. Tutkimusluvassa on tärkeää ilmaista selkeästi, mitkä eri toimijat tutkimusprosessissa ovat mukana ja mihin kerättyä aineistoa mahdollisesti käytetään. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkijan tulee selvittää osallistujille ymmärrettävässä muodossa tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskitekijät – mistä tutkimuksessa on ylipäättään kyse – ennen suostumuksen antamista (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 155–156). Kävimme tutkimusluvan lukiolaisten kanssa läpi ensimmäisellä työpajatunnilla. Kerroimme samalla omasta tutkimuksestamme sekä Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeesta, sen toiminnasta ja tutkimusintentioneista. Olennaista tutkimuksen eettisyyden kannalta oli myös huomauttaa tekijänoikeusasioista. Osallistuessaan tutkimukseen opiskelijan tuottaman taiteellisen materiaalin tekijänoikeus säilyy opiskelijalla itsellään, mutta sen käyttöoikeus on myös tutkimushankkeella tutkimusluvassa esitetyillä tavoilla. Koko KU2-kurssin 33 opiskelijasta vain yksi jättäytyi tutkimuksen ulkopuolelle. Hän silti osallistui kurssin sisältöihin eli toisin sanoen suunnittelemaamme työpajatoimintaan. Hänen työskentelyään havainnoitiin vain kurssisuorituksen kannalta.

Kolmannessa syklissä tuotettu teos on yhteisöllisesti ja kollektiivisesti toteutettu – se siis muodostuu kolmesta eri kokonaisuudesta, joiden tekemisessä oli kussakin noin kymmenen opiskelijaa mukana. Oleellista on siis kysyä, miten teoksen tekijyys ilmaistaan. Tekijyyttä voi tarkastella kahdella tasolla: puhuttaessa Solastalgia-yhteistaideteoksesta tekijöihin voidaan viitata lukion opiskelijoina ryhmänä tai jokaisen opiskelijan nimellä erikseen. Arctic Spirit -avajaisvastaanotolla, jossa yhteistaideteos oli esillä, opiskelijan nimi esiintyi teoksen yhteydessä, jos niin oli itse valinnut. Tunneryhmän videoteos muodostuu useista erillisistä videoteoksista, joiden lopussa ilmaistaan teoksen tekijä/tekijät ja mahdollinen teoksen nimi. Tietoryhmän julisteissa oli suurimmassa osassa tekijöidensä nimet, niin sanotusti lehtijutun kirjoittajina. Toimintaryhmän taiteellinen työskentely muotoutui tapahtumassa esitettäväksi performanssiksi, joten heidän nimiään ei ollut erikseen esillä. Yhteisöllisen taiteen hengessä teoksesta

puhuessamme viittaamme koko lukiolaisryhmään, joka teosta oli toteuttamassa. Esittäessämme kuvia tutkimuksen työpajoista, taiteellisista tuotoksista sekä tutkimukseen liittyvistä tapahtumista mainitsimme kuvien yhteydessä kuvien ottajat, mutta mahdollisten teosten kohdalla emme tuo esille tekijöiden nimiä. Haluamme näin pitää kiinni tutkimusaineiston anonymiteetistä. Vaikka tutkimukseen osallistujilta olisi lupa nimien paljastamiseen, tulisi nimien kertomista välttää (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 156).

Tutkittavamme ilmiö (ilmastonmuutos ja nuoret) on sellainen, joka vaatii sensitiivistä lähestymistä. Tämä oli myös ensimmäisessä syklissä ilmaantunut huomio. Ennen kolmannen eli varsinaisen kehittämissyklin alkua, meidän tuli pohtia ja käsitellä omia ympäristö- ja ilmastotunteitamme, jotta välttyisimme niiden välittämiseltä nuorille. Lehtonen ja Pihkala (2020) huomauttavat, että käsittelemättä tunteitaan ilmastoasioihin liittyvien työpajojen vetäjät saattavat siirtää tahattomasti tai jopa vahingollisesti omia tunteitaan osallistujille (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 104). Pyrimme koko työpajajakson olemaan mahdollisimman neutraaleja ja välttämään omien ajatuksiemme ja tunteidemme ilmaisemista, sillä olimmehan opettajan asemassa.

5 Toiminnan toteutus ja analyysi

5.1 Ensimmäinen esivalmistelusykli: Nuorten ilmastotunnehahmot kohtaavat

5.1.1 Nuorten ilmastotunne-työpajaa ohjaamassa

Yhteistyömme mentoritaiteilijoina toimineiden Anne Niskasen ja Ninni Korkalon kanssa lähti liikkeelle tutustumalla heidän valmiiseen teossuunnitelmaansa. Suunnitelmana oli luoda Aurora-tulevaisuustapahtuman aulatilaan kolmen videon teossarja, jossa nuorten luomat ilmastotunnehahmot ottavat toisistaan mittaa taistelukehässä. Aloimme muotoilemaan mentoritaiteilijoiden kanssa ilmastotunne-työpajaa, jossa rovaniemeläisen koulun 6.-luokkalaiset pääsisivät tutustumaan ilmastotunteisiin ja piirtämään omat ilmastotunnehahmonsansa. Suunnittelua ohjasi ajatus siitä, että työpajan päätyttyä meillä olisi oppilaiden tuottamia piirrosluonnoksia ilmastotunnehahmoista. Nämä luonnokset toimisivat lähtökohtana videoteoskokonaisuuden hahmosuunnittelulle.

Lähestyimme ilmastotunnetyöpajan ensimmäisessä osassa suurta ilmastonmuutoksen teemaa etäännytyksen ja tarinallisuuden avulla. Interaktiivisen tarinan tavoitteena oli tarkastella ilmastotunteita pelillisesti ja orientoida oppilaita kohti omien ilmastotunteiden käsittelyä. Luimme oppilaille kirjoittamamme ilmastonmuutokseen liittyvän tarinan, jonka lomassa he pääsivät osallistumaan tarinan kulkuun äänestämällä päähenkilön reaktioista ja tunteista. Oppilaat osallistuivat tähän aktiivisesti. Pysähdyimme tarinankerronnassa eniten ääniä saaneen reaktion äärelle ja avasimme sitä osana tarinaa. Tarinallisuuden ja etäännyttämisen hyödyntäminen tuntui toimivalta tavalta lähestyä monimutkaista ja haastavaa ilmastotunne-teemaa, sillä suurin osa oppilaista tuntui olevan kiinnostunut äänestämiensä reaktioiden avaamisesta ja sanoittamisesta.

Työpajan toisessa vaiheessa teetimme äänestyksen, jossa jokainen luokka valitsi oman ilmastotunteensa. Oppilaat äänestivät laajasta tunnelistasta omaa ilmastotunnettaan kuvaavan vaihtoehdon. Tunnelistan yhteyteen oli lisätty kuvitetut ilmeet, jotta abstraktin asian hahmottaminen tuntuisi helpommin ymmärrettävältä. Äänestyksen jälkeen oppilaat lähtivät luonnostelevaan pareittain hahmoa omalle luokalle valikoidun ilmastotunteen pohjalta. Jokainen pari teki yhden hahmoluonnoksen, jotka keräsimme lopuksi kaikkien nähtäville. Saatoimme työpajan päätökseen hahmoista syntyneen yhteisen keskustelun jälkeen.



Kuvat 1 ja 2. Esimerkit oppilaiden tekemistä ilmastotunnehahmoista – Suru ja Hämmästy.

Kuvat: Anne Niskanen.

Niskasen ja Korkalon tavoitteina oli tuoda nuorten ilmastotunteet taiteen muodossa esille Aurora-tulevaisuustapahtumaan. Me lähdimme juuri tähän projektiin mukaan siitä syystä, että tavoitteenamme on kehittää nuorten ilmastoajatusten esille tuomista taideperustaisesti. Tämän vuoksi tarkastelemme kehittämisenäkökulmasta tämän projektin koululaistyöpajan ja teoksen tapahtumayhteyden toteuttamista.

Kuten Pujol (2018) mainitsee, taiteen tekeminen sosiaalisessa kanssakäymisessä vaatii ihmisymmärrystä. Ihmisymmärryksellä hän tarkoittaa muun muassa empatiaa ja taitoa käydä haastavia keskusteluja. Haastavien asioiden käsittely vaatii myös taidolla rakennetun turvallisen ilmapiirin. Koska taiteilijan tehtävänä on johdattaa ryhmä sensitiivisesti prosessin läpi, ei tällaisia moniulotteisia taideprojekteja saisi koskaan suorittaa kiireessä (Pujol, 2018, s. 30). Tässä projektissa sensitiivisen kasvatuksen toteuttamista haastoi se, että nuorten tuli lyhyessä ajassa toimia vaikeiden ja moniulotteisten aiheiden äärellä tuntemattomien aikuisten kanssa. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvien tunteiden käsittely ovat isoja aiheita. Tämän vuoksi toiminnassa tulee ottaa huomioon se, etteivät lapset ja nuoret vahvasta tietopohjastaan huolimatta

välttämättä ole tietoisia omista ilmastotunteistaan (Pihkala, 2019, s. 22). Niiden selvittely, tunnistaminen ja ymmärtäminen vievät aikaa ja tarvitsevat turvallisen ympäristön (Pihkala, 2017, s. 37).

Koemme, että ilmastotunteiden käsittely vaatisi sensitiivisempää lähestymistapaa, sillä lasten ja nuorten kokemat tunteet voivat useimmiten olla komplekseja, joskus jopa syvästi jokapäiväiseen elämään vaikuttavia (Hickman ym., 2021, s. 870). Meidän kehitysehdotuksemme on, että vastaavanlaisessa projektissa opetusta voisi kenties integroida osaksi oppilaille tuttujen opettajien oppitunteja. Haastavia tunteita ei tarvitsisi siis pohtia pelkästään täysin tuntemattomien aikuisten kanssa. Toisena vaihtoehtona on etsiä toinen kohderyhmä, jonka aikataulussa on enemmän aikaa tämänkaltaiselle projektille, jotta nuoret pääsevät tutustumaan uusiin ohjaajiin. Jos projekti toteutetaan opiskelijoiden opetusharjoittelun yhteydessä, on opiskelijalle automaattisesti tarjolla lukuisia oppitunteja opetusryhmän kanssa. Yliopistolla voi siis pohtia projektiopintojen toteuttamista osana opetusharjoittelua. Tällöin oppilaille on hyvin aikaa tutustua aikuisiin. Tämän lisäksi opetusharjoittelu mahdollistaa työpajan järjestämisen yhden kerran sijaan useampana päivänä, jolloin nuoret voivat jäsenellä ajatuksiaan ilman painetta tuoda esille ilmastotunteitaan heti kättelyssä. Pidämme siis nuoriin tutustumista tärkeänä kehittämisideana, jos toiminnan tarkoituksena on päästä käsiksi nuorten tunnemaailmaan. Ensimmäisestä esivalmistelusykleistä nousee siis ajatus toisiinsa vaikuttavista tekijöistä: toiminta tulee suhteuttaa käytössä olevaan aikaan ja asetettuihin tavoitteisiin – ja tavoitteet taas tulee suhteuttaa aikaraameihin.

5.1.2 Tarkastelussa nuorten osallisuus suhteessa tapahtumallisuuteen

Työpajan jälkeen taiteilijat suorittivat hahmosuunnittelun oppilaiden luonnosten pohjalta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan hahmojen asut oli tarkoitus rakentaa itse kierrätysmateriaalista niin, että niissä näkyisi monipuolisesti elementtejä oppilaiden luonnoksista. Mentoritaiteilijat kuitenkin ilmoittivat projektin edettyä asujen rakentamisvaiheeseen, että hahmojen asut kootaan jokaisen kotoa, kierrätyskeskuksista ja pilapuodeista löytyneistä vaatteista ja asusteista. Taiteilijat jakoivat kaikille hahmot, ja lähdimme harjoittelemaan hahmojen liikkeitä. Näyttelimme videoteoksessa taiteilijoiden käsikirjoituksen mukaisesti. Kuvauspaikkana toimi Lapin Lukon nyrkkeily sali Rovaniemellä.

Niskasen ja Korkalon videoteossarjan esittely Levillä Aurora-tulevaisuustapahtumassa annettiin meidän kahden opiskelijan tehtäväksi. Mentoritaiteilijat antoivat meille teosesittelylappuset,

joiden avulla meidän tuli kertoa teoksesta tapahtumayleisölle. Jokela (2023) mainitsee, että oppimisen ja oivaltamisen kokemukset ovat merkittäviä taidekokemusten laatua vahvistavia tekijöitä (Jokela 2023, s. 25). Tässä kohtaa lienee hyvä kuitenkin huomioida Bamfordin (2014) näkemys siitä, että teoksen käytännön toteuttaminen ei takaa vaikuttamista sen kokijassa. Teoksen kokemiseen vaaditaan myös osaavaa kuratointia ja ohjeistusta (Bamford 2014, s. 390). Yleisöä olisi siis tämän teoksen kohdalla voinut osallistaa enemmän. Havaintojemme pohjalta voimme todeta, että suurin osa konferenssivieraista ei kiinnittänyt huomiota Ilmastotunne – Fight Club -teokseen. Tähän voi vaikuttaa teoksen sijoituspaikka ihmisvilinän valtaamassa aulatilassa, tai se, etteivät teoksen taiteilijat olleet paikalla esittelemässä teosta. Mentoritaiteilijoiden alkuperäisen konseptin mukaan yleisöltä olisi kerätty palautetta teoksesta, mutta tämä jätettiin jostain syystä toteuttamatta. Yleisöltä saaman palautteen avulla olisimme voineet kertoa oppilaille yleisön ajatuksia taideteoksesta, jonka tavoitteena oli tuoda heidän ilmastotunteitaan esille.

Aurora-tulevaisuustapahtuman jälkeen palasimme harjoittelukoululle ja esitimme valmiin videoteoskokonaisuuden samoille oppilaille. Kerroimme kommentaareista, joita olimme tapahtumassa teoksesta saaneet ja mainitsimme meille itsellemme merkittävistä tapahtumassa kuulemistamme puheenvuoroista, jotka liittyivät ilmastovaikuttamiseen. Pyrimme näin luomaan yhteyttä toteuttamamme työpajan ja ilmastotunteiden näkyväksi tekemisen välille.

Koemme, että koululla käytyä videoteoksen ”purkutuntia” tulee tulevaisuudessa vastaavanlaisissa tilanteissa suunnitella etukäteen tarkemmin. Nuorten merkitystä teoksen lähtökohtien tuottajana ja teoksen tapahtumayhteyttä olisi tullut havainnollistaa oppilaille enemmän. Miksi he ovat olleet mukana tämän kaltaisessa työpajassa ja mihin työpajalla pyritään? Purkutunnilla nuoret eivät vaikuttaneet ymmärtävänsä heidän osaansa tapahtumassa esitetyn teoksen luomisessa.

Konkreettisenä kehittämisideana on se, että nuoret vierailevat tapahtumassa, jossa on esillä sellaista taidetta, jonka luomiseen he ovat vaikuttaneet. Näin oppilaat saattavat saada merkityksen kokemuksia nähdessään isossa, kansainvälisessä tapahtumassa teoksen, jonka toteuttamisprosessissa he ovat olleet mukana. Kun nuorilla on henkilökohtainen kokemus tapahtumasta, voi heidän kokemaansa selvittää muun muassa haastatteleamalla. Tällä tavalla meillä on mahdollisuus aidosti kuunnella nuorten ajatuksia ilmastotunteiden parissa työskentelystä ja kenties antaa kokemus heidän äänensä merkityksellisyydestä. Keskustelu nuorten kanssa mahdollistaisi myös kehitysehdotusten kuulemisen tulevaisuuden vastaavanlaisia projekteja ajatellen.

Tunnistamme ketterän nykyaiteen potentiaalin synnyttää uusia nopeaan reagointiin ja lyhytkestoisuuteen perustuvia esittämisen tapoja, joita taiteissa syntyy jatkuvasti (Jokela, 2023, s. 22). Luovien alojen toimijat, tapahtumatuotannon ja yleisön yhteen saattamisessa on kaikki eväät jokaista tahoja palvelemaan yhteistyöhön. Haluamme huomauttaa, että kokemustamme ketterästä nykyaiteesta ja sen vaatimasta osaamisesta värittää yhteistyö hankkeen mentoritaiteilijoiden kanssa ja osallisuutemme heidän suunnittelemaansa taideteokseen. Näemme, että ketterän nykyaiteen konsepti oli mentoritaiteilijoiden toiminnasta huolimatta onnistunut. Edellä mainituista syistä halusimme jatkaa kehittämistutkimustamme tapahtumaperustaisen taiteen äärellä kolmannessakin tutkimussyklissä.

Jokelan ja kollegoiden (2023) mukaan tapahtumatoimijat olivat esittäneet tyytyväisyytensä pilottitapahtumien luoviin tuloksiin, mutta korostivat kunkin tapahtuman sisällöllistä ymmärtämistä ja sisäistämistä – näiden on oltava tapahtumatoimijoiden mukaan kehittämisen lähtökohta uusille luoville sisällöille. Jokela ja kollegat (2023) mainitsevat, että hankkeen sisältämien pilottien ympäristöiksi pyrittiin valitsemaan sellaisia tapahtumia, joiden keskiössä eivät ole taide- tai kulttuurisisällöt. Näin ollen kyseiset tapahtumat eivät vielä täysin tunnista taiteen ja kulttuurin tuomaa lisäarvoa. Tosin kehittämisestä oltiin kiinnostuneita ja tapahtumatoimijat näkivät, että tarve koulutuksen ja yhteistyön kehittämiseksi on alalla selkeästi kaksisuuntaista (Jokela ym., 2023, s. 205).



Kuva 3. Ilmastotunne – Fight Club -teos Aurora-tulevaisuustapahtumassa. Kuva: Inka Holck.

5.2 Toinen esivalmistelusykli: Talvitaidetta yhdessä ja pala kerrallaan

5.2.1 Talvitaidetyöpajan suunnittelu

Esittelimme tutkimuksen konteksti -luvussa BRYC-vuosikokouksen, johon lähdimme mukaan taidepajatoiminnan ohjaajiksi. Saimme tiedon mahdollisuudesta osallistua tapahtumaan kuvataidekasvatuksen yliopistonlehtori Maria Huhmarniemen kautta. Hän oli ottanut vuosikokouksen yhteydessä järjestetyn Think Green -tapahtuman järjestäjältä tehtävän vastaan hankkia talvitaidetyöpajaan ohjaajia. Ilmoittauduimme mukaan, sillä halusimme kerätä reflektioaineistoa kehittämistutkimustamme varten.

Suunnittelimme ja toteutimme silloisen opiskelijakollegamme Tiina Raaterovan kanssa talvitaidetyöpajan Huhmarniemen ja Lapin yliopiston soveltavan taiteen yliopistonlehtorin Antti Stöckellin nopeahkojen neuvojen pohjalta. Otimme itse yhteyttä Stöckelliin, jonka kanssa keskustelimme ilmastonmuutoksen vaikutuksesta tulevaisuuden talviin, ja mietimme, voisiko tätä teemaa sisällyttää talvitaidetyöpajassa käsiteltäviin aiheisiin. Saimme Huhmarniemeltä ja Stöckelliltä käytännön vinkkejä tekniikkaan, jossa tiivistä lumikerroksesta sahataan osia ja näitä osia nostetaan pystyyn hangelle. Suunnittelumme ohjenuorana toimi myös ympäristötaiteen periaatteet, kuten ajallis-paikallis-kulttuuriset olosuhteet (Naukkarinen, 2003, s. 77–78).

Pyörittelimme mielessämme kolmea eri talvitaiteen tekniikkaa, joista ensimmäinen oli kävely lumessa kuvioita luoden. Toisena vaihtoehtona oli lumigraffiti, eli suojalumen kiinnittäminen seiniin tai puihin väliaikaiseksi teokseksi. Päädyimme kolmanteen tekniikkavaihtoehtoon, jossa tiiviistä lumesta sahataan irti osia, joista asettelemalla luodaan yhtenevä kokonaisuus. Päädyimme tähän tekniikkaan, koska säätiedotus lupasi kylmää ilmaa eikä lumigraffitin tekeminen olisi ollut mahdollista ilman suojalunta. Emme myöskään lähteneet tekemään käveltyä kuviota hangelle, sillä se tekniikka tuntui soveltuvan paremmin meditatiiviseksi yksintekemiseksi kuin yhteisöllisen työpajan ohjelmaksi. Halusimme pitää työpajan lähtökohtana sen, että osallistujat saisivat vaikuttaa työpajan sisältöön mahdollisimman paljon. Toiminnan osallistamisessa pyrittiin siis huomioimaan Helgueran (2011) maininta siitä, että taide on riippuvainen sosiaalisesta prosessista (Helguera, 2011, s. 3). Päätimme valita työpajamme tekniikaksi lumen sahaamisen, sillä tässä tekniikassa mahdollisimman moni pääsisi tekemään teoksen osasia niiden muodosta ja koosta itse päättäen.

5.2.2 Suoja keskelle kylmää talvea

Työpajaamme osallistui yhteensä viisi nuorta Suomesta sekä Norjasta. Muiden työpajojen tavoin toteutimme toiminnassamme BRYC-nuorisoneuvoston periaatteiden mukaista rajoja rikkovaa yhteistyötä ja tarjosimme mahdollisuuden omien ajatusten ilmaisuun taiteellisen toiminnan kautta (BRYC). Olimme valmistautuneet alustamaan työskentelyämme kertomalla nuorille arktisten alueiden tulevista talvista, esimerkiksi lumen muuttuvista ominaisuuksista. Etenkin tulevaisuudessa luonnonvaraisilla eläimillä on haasteita löytää ravintoa kovan lumipeitteen alta ja suojaa muuttuvien lumen olomuotojen keskeltä. Käsittelimme vielä lyhyesti katoavaa taidetta ja ekotaidetta. Myös ympäristötaide pitää sisällään ajatuksen teoksen kokemasta muutoksesta. Tämä muutos voi Naukkarisen mukaan olla pientä, huomattavaa, hallittua tai yllättävää (Naukkarinen, 2003, s. 77–78).

Alustuksen jälkeen kerroimme tekniikasta, jota tulimme käyttämään. Sahasimme kelkan jälkien alla tiivistyneestä lumesta kuutioita, joista kokoaisimme veistoksen. Nuorilla oli mahdollisuus kokeilla tekniikkaa ensin yksin, mutta aika nopeasti aloimme tekemään yhteistä veistosta. Kyselimme samalla, olisiko nuorilla ideoita tai aiheita yhteiselle veistokselle. Ilmaisimme tässä keskustelussa mahdollisen teoksen lähtökohdan, jota voisi halutessaan käyttää. Ajatus liittyi yhteisen “suojan” rakentamiseen. Nuoret innostuivat aiheesta, ja yksi heistä ehdotti iglun rakentamista – keskustelimme jälkeinpäin tämän sanan käytöstä ja tiedostamme, että iglu-sanana käyttö ei ole sopivaa kaikissa konteksteissa. Tästä syystä käytämme teoksesta nimeä *Suoja*. Talvitaidepajan aikana emme osanneet nostaa tätä asiaa esille, vaan keskustelimme siitä kahdestaan vasta työpajan jälkeen.

Kanerva kirjoitti työpajan loppuraporttiin, että “näin jälkeinpäin ajateltuna työpajamme sisältö olisi voinut olla vielä tiukemmin kiinni ilmastonmuutoksessa ja ilmastoaktiivisissa”. Molemmista esivalmistelusykleistä voimme todeta sen, että ilmastoajatusten käsittely ei aina ole mahdollista sille varattuna ajankohtana. Ilmastoajatusten käsittely vaatii pureskelua. Varsinkin jos omia näkemyksiä ei ole aikaisemmin selvittänyt tai pohtinut. Ehkä monipuolisempi talvitaiteen tekniikka, kuten lumen veistäminen, olisi vienyt ajattelua pidemmälle. Valitettavasti emme osanneet napata tähän tekniikkaan kiinni, sillä se ei ollut tuttu kenellekään meistä työpajan ohjaajista. Ehkä juuri tämän takia emme myöskään osanneet kysyä välineitä sen tekemiseen. Lumen veistäminen olisi saattanut olla osallistujille antoisampaa – myös taiteellisesta näkökulmasta näyttävämpää.

Alustuksen jälkeen emme juurikaan keskustelleet osallistujien kanssa ilmastonmuutoksesta tai nuorten ilmastotunteista. Koimme, että muuttuvasta talvesta ja katoavasta taiteesta keskustelun jälkeen siirtymä itse lumesta tekemiseen yhdisti työpajan teemat toisiinsa. Keskustelua ilmastotunteiden tai ajatusten ympärille ei siis muodostunut “luonnostaan”. Keskustelimme yhdessä arkisista asioista, kuten missä kukakin asuu. Tällaisella keskustelulla oli tavoitteena sitoa porukkaa yhteen, joka muodostui yhdestä tiiviistä ystäväparista ja muuten toisilleen vieraista nuorista. Palautteena he kertoivat, että lumesta tekeminen oli ylipäättään mukavaa. Yhden palautteen mukaan tekeminen olisi helpompaa, jos tiiviin lumikerroksen päällä ei olisi niin isoa kerrosta irtolunta. Tärkeintä tässä työpajassa silti oli yhdessä tekeminen ja osallistujien ilo ja loistava yhteishenki. Pihkalan (2017) mukaan turvallisen ympäristön luominen on ympäristöasioiden käsittelyssä tärkeää (Pihkala, 2017, s. 37). Koemme, että onnistuimme yhdessä luomaan innostavan, avoimen ja turvallisen ilmapiirin, jossa olisi ollut mahdollisuudet myös syvempien ajatusten vaihdolle.

BRYC-neuvoston silloisen puheenjohtajaan Daria Makhotinan mukaan tapahtumissa otetut valokuvat ja osallistujien antama palaute vaikuttavat aina positiivisesti tuleviin keskusteluihin. Esimerkiksi Rovaniemen jälkeisessä Brysselin kokouksessa suurin osa esitetyistä materiaaleista oli peräisin BRYC-vuosikokouksesta Rovaniemeltä. Makhotina mainitsi, että materiaalia käytetään nuorisostrategioissa, nuorten toimintasuunnitelmissa ja sosiaalisen median postauksissa herättelemään uusien mahdollisten jäsenten mielenkiintoa ja tuomaan ilmi, että heidän toimintansa on myös rentoa ja lähestyttävää. Makhotina ei vielä ollut varma taideperustaisuuden käytöstä jatkossa. Hän mainitsi, että heidän tulee ensin käydä materiaali läpi ja sen pohjalta pohtia jatkoa, sillä taideperustaista lähestymistapaa käytettiin toiminnassa ensimmäistä kertaa.

Julkaisimme Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan hallussa olevalle Instagram-tilille kuvia talvitaidetyöpajastamme, sillä internetissä tapahtuva vaikuttaminen on erityisesti nuorten suosiossa (Oser ym., 2013, s. 98). Ajattelimme, että näin saavuttaisimme taideperustaiselle toiminnallemme yleisöä ja veisimme nuorten näkemyksiä ilmastonmuutoksesta eteenpäin muidenkin nähtäväksi. Monet nuoret löytävät apua ilmastotunteiden hallintaan aktiivisesta toimimisesta sosiaalisessa mediassa (kts. Hyry, 2019), joten julkaisumme on voinut lisätä sen saavuttaneissa ihmisissä tunnetta, että nuoret toimivat ilmastonmuutoksen suhteen ja he välittävät tulevaisuudestaan. Julkaisut, jotka käsittelevät nuoria ja toimimista ilmastonmuutoksen tematiikan ympärillä, voivat antaa nuorelle sosiaalisen median käyttäjälle tunteen vertaistuesta: muutkin


nuoret ovat huolissaan ja haluavat tehdä asioille jotain. Ympäristökansalaisuuden ollessa kansalliset rajat ylittävää maapallon kansalaisuutta (Vihersalo, 2017, s. 344) voi sosiaalisen median maailmanlaajuinen yhteisö tarjota konkreettisen alustan viestiä ympäristöasioista.

5.3 Kolmas eli varsinainen kehittämissykli: Ilmastomuutos lukiolaisten silmin

5.3.1 Ilmastotulevaisuus osaksi lukion kuvataidekurssia

Tässä osiossa käsittelemme tutkimuksemme kolmatta eli varsinaista kehittämissykliä, joka rakentuu nuorten ilmastotulevaisuuteen pohjautuvaan Solastalgia-tutkimusprosessiin ja yhteistaideteokseen. Toteutimme tutkimusprojektin syksyllä 2023 osana Koneen Säätiön Ilmastokriisin etulinjassa -hanketta. Lapin yliopistolta hankkeessa toimiva Timo Jokela toi jo keväällä 2023 ilmi, että tutkimussuunnitelmamme pohjalta tutkimustavoitteemme sopivat Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen toimintaan, ja että meillä olisi mahdollisuus osallistua Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssiin jollain taiteellisella tuotoksella. Esittelemme sekä Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen että Arctic Spirit -tapahtuman luvussa 2. Tapahtuma rajasi meille ajan ja paikan, joiden puitteissa aloitimme toiminnan suunnittelun.

Tutkimuksemme varsinainen kehittämissykli käsitti oman interventiomme suunnittelun. Käytimme suunnittelussa hyödyksi esivalmistelusykliden reflektioaineiston analyysin pohjalta tehtyjä kehittämisideoita ja huomioita, jotka olemme koonneet alla olevaan taulukkoon.

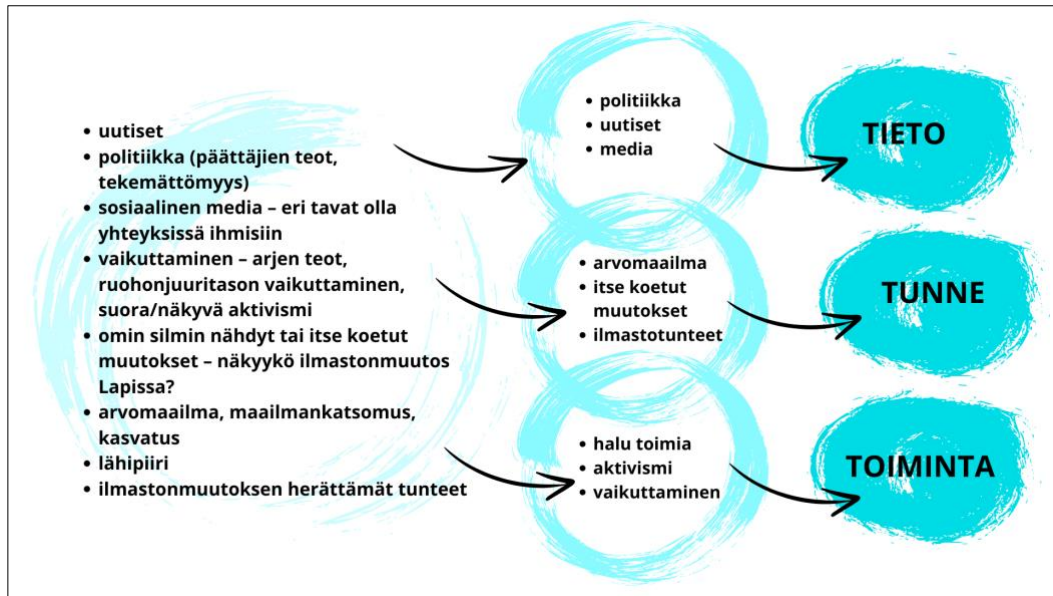
| | | |
|---|---|---|
| <p>Ensimmäisen ja toisen esivalmistelusyklin reflektioaineiston analyysi</p>  <p>Kehittämisideat ja huomiot, jotka viemme kolmanteen, varsinaiseen kehittämissykliin</p> | <p>1. esivalmistelusykli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toiminta suhteutettuna käytössä olevaan aikaan ja tavoitteisiin sekä kohderyhmään tutustuminen <ul style="list-style-type: none"> ◦ Jos saatu aika on liian lyhyt, pyritään etsimään toinen kohderyhmä – esim. projektin vieminen opetusharjoittelun yhteyteen. ◦ Haastavien aiheiden käsittely vaatii sensitiivistä lähestymistapaa. • Nuorten osallisuuden kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> ◦ Tulevaisuudessa mukana tapahtumassa? ◦ Selkeytetään nuorille toiminnan yhteyttä tapahtumaan ◦ Työpajapäivän tavoitteena tulisi olla osallisuus ennen tuotoksia <ul style="list-style-type: none"> ▪ parityöskentely ei sovi kaikille ▪ nuorille mahdollisuus vaikuttaa enemmän teoksen lopputulokseen ◦ Tulevaisuudessa kerätään yleisöltä palautetta | <p>2. esivalmistelusykli:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hyvään ilmapiiriin ja tunnelmaan panostaminen vie pitkälle • Osallistujat valitsivat yhdessä tekemisen yksilöllisen tekemisen sijaan • Tulevaisuudessa monipuolisempi tekniikka (talvitaidetyöpajassa) |
| <ul style="list-style-type: none"> • Ilmastoajatusten käsittely ei aina ole mahdollista sille varattuna ajankohtana <ul style="list-style-type: none"> ◦ jatkossa huomioidaan, että ajatusten ilmaisu vaatii ensin niiden pureskelua | | |

Taulukko 3. Esivalmistelusykleistä nousseet keskeisimmät kehittämisideat ja huomiot.

Lähdimme kehittämään nuorten osallistamista selvittämällä mahdollisuutta suorittaa projekti opetusharjoittelun yhteydessä. Alustava idea tutkimuksemme liittämistä harjoittelujaksoon ja tapahtumaan osallistumisesta sopi Saran syksyllä suoritettavan syventävän harjoittelun opettajalle Hanna Korhoselle. Ohjaavan opettajan mukaan aiheemme sopi parhaiten harjoittelun ajankohtana toteutettavaan KU2 Ympäristön paikat, tilat ja ilmiöt -kurssiin. Yhteisöllinen taideprojekti sopi osaksi tämän kurssin opetusta, sillä lukion opetussuunnitelman perusteissa (LOPS) KU2-kurssin keskeisiksi sisällöiksi mainitaan ympäristön ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisissa, sekä vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin (Opetushallitus, 2019, s. 348–349). Kyseinen Rovaniemellä sijaitseva lukio on osa Vihreä lippu - kouluverkostoa, joka pohjautuu maailman laajimpaan kestävän kehityksen verkostoon, kansainväliseen *Eco Schools* -ohjelmaan (Vihreä lippu). Pohja ilmastotulevaisuutta käsittelevälle työpajajaksollemme vaikutti siis lupaavalta. Tällä tavalla määrittyi myös projektiimme osallistuva ryhmä, jonka ajatukset ilmastonmuutoksesta tulisivat olemaan toimintamme keskiössä. Projektiin osallistuvien nuorten määrä oli lopulta 32 opiskelijaa.

Saimme mahdollisuuden käyttää viisi viikkoa kestävästä KU2-kurssista jopa kolme viikkoa projektiimme. KU2-kurssin tunteja (75 min) oli kolme kertaa viikossa, joten käytössämme oli yhteensä yhdeksän oppituntia. Kutsumme työpajaksi jaksoa, jonka aikana keskityimme käsittelemään nuorten ilmastotulevaisuutta. Työpajajakson tavoitteisiin kuului ilmastotulevaisuuden muodostavien ajatusten, tunteiden, tietojen ja toimintahalujen saattaminen esitettävään, taiteelliseen muotoon Arctic Spirit -konferenssin avajaisvastaanottoa varten. Koska kurssilla oli paljon opiskelijoita, oli toiveenamme jakaa ryhmä kolmeen pienryhmään.

Palaveerasimme elokuussa työryhmän kanssa tulevasta projektista. Työryhmällä viittaamme viiden hengen kokonaisuuteen, joka koostuu meidän kahden lisäksi pro gradu -ohjaajastamme ja Lapin yliopistolta Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeessa toimivasta Timo Jokelasta sekä hanketutkijoista Aki Lintumäestä ja Korinna Korrström-Maggasta. Keskustelussamme päädyimme siihen, että ilmastonmuutokseen liittyvät ajatukset rakentuvat monista eri asioista, kuten uutisista, politiikasta (päättäjien teoista ja tekemättömyydestä), sosiaalisesta mediasta, arjen teoista, suorasta ja näkyvästä aktivismista, omin silmin nähdystä ja itse koetuista muutoksista, ihmisen arvomaailmasta, kasvatuksesta, omasta lähipiiristä sekä ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista. Se, mitä ajattelemme ympärillämme tapahtuvista ilmiöistä, rakentuu monitasoisesti. Pohdimme, voisiko näitä listaamiamme ajatuksia jaotella jollain tavalla teoreettisiin ryhmiin. Alla olevassa kuviossa näkyvät asiat, joiden pohjalta kasasimme kolme eri yläteemaa: tieto, tunne ja toiminta.



Kuvio 3. Ilmastoajatusten teoretisointi.

Näiden kolmen näkökulman pohjalta päädyimme jakamaan myös opiskelijaryhmän kolmeen pienryhmään. Taustalla oli tavoitteet osallistamisen kehittämisestä, sillä koimme, että pienryhmässä olisi matalampi kynnyksen osallistua toimintaan ja jakaa omia ajatuksiaan. Myös opettaja voidaan kokea lähestyttävämpänä pienemmässä ryhmässä. Osallistamista pyrittiin tuottamaan myös sillä, että opiskelijoilla oli mahdollisuus valita oman mielenkiintonsa mukaan kolmen eri työpajan väliltä: 1. ilmastonmuutokseen liittyvä tieto, objektiivinen ja uutisiin perustuva ote 2. ilmastotunteet sekä 3. ilmastonmuutokseen liittyvät toimintahalut. Kuten Isola ja kollegat (2017) toteavat, osallisuus on osallistumista toimintaan, johon osallistujan mahdollisuus vaikuttaa (Isola ym., 2017, s. 3–9). Suunnitelmamme kolmesta pienryhmästä toteutui kurssin opettajan tullessa kolmannen ryhmän vetäjäksi. Hanna toimi lopulta tietoryhmän opettajana, Sara tunneryhmän ja Kanerva toimintaryhmän.

Tavoitteenamme oli tuottaa tapahtumayleisön nähtäväksi teos, jonka sisältö pohjautuu nuorten näkemyksille ilmastotulevaisuudesta. Taiteen ilmaisukeinoja suunnitellessamme päädyimme valitsemaan tietoryhmälle mediataiteen, toimintaryhmälle performanssitaiteen ja tunneryhmälle sana- ja äänitaiteen. Sanataiteen valintaan vaikutti Lehtosen ja Pihkalan (2020) huomio siitä, että ajatuksenvirran kirjoittaminen on sopiva tapa käsitellä ilmastotunteita (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 98–100). Valitsimme toimintaryhmän taidemuodoksi performanssin, sillä halusimme tuottaa jonkinlaista yhteyttä opiskelijoiden ja tapahtumayleisön välillä.

Kuten Hiltunen (2023) huomauttaa, performatiivinen taide voi mahdollistaa yksityisen kokemuksen muuntumisen yhteiseksi (Hiltunen 2023, s. 37). Toimintaryhmän toiminta rakennettiin performanssin ympärille myös siksi, että Garoianin (1999) näkemyksen mukaan performanssitaide tukee poliittisen toimijuuden saavuttamista ja identiteetin vahvistamista (Garoian, 1999, s. 2).

5.3.2 Työpajajakson aloitus lukiolla

Ennen työpajajakson aloitusta pohdimme taiteellisesti kunnianhimoista suunnitelmaamme tuottaa yhteisöllinen taideteos kansainväliseen konferenssitapahtumaan. Prosessi tuli valjastaa kurssitehtävän muotoon, ja valmiin teoksen tuli olla esitettävässä muodossa ajallaan. Halusimme osallistaa nuoria luomalla toiminnalle sellaiset raamit, joiden sisällä nuori tekee oman osansa taideteokseen alusta asti itse. Näimme yhteisöllisesti tuotettavan taiteen Helgueran (2011) osallistavan näkökulman mukaisesti riippuvaisena sosiaalisesta kanssakäymisestä (Helguera, 2011, s. 8). Toisin sanoen, taide ei perustu nuorten ilmastotulevaisuudelle, jos se ei ole nuoren itsensä tekemää. Suunnittelimme siis teoksen toteuttamisen niin, että jokainen nuori tekee lopulliseen teokseen oman osuutensa, joka lisätään sellaisenaan osaksi teosta. Työpajajakson alkaessa päätimme, että aiomme luottaa nuorten kykyyn tuottaa taidetta.

Varsinainen työpajajakso alkoi KU2-kurssin kolmannella viikolla. Ennen tätä olimme jo kertoneet nuorille tulevasta tutkimusprojektistamme ja keränneet tutkimusluvut. Aloitimme työpajajakson käsittelemällä Rovaniemi Arctic Spirit -tapahtumaa ja opiskelijoiden yhdessä tekemän teoksen viemistä avajaisvastaanotolle. Konferenssivieraat tulisivat avajaisvastaanotolle rekisteröitymään ja kuulemaan avajaisanoja. Seurustelun yhteydessä vierailijat pääsisivät kokemaan paikallisen lukiorryhmän yhdessä toteuttamaa taidetta ilmastonmuutokseen liittyen. Esittelimme opiskelijoille Korundin tilaa valokuvien avulla ja kerroimme, että yhteistaideteos tulee sijoittumaan aula- ja ulkotiloihin.

Tutkimuksen ja tapahtumaan tutustumisen jälkeen aloimme opetuksessamme orientoimaan opiskelijoita kohti ilmastonmuutosta käsittelevää taidetta. Lähdimme liikkeelle ajatuksesta, jonka mukaan omien ajatusten esittäminen on vaikuttamista. Tärkeän näkökulman ilmastonmuutosta käsittelevälle taiteelle tuo myös taiteen tekijöiden paikallisuus, johon liittyy Jokelan ja kollegoiden (2021) kuvailemat uudistavan arktisen taiteen periaatteet, jotka perustuvat pohjoisilla alueilla asuvien tietouden esille tuomiseen nykytaiteen keinoin (Jokela ym., 2021, s. 1). Kansainväliset konferenssivieraat pääsevät näkemään ja kokemaan juuri rovaniemeläisten nuorten

ilmastoajatuksia. Näiden ohjaavien ajatusten jälkeen esittelimme lukioryhmälle Koneen säätiön Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen, projektissamme yhteistyötä tekevät väitöstutkijat Aki Lintumäen ja Korinna Korrström-Maggan ja heidän toteuttamiaan taideperustaisesti ilmastonmuutosta käsitteleviä projektejaan.

Seuraavaksi lähdimme kysellemään opiskelijoiden ajatuksia ilmastotulevaisuudesta anonyymisti Padlet-seinän kautta. Apunaan he saivat käyttää seuraavia kysymyksiä: *Mitä tunteita ilmastonmuutos sinussa herättää? Mitä tietoa viimeksi opit ilmastonmuutoksesta? Miten haluaisit toimia ilmastonmuutoksen suhteen?* Kysymysten tarkoituksena oli myös auttaa selkiyttämään opiskelijan tulevaa valintaa kolmen pienryhmän välillä, sillä kysymykset liittyivät kukin yhden pienryhmän aiheeseen.



Kuvio 4. Lukioryhmän ilmastoajatuksia työpajajakson alussa. Ote Padlet-seinän vastauksista.

Padlet-kyselystä ilmeni, että lukioryhmän sisällä ilmastotulevaisuus koetaan eri tavoin. Osa opiskelijoista kertoi vaikuttavansa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi arkisilla teoillaan, ja jotkut mainitsivat, etteivät tiedä, mitä voisivat tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Nuorten vastauksista ilmenee epävarmuus etenkin maailman tulevaisuudesta, joka saatetaan Kiilakosken ja Laineen (2022) mukaan nähdä useimmiten pessimistisemmässä valossa kuin oma tulevaisuus (Kiilakoski & Laine, 2022, s. 75). Tunteet ja tuntemukset ilmastonmuutokseen liittyen ovat monenlaisia: eniten nuorten vastauksista nousivat ylös ilmastoahdistus ja -huoli.

Muita ilmastonmuutokseen liittyviä nuorten tunteita ja tuntemuksia olivat viha, turhautuneisuus, toivottomuus ja ärtyneisyys.

Keskustelimme yhteisesti muutamista Padlet-seinän vastauksista, kuten siitä, mitä merkitystä yksilön tai Suomen toiminnalla on, kun isommat valtiot välttelevät vastuuta eivätkä päättäjät tee mittakaavaltaan tarpeeksi isoja ratkaisuja. Myös Pekkarisen ja Tuukkanen toteuttamassa tutkimuksessa nuoret kritisoivat päätöksentekoa, jossa talouden kasvattaminen asetetaan ilmastonmuutoksen hillitsemisen edelle (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 82). Nuoret kaipaavat päättäjiltä selkeitä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Ilmastotulevaisuuteen liittyvän kyselyn jälkeen vuorossa oli kolmeen työpajaryhmään jakautuminen. Esittelimme kolme ryhmää ensisijaisesti niissä käsiteltävien aiheiden kautta, mutta sivusimme myös aiheiden käsittelyssä käytettäviä taideperustaisia tekniikoita. Jokainen opiskelija kirjoitti lapulle nimensä lisäksi ensisijaisen ja toissijaisen ryhmätoiveen. Pyrimme toteuttamaan mahdollisimman monen toiveet, minkä vuoksi emme pyrkineet tasan 11 hengen ryhmiin. Ilmoitimme lopullisesta ryhmäjaosta heti saman tunnin aikana.

Kehittelimme kolmen viikon työpajajaksolle prosessipäiväkirjan, jonka tarkoituksena oli selkeyttää työpajajakson opetuksen sisältöä, kuljettaa opiskelijat askel askeleelta kohti yhteisöllistä taideteosta ja kiinnittää huomio lopputuloksen sijasta koko prosessiin. Kuten Pujol (2018) mainitsee, että sosiaalisesti sitoutuneen taiteen toteuttaminen vaatii ohjaajalta sensitiivistä johdattamista (Pujol, 2018, s. 30). Tämän vuoksi prosessipäiväkirja suunniteltiin niin, että opiskelijoilta ei valmiiksi pureksittuja ideoita, vaan omia ajatuksia lähdetään pikkuhiljaa hahmottamaan osatehtävä kerrallaan. Osatehtävien suunnittelussa huomioitiin myös se, että taideperustaisia tekniikoita tullaan lähestymään harjoittelun kautta. Isolan ja kollegoiden (2017) mukaan osallisuus voi toteutua toiminnassa, johon osallistujan on mahdollista vaikuttaa (Isola ym., 2017, s. 3–9). Tämän vuoksi prosessipäiväkirjan suunnittelussa huomioitiin, että omien ajatusten jakamista kirjallisesti arvostettiin yhtä paljon kuin ajatusten jakamista omalle pienryhmälle, eli opiskelijat saivat olla äänessä sen verran kuin itse halusivat. Prosessipäiväkirja toimi samalla yhtenä KU2-kurssitehtävänä. Päätimme suunnitella jokaiselle ryhmälle eri prosessipäiväkirjan osatehtävät, joista kurssin lopulla tulisi olla palautettuna vähintään viisi seitsemästä. Kun prosessipäiväkirja oli myös virallinen kurssitehtävä, pystyimme luottamaan, että saisimme palautetuista osatehtävistä materiaalia tutkimukseemme.

Teetimme ensimmäisen prosessipäiväkirjan osatehtävän kaikille kolmelle ryhmälle yhteisesti. Kyseessä oli kollaasitehtävä, jonka tarkoituksena oli toimia opiskelijan tämänhetkisten ilmastotulevaisuuden kartoittajana. Ohjeistimme opiskelijat etsimään sanoma- ja aikakauslehdistä kuvia, joissa oli jokin yhtymäkohta omien ilmastotulevaisuusnäkemysten kanssa. Jo olemassa oleva kuvasto saattoi auttaa omien ajatusten ja tunteiden tunnistamisessa. Kollaasien tekeminen oli hyvä alustus ilmastotulevaisuuden pohdinnalle. Huomasimme, että kollaasi on menetelmänä sellainen, ettei sen tekemiseen tarvitse erikseen kannustaa, sillä jokaisen on helppo tarrata lehteen ja lähteä etsimään itseään puhuttavia kuvia, tekstejä ja otsikoita. Alla kaksi esimerkkiä opiskelijoiden tekemistä kollaaseista.



Kuvat 4 ja 5. Lukiolaisten ilmastotulevaisuus kollaasien muodossa.

Työpajakokonaisuuden aikana keräsimme opiskelijoilta ehdotuksia tulevan yhteistaideteoksen nimeksi. Tämän jälkeen opiskelijat pääsivät äänestämään muutamalla äänestyskierroksella nimiehdotusten väliltä. Yhteisöllisen teoksen nimeksi valikoitui loppujen lopuksi *Solastalgia* selkeällä ylivoimalla. Solastalgia-käsite viittaa koti-ikävään, jota koetaan kotona, mutta ympäristö on muuttunut tai tuntuu vieraalta (Albrecht, 2005, s. 48). Jo teoksen nimi kertoo nuorten ilmastotulevaisuudesta jotain: nuoret kokevat ahdistusta, huolta ja pelkoa oman rakkaan ympäristönsä, tässä tapauksessa arktisten alueiden, kuten Lapin, mahdollisesta muuttumisesta tai menettämisestä. On hyvä ottaa huomioon se, että solastalgia pitää sisällään myös vastakkaiset voimat ahdistukselle ja surulle.

Menettäessämme meille rakkaita ja merkittäviä paikkoja, alamme sanoittaa myös niitä myönteisiä tunteita, joita paikkaan liittyy (Albrecht, 2019, s. xi). Solastalgian näkökulmasta nuoret käsittelevät ilmastotulevaisuutta kuvaavassa teoksessaan sekä ahdistuksen sävyttämää ikävää, että ikävän herättämiä myönteisiä tunnetiloja.

5.3.3 Ilmastotunteiden sanoittamisesta videotaiteeseen

Tunneryhmän kohdalla prosessipäiväkirjan kolme ensimmäistä osatehtävää toimivat lämmittelynä ja orientoitumisena. Tämän rajauksen tarkoituksena oli ensin löytää yhteys omiin ilmastotunteisiin ja harjoitella lopullisessa teoksessa käytettäviä tekniikoita. Tunneryhmältä tapahtumaan tuli kunkin ryhmäläisen ilmastotunteita kuvaava videoteos.

Ryhmän toiminta lähti liikkeelle tutustumalla sana- ja äänitaiteeseen. Prosessipäiväkirjan toisessa osatehtävässä Sara antoi opiskelijoille tehtäväksi kirjoittaa ajatuksenvirtaa paperille niin, että kynä ei saisi pysähtyä. Tehtävän tarkoituksena oli opetella tekemistä ja tuottamista miettimättä liikaa lopputulosta. Näiden ohella tarkoituksena oli hahmotella omia ilmastotunteita. Eisnerin (2008) mukaan taide toimii väylänä henkilökohtaisiin tunteisiimme (Eisner, 2008, s. 11). Tunneryhmässä työskennelleen opiskelijan mukaan erityisesti Ajatuksenvirta-tehtävästä oli apua omien ilmastotunteiden hahmottelussa ja käsittelyssä, sillä sen avulla päästiin kurkottamaan kohti prosessoimattomia tunteita ja ajatuksia ilmastotulevaisuudesta.

Prosessipäiväkirjan osana opiskelijat palauttivat kuvallisen tehtävän, jossa he visualisoivat jotain ajatuksenvirrasta noussutta ajatusta joko piirtäen tai kollaasitekniikan avulla. Kolmas prosessipäiväkirjan osa oli etsiä itseä kiinnostava sanataideteos ja vangita kyseiseen sanataideteokseen sopiva äänimaisema joko itse äänittämällä tai netin ilmaisia äänipankkeja hyödyntämällä. Tutkiessamme muiden tekemää taidetta ja tuottaessamme sille jatkoa, saatamme Eisnerin ajatuksia mukaillen löytää uusia tapoja havaita ja tulkita maailmaa taiteen avulla (Eisner, 2008, s. 10–11).

Prosessipäiväkirja koettiin tunneryhmässä eri tavoin. Prosessipäiväkirjan idea kurssitehtävänä ja vaihe vaiheelta etenevänä polkuna kohti lopullista teosta vaikutti opiskelijoista selkeältä. Toisaalta jotkut opiskelijat kokivat, että olisivat halunneet tietää aikaisemmin prosessipäiväkirjan tulevista tehtävistä. Prosessipäiväkirjatyöskentelyyn oli haastavaa ryhtyä sellaisen opiskelijan näkökulmasta, kuka oli joutunut olemaan viikon pois opetuksesta. Osa opiskelijoista kertoi, että lämmittelytehtävien roolia oli vaikea hahmottaa. He olisivat mieluummin käyttäneet koko työpajajakson lopullisen teoksen tekemiseen.

Osa opiskelijoista taas koki “lämmittelytehtävät” tärkeäksi osaksi prosessia esimerkiksi lopullisen teoksen harjoittelemisen kannalta.

Opiskelijan omaa tapahtumaan sijoitettavaa videoteosta lähdimme tunneryhmän kanssa lähestymään prosessipäiväkirjan neljännessä osatehtävässä. Tehtävänä oli kirjoittaa sanateos, jonka aiheena oli “Minun ilmastotunteeni”. Ennen tehtävänantoa Sara käsitteli opetuksessa ilmastotunteita, niiden kohtaamisen haasteita ja tunnistamisen merkityksestä. Kuten Pihkala (2019) toteaa, erilaisten ympäristötunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen on tärkeää. Näiden tunteiden kohtaaminen voi auttaa omien arvojen tarkastelussa ja muuttuviin olosuhteisiin sopeutumisessa (Pihkala, 2019, s. 22–23). Neljännessä osatehtävässä apuna oli *Ilmastonmuutos minussa* -opetusmateriaali (Laininen, 2022). Sanataideteoksessa ilmaistavia ilmastotunteita lähdettiin hahmottamaan alla olevan laajan ilmastotunnelistan avulla.

| Tunnesanalista | | |
|-----------------------|-------------------------------------|-----------------------|
| elinvoimaisuus | kyllästyminen | hallitsemattomuus |
| myötätunto | alakulo | helpotus |
| kiitollisuus | ahdistus | järisyttävyyys |
| suloisenhaikeus | väsytys | merkityksellisyys |
| turhautuminen | pelko | riemu |
| suuttumus | huoli | rohkeus |
| syällisyys | suru | riittämättömyys |
| hämmennys | kaipaaminen | ristiriitaisuus |
| ylitsekävyys | toivo | ulkopuolisuuden tunne |
| välipitämättömyys | terve ylpeys (itsestä tai toisesta) | turvattomuus |
| kunnioitus | ärtyminen | yhteenkuuluvuus |
| arkuus | epäreilouden tunne | turva |
| into | tyyneys | ilo |
| hellyys | kiintymys | uteliaisuus |
| | | rakkaus |

Lista 1. Tunnesanalista (mukaillen Laininen, 2022).

Listan tarkoituksena oli auttaa omien mahdollisesti moninaisten ilmastonmuutokseen liittyviin tunteiden hahmottamista. Sanateoksen kirjoittaminen ei välttämättä ole helppoa, joten kirjoittamisen lähtökohtana pystyi käyttämään jo tuttua ajatuksenvirran kirjoittamista tai *black out poetry* -tekniikkaa. Black out poetry -tekniikassa lähtökohtana on valmiit paperille tulostetut kaunokirjalliset tekstit, runot ja laulunsanat, joista lähdetään mustaamaan sanoja ja lauseita, jotka eivät tässä tapauksessa resonoi omien ilmastotunteiden kanssa. Tarkoituksena oli tehdä sanataiteen tekemisestä matalan kynnyksen toimintaa, jossa paine sanojen löytämisestä ulkoistetaan

alkuperäisteoksen kirjoittajalle. Opiskelijat saivat valita black out poetryn lähtökohdan suomen- tai englanninkielisistä kaunokirjallisista teksteistä. Prosessipäiväkirjan neljänteen osatehtävään kuului sanateoksen tuottamisen lisäksi keksiä omasta teoksesta muutama kuvallinen miellelyhtymä. Jos teoksessa puhuttiin esimerkiksi silmien sulkemisesta ongelmien edessä, saattoi opiskelija piirtää sulkeutuvan oven edustamaan tätä ajatusta. Tämä osatehtävä oli haastava, sillä siinä harjoiteltiin kuvataiteen kentälle kuuluvaa käsitteellistä ajattelua.

Tunneryhmän kohdalla prosessipäivän viidenteen osatehtävään kuului videon kuvaaminen ja editointi. Videokuvaamisen suunnittelua lähestyttiin edellisen vaiheen visuaalisten miellelyhtymien pohjalta. Nämä paperille saatetut kollaasit tai piirrokset toimivat sellaisenaan kuvattavana kohteena tai ne toimivat lähtökohtana. Editointi tapahtui opiskelijoiden omilla tietokoneilla Adobe Premiere Rush -ohjelmalla. Prosessipäiväkirjan kuudenteen osatehtävään kuului äänimaailman suunnittelu ja toteutus. Opiskelija sai tehdä äänityksen itse tai etsiä ääntä netin ilmaisista materiaalipankeista. Osa opiskelijoista liitti sanataideteoksensa videolle tekstityksen muodossa tai kirjoituksena muilla tavoilla, osa taas lausui sen videolle ääniraidaksi ja osa käytti sanataideteoksen ilmaisukeinona pelkkää videota ja ääntä. Prosessipäiväkirjan seitsemäs ja viimeinen osatehtävä oli kaikille yhteinen työpajatoiminnan reflektointitehtävä, joka esitellään luvussa 5.3.6. Alta löytyy kuva opiskelijan tekemästä videosta.



Kuva 6. Kuva opiskelijan tekemästä videoteoksesta.

Tunneryhmän videoteoksissa ja videoteosta kohti vievissä prosessipäiväkirjoissa opiskelijat esittelevät näkemyksiään ilmastotulevaisuudesta eri tavoin. Yksi opiskelija nostaa esille huolen köyhien ja kehittyvien maiden asukkaiden sekä luonnon ja eläimien kärsimyksestä. Tämä tuntuu hänestä epärealistiselta. Toinen opiskelija ilmaisee teoksessaan luonnon voimakkuuden merkitystä – ihmisten tulisi nöyryä luonnon suuruuden edessä ja muuttaa ajattelutapaansa koko olemassaolonsa suhteen, sillä emme ole muun luonnon yläpuolella. Hänen mielestään maapalloa tulisi kunnioittaa ja sen resursseja käyttää sen mukaisesti. Tämä ajatus liittyy ympäristökansalaisuuden näkemykseen, jossa ympäristöresursseja tulisi käyttää tasa-arvoisella ja kestäväällä tavalla (Dobson, 2007, s. 282).

Kaksi opiskelijaa valitsi videoteoksen lähtökohdaksi tuskan tunteen. Heidän yhteisessä teoksessaan luonto merkitsee vapautta. Tunneryhmän teoksissa ilmaistaan myös huolta, epäuskoa ja turhautuneisuutta. Kahdessa teoksessa kuvaillaan, kuinka ihmiset kääntävät katseensa ongelmien edessä. Osassa teoksista on ilmaistu toiveikkuutta huolen rinnalla.

*as i stand atop this mountain
as wind embraces me
drying the tears threatening me
threatening to pour down my cheeks
like the streams down this mountain
some from the springs
some from the snow
melting
as I take in the last time I see this mountain like this
like it is now*

Tunneryhmäläisen sanataideteos.

5.3.4 Moninaiset uutiset Lapin ilmastotulevaisuudesta

Tietoryhmän toiminta tähtäsi Rovaniemi Arctic Spiritin avajaisvastaanotolla esitettävään mediataiteeseen – tarkemmin ottaen tulevaisuuden uutisiin. Uutiset tulostettiin julisteiksi, jotka aseteltiin Korundin aulan seinälle kokonaisuudeksi. Uutisten tavoitteena oli kannustaa tietoryhmän jäseniä hyppäämään tulevaisuuteen ja tätä kautta kommentoimaan Lapin ilmastotulevaisuutta. Yhteisen kollaasitehtävän jälkeen prosessipäiväkirjan toisessa osassa lähestyttiin uutisaihetta kuva-analyysin merkeissä. Opiskelijat etsivät ilmastomuutosta käsittelevän kuvallisen uutisen ja kirjoittivat kuvasta analyysin vastaamalla laatimiimme kysymyksiin.

Seuraavaksi opetuksessa siirryttiin mediataiteen käsittelyyn. Opetusosion jälkeen vuorossa oli prosessipäiväkirjan kolmas osatehtävä, jossa ryhmä siirtyi harjoittelemaan kuvanmuokkausta tehden kukin oman fotomontaasinsa. Fotomontaasissa on kyse kahden tai useamman valokuvan yhdistämisestä yhdeksi kuvaksi. Fotomontaasin lähtökohtana toimi teksti, joka kirjoitettiin osana tätä kolmatta osatehtävää mediataideteosesimerkin innoittamana. Koska kyseessä oli teos, joka käsittelee paikan merkitystä, myös opiskelijat kirjoittivat itselleen merkittävästä paikasta. Kirjoittamisen jälkeen teksti annettiin eteenpäin toiselle ryhmän jäsenelle, joka käytti tekstiä oman fotomontaasin lähtökohtana. Tarkoituksena oli siis kuvittaa toisen tekstiä kuvanmuokkaustekniikalla.

Itselle tärkeästä paikasta kirjoittaminen oli alun perin tarkoitus auttaa lopullisen teoksen eli oman tulevaisuuden uutisen suunnittelussa. Jälkikäteen voimme todeta, että opetuksen tarkempi suunnittelu olisi voinut tukea paremmin yhteyttä oman lempipaikan pohdinnan ja tulevaisuuden uutisen suunnittelun välillä. Lempipaikan pohdinta jäi siis osittain irralliseksi suhteessa prosessipäiväkirjan ideaan. Jotkut opiskelijat kokivat kuvankäsittelyn harjoittelun ennen varsinaisen uutiskuvan luomista kuitenkin mieluisana, sillä varsinaiseen teokseen siirryttäessä Photoshopin käyttöä oli jo opittu.

Konferenssiin tulevan mediataiteen eli tulevaisuuden uutisen työstäminen alkoi prosessipäiväkirjan neljännessä osatehtävässä. Tehtävä aloitettiin uutiskuvasta, joka toteutettiin fotomontaasitekniikalla. Pienryhmien toimintaa suunnitellessa otimme huomioon, että kaikki nuoret eivät välttämättä halua käsitellä ilmastotulevaisuuttaan tunteiden kautta. Tämän vuoksi suunnittelimme tietoryhmän taideperustaiseen toimintaan myös näennäisesti objektiivisempia lähestymistapoja, jotta mahdollisimman monta opiskelijaa saataisiin osallistettua toimintaan. Pyysimme tehtävänannossa nuoria pohtimaan arktisten alueiden ilmastotulevaisuutta ja kommentoimaan nimenomaan Lapin ilmastotulevaisuutta haluamallaan tavalla. Tarjosimme opiskelijoille apukysymyksiä, joiden oli tarkoitus auttaa oman uutisen näkökulman löytämisessä.

Prosessipäiväkirjan viides osatehtävä sisälsi uutistekstin kirjoittamisen osatehtävässä luodulle uutiskuvalle. Sovelsimme tehtävänannossa muun muassa draaman keinoihin lukeutuvaa roolin ottamista. Lehtosen ja Pihkalan (2020) mukaan roolissa toimiminen voi auttaa haastavien asioiden käsittelyssä (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 97). Tietoryhmäläisiä ohjattiin ikään kuin menemään tulevaisuuden toimittajan rooliin. Nuoret saivat siis kirjoittaa uutisen itsensä, mutta erilaisen roolin kautta: kenties tulevaisuuden minänä. Tämän oli tarkoitus madaltaa kynnystä omien ilmastotulevaisuuteen liittyvien näkemysten ilmaisussa.

Opiskelijat pystyivät hyödyntämään uutisten teossa tietojaan ilmastonmuutoksesta, kenties niitä suurennellen. Tulevaisuuden uutisesta sai tehdä myös täysin kuvitteellisen, jopa humoristisen. Tehtävä saattoi myös kannustaa joitakin nuoria etsimään itselleen uutta tietoa ilmastonmuutoksesta. Eisnerin (2008) mukaan taide kehittää tapamme katsoa maailmaa, sen avulla voimme huomata jotain sellaista, mitä aiemmin emme ole noteeranneet. Se voi synnyttää uudenlaista ajattelua (Eisner, 2008, s. 10–11). Tästä näkökulmasta tulevaisuuden kuvittelu saattoi auttaa ymmärtämään jotain oleellista maapallomme tilasta. Kuten Pekkarinen ja Tuukkanen (2020) toteavat, tietoisuus on lisännyt nuorten huolta maapallosta, mutta myös motivaatiota vaikuttaa asioihin (Pekkarinen & Tuukkanen, 2020, s. 11).

Kuudes osatehtävä sisälsi uutisen taiton, jossa uutiskuva ja -teksti yhdistettiin lopullisen uutisen muotoon. Tietoryhmän tuottamissa uutisissa aikamatkustettiin vuodesta 2023 vuosien 2060–3006 välille. Selkeästi pitkälle tulevaisuuteen sijoittuvassa uutisessa Lappia on uhkaamassa katastrofaalinen tilanne ilmaston lämpenemisen takia. Lappi ei ole enää suosittu matkailukohde, eläinten talviunet ovat kriittisessä tilanteessa ja kasvillisuus on vaarassa. Tällainen näkemys voi viestiä siitä, että ilmastonmuutos nähdään tulevaisuuden ongelmana, millaisena useimmat meistä sitä pitävät (Weintrobe, 2013, intro).

Tietoryhmäläiset kuvaavat Lapin ilmastotulevaisuutta moninaisesti. Porot esiintyvät nuorten uutisissa usealla erinäisellä tavalla. Yhdessä uutisessa porot ovat kokonaan kadonneet Lapista, toisessa niitä on löydetty elävänä Enontekiöltä. Yhdessä teoksessa uutisoidaan Ounasjoen odotettua nopeammasta kuivumisesta, mikä tuottaa vahinkoa sekä ihmisille että eläimille. Joissakin uutisissa on tietynlainen dystooppinen tunnelma. Esimerkiksi ilmanlaadun uutisoidaan heikentyneen niin rajusti, että Lapin alue on jäänyt asuinkelvottomaksi. Lähitulevaisuuteen kurottavassa uutisessa kuvataan Nuorgamin lämmenneitä talvia, jotka vaikuttavat alueen tunnettuun maisemaan sekä turismiin ja talviaktiviteetteihin liittyviin elinkeinoihin. Alla esimerkki opiskelijan tekemästä uutisesta.

Rajusti huonontunut ilmanlaatu on ajanut lappilaiset pois kodeistaan

Ympäri Lappia useat kylät ja kaupungit ovat tyhjentyneet asukkaiden lähdettyä pakoon heikentyneestä ilmanlaadusta. Kaupungit kuten Rovaniemi, Kittilä, Sodankylä ja Savukoski ovat täysin hylättyjä.

Vielä viime vuosikymmenellä puhtaasta ilmastaan tunnettu Lappi on nyt paikoin muuttunut elinkelvottomaksi. Tällaisia alueita ovat pääasiassa suurkaupungit, mutta myös joitakin kyliä on jouduttu hylkäämään.

Sadattuhannet ihmiset ovat joutuneet hylkäämään kotinsa ilmanlaadun heikentyneenä niin ettei alueella ole enää turvallista asua. Ilmatieteen laitoksen mittausten mukaan pienhiukkasten määrä on kasvanut terveydelle erittäin vaarallisen suureksi.



Savukoskella ilma on silminnähden saastunutta. Siinä taivasta ei ole nähty aikoihin.

Ympäri Lappia on raportoitu kuolemantapauksista joiden on todettu aiheutuneen huonosta ilmanlaadusta. Erilaiset hengitysteiden infektiot ovat olleet yleisiä lasten ja vanhusten keskuudessa. Tämä on saanut aikaan pienimuotoista joukkohysteriaa ja monet ovat päättäneet jättää kotinsa. Erityisesti lapsiperheet ovat lähteneet etsimään turvallisempaa asuinalueita.

Ensimmäisenä tyhjäntyi Itä-Lappi

Eniten huonosta ilmanlaadusta on kärsinyt Itä-Lappi. Yksi ensimmäisistä hylätyksi tulleista kaungeista oli Savukoski. Siellä tehtyjen mittausten mukaan alueella ei ole tällä hetkellä turvallista oleskella pitkiä aikoja.

Viranomaiset ovat ohjeistaneet jokaista itse harkitsemaan onkoärkevää jäädä alueelle vai ei. Heidän mukaansa se on jokaisen henkilökohtainen päätös. Evakuoitinkäskyä ei ole annettu. Asukkaat ovat lähteneet pääasiassa pohjoista kohti ja osa jopa Norjaan saakka.

Kuva 7. Tietoryhmän opiskelijan tekemä tulevaisuuden uutinen.

Tietoryhmäläisten prosessipäiväkirjakokonaisuuksista ilmenee, että ryhmäläiset pääsivät purkamaan tietoaan erilaisista ympäristökriiseistä, niiden vaikutuksista ja seurauksista sekä kuvittelemaan taiteen kautta jotain sellaista, mitä ei ole vielä olemassa – kenties parempaa tulevaa. Kurssin opettaja Hanna vastasi tietoryhmän opetuksesta, joten meillä ei ole suoraan henkilökohtaista havainnointia siitä, miten tietoryhmän työskentely sujui. Hanna kyllä kertoi jokaisen tunnin lopussa, miten ryhmä etenee, mutta meidän olisi pitänyt kysellä aktiivisemmin nuorten kokemuksia prosessipäiväkirjan taideperustaisesta toiminnasta.

5.3.5 Toimintahaluja ja performatiivisuutta

Toimintaryhmän kohdalla tapahtumaan vietävä teos käsitti heidän suunnittelemansa ja toteuttamansa performanssin. Tästä syystä työpaja oli sisällöltään vapaamuotoisempaa mitä tunne- ja tietoryhmissä, se muuttui ja kehittyi toiminnan aikana. Opetuksessa edettiin siis työpajapäivä kerrallaan. Pyrimme käsittelemään työpajan aikana performanssitaiteelle tyypillisiä elementtejä, kuten kehollisuutta, aisteja, tilallisuutta ja materiaalien merkitystä. Emme kiirehtineet heti performanssin tekemiseen, sillä tilanne oli nuorille taidemuodon, kurssikavereiden ja toteutuksen kannalta täysin uusi. Koemme, että toimintaryhmän pieni ryhmäkoko saattoi osittain mahdollistaa toimintaan osallistumisen ja vapautumisen.

Työpajan alussa tavoitteena oli toisiimme tutustuminen ja opiskelijoiden tutustuttaminen ilmastotoiminnan ja performanssitaitteen maailmaan. Hyödynsimme ilmastotoiminnan käsittelyssä pitkälti ilmastotoiminta.fi-sivustolta löytyvää tietoa (Soininen & Pulkka, 2020). Lähtöajatuksemme oli, että toimintaryhmään päätyneet nuoret haluavat toimia jollain tavalla ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Vaikuttamistavat rajoittuivat tässä kohtaa yleiseen aktiivisuuteen, kuten ostopäätöksillä ja kierrättämisellä vaikuttamiseen (Saari & Lötjönen, 2022, s. 118–119).

Ennen oman performanssin suunnittelua, tutkailimme erilaisten esimerkkien avulla, miten performanssitaidetta on hyödynnetty kansalaisvaikuttamisessa. Keskustelimme siitä, mitä performanssiasut tai -asusteet mahdollisesti symboloivat ja viestivät yleisölle. Toteutimme tämän jälkeen aistiharjoituksen ja jatkoimme saman aiheen parissa prosessipäiväkirjan toisessa osatehtävässä. Prosessipäiväkirja sisälsi toimintaryhmän kannalta melko laveita ja vapaasti toteutettavia osatehtäviä.

Seuraavalla työpajakerralla teimme tunnin aluksi kehollisen ja tilallisuutta hyödyntävän harjoituksen. Prosessipäiväkirjan kolmantena osatehtävänä oli *Ajatuksenvirrasta mielikuviin*, jossa nuoret kirjoittivat ylös ajatuksiaan ympäristöstä, luonnosta ja muuttuvasta ilmastosta. Saimme vaikutteita tähän tehtävään Ilmastonmuutos minussa -opetusmateriaalista (Laininen, 2022). Ajatusvirtatekstistä tuli nostaa esille usein toistuvia asioita, joita haluaisi muuttaa tai joista saa voimaa. Näiden asioiden pohjalta tuli miettiä omaa päällimmäistä ilmastotunnetta ja hahmotella se mielikuviksi – miltä se voisi esimerkiksi kuulostaa tai tuntua kädessä?

Kolmannella toimintaryhmän työpajakerralla sovelsimme tunneharjoitusta (Laininen, 2022), jossa opiskelijoiden tuli asettua kuvitteelliselle tunnejanalle erilaisten väitteiden herättämien tunteiden mukaan (esim. tilan toisessa päädyssä toivo ja toisessa epätoivo). Tämän jälkeen opiskelijat saivat kirjoittaa anonymisti yhteiselle Padlet-seinälle, mitä tunteita ja ajatuksia viime tunnilla tehdystä Ajatuksenvirta-tehtävästä nousi esiin. Nuoret listasivat asioita, kuten ahdistus, toivottomuus sekä huoli talvesta, eläimistä sekä lasten mahdollisuuksista liikkua luonnossa samalla tavalla, mitä itse on joskus liikkunut. Myös toimintaryhmäläisten prosessipäiväkirjoissa tuodaan samat ajatukset esille

Toimintaryhmän toiminta rakentui pitkälti yhteisten keskustelujen ja pohdintojen ympärille. Käsittelimme paikallisuutta ja sen ilmentämistä performanssissa. Puhuimme pohjoisen luonnosta ja arktisuudesta päätyen keskustelemaan stereotyyppisen Lappi-kuvan ja paikallisten omien näkemysten ristiriidoista. Performanssin lähtökohdiksi muotoutuivat koko opiskelijaryhmän kesken valittu teosnimi *Solastalgia* eli koti-ikävä kotona sekä paikallisuuden merkitys.

Pohdimme sitä, miltä ilmastonmuutos näyttää omassa ympäristössä tai tulevaisuuden Lapissa. Millä tavalla arktiset alueet muuttuvat? Miten meidän tulee muuttua? Performanssi alkoi muotoutua uudistavan arktisen taiteen mukaiseksi. Kuten Jokela ja kollegat (2021) mainitsevat, kyseisellä taidemuodolla pyritään edistämään kulttuurista ja ekologista kestävyyttä (Jokela ym., 2021, s. 2).

Keskustelimme seuraavaksi mahdollisen performanssiasusteen suunnittelusta ja siitä, mitä sen tekemisessä tulisi ottaa huomioon: materiaali (kierrätys- ja luonnonmateriaalit), käytännöllisyys sekä merkitys (mahdollinen tulkinnanvaraisuus). Seuraavana prosessipäiväkirjan osatehtävänä olikin performanssiasun suunnittelua. Neljännellä työpajakerralla valitsimme performanssin aiheeksi talven, sillä se oli merkitykseltään tärkeä ja kaikkia koskettava. Ryhmäläiset pohtivat paljon talviurheilulajien tulevaisuutta, kuten mahdollisuuksia jatkaa oman rakkaan harrastuksen äärellä. Listattuamme asioita, mitä talveen voi liittää, saimme muodostettua kuusi erilaista hahmoa: lumilautailijan, joka ilmentäisi puuterilunta, luistelijan, joka edustaisi luonnonjäitä, tähtitaivaan ja revontulen yhdistelmän, lumileikit, hangen kimalluksen ja siitä kajastuvan valon sekä eläimet, joita opiskelija kanavoisi porohahmon avulla. Kuten Lehtonen ja Pihkala (2020) mainitsevat, roolin ottaminen omana itsenään tai jonain toisena auttaa ympäristöahdistuksen käsittelyssä (Lehtonen & Pihkala, 2020, s. 98–100). Roolissa olemisesta huolimatta nuoret kokivat hahmot henkilökohtaisina. Yksi nuorista huomautti työpajakerran aikana, että jos he peittävät kasvonsa, toiminta viestii ehkä yleisesti nuorten näkemyksiä, mutta jos he esiintyvät ilman naamia, ovat ajatukset enemmänkin henkilökohtaisia. Jokainen toimintaryhmän jäsen esiintyi lopulta ilman kasvoja peittävää asustetta vaikka olimme puhuneet sen mahdollisuudesta.

Performanssitaiteen vaatima esillä olo tuntui monesta nuoresta uudelta ja jännittävältä. Työpajan alussa esille tuotu epävarmuus koko taidemuodosta muotoutui lopulta kutkuttavaksi ja hyvällä tavalla haastavaksi tuntemukseksi. Oleellinen osa hahmon kautta toimimiselle oli opiskelijoiden tekemät asut, joiden tekeminen koettiin mielekkäänä, zen-tilan kaltaisena kokemuksena. Yksi opiskelija kommentoi, että asujen tekeminen oli mieluisinta puuhaa koko työpajassa. Kenties monipuolisten materiaalien ja omilla käsillä tekemisen ansiosta. Pyrimme ostamaan tarpeelliset materiaalit käytettyinä kierrätyskeskuksista sekä kirpputoreilta. Hyödynsimme myös omista taide- ja askarteluvälinekokoelmistamme löytyviä materiaaleja. Yhdelle opiskelijalle syntyi vaikuttamisen kokemuksia juuri siitä syystä, että työpajajaksolla käytössä ollut materiaali oli kierrätettyä.

Toimintaryhmän kohdalla lopputyöpaja keskittyi asusteiden tekemiseen ja performanssin liikkeiden suunnitteluun, josta olimme tehneet prosessipäiväkirjaan yhden osatehtävän. Keskustelimme asujen tekemisen lomassa siitä, millaisia asioita ja piirteitä mihinkin hahmoon voi liittää. Koemme, että työpajan aikana toteutetut kehollisuus- ja aistitehtävät tukivat ilmastoajatusten esille tuomista. Vastavuoroisesti nuoret pääsivät käsiksi melko hyvin hahmojensa liikemaailmaan ilmastotunteiden kautta: *“Jos tunteet voisi ilmaista liikkeellä olisivat liikkeet hitaita ja pysähtyviä, sillä epätoivossa ei jaksa pyrkiä tavoitteeseen, sillä se tuntuu turhalta.”* (ote opiskelijan prosessipäiväkirjasta). Toimintaryhmän opetus keskittyi lukion liikuntasaliin, mikä saattoi kehollisuutta painottavan taidemuodon rinnalla synnyttää tunteen, että koko ajan pitäisi olla liikkeessä. Routarinteen (2004) mukaan iso tila voi vaikuttaa osallistumiseen, jos tila koetaan ylivoimaisen suurena (Routarinne, 2004, s. 144).

Liikeratojen ja eleiden pohtiminen jäi pitkälti opiskelijoiden oman pohdinnan ja tulkinnan varaan, sillä tapahtumaan valmistautumisessa tuli kiire. Pientä lisähaastetta performanssin suunnittelulle toi se, että projektin työryhmän ja rahoittavan hankkeen tavoitteena oli osallistaa myös muita kurssin opiskelijoita tapahtumassa esitettävään performanssiin. Tätä käsittelemme tarkemmin seuraavassa luvussa. Jälkeenpäin ajateltuna tasapainottaisimme alkutyöpajan johdattelua ja varsinaisen performanssin suunnittelua niin, että performanssin tekeminen veisi isoimman osan työpajasta.

Toimintaryhmän opetus oli luonteeltaan keskustelevaa ja korosti yhdessä tekemistä ja vuorovaikutusta ryhmän jäsenten ja vetäjän välillä. Tämä sosiaalinen kanssakäyminen oli edellytys taiteen muodostumiselle ja olemassaololle sosiaalisesti sitoutuneen taiteen mukaisesti (Helguera, 2011, s. 1–4). Performanssitaiteen soveltaminen työpajaamme vaikutti kokonaisuudessaan onnistuneelta. Opetuksessa korostui se, että opiskelijoilla oli vapaat kädet tehdä “mitä vain”. Olsimme voineet asettaa työpajalle tiukemmat raamit, jotta ryhmäläiset olisivat päässeet nopeammin itse performanssin tekemiseen. Ainakin yksi toimintaryhmäläinen kuitenkin ilmaisi, että opetuksen sisältämä vapaus oli myönteistä: se mahdollisti luomisen ja oman ideoinnin – opiskelijoiden yhteistä ideointia unohtamatta.

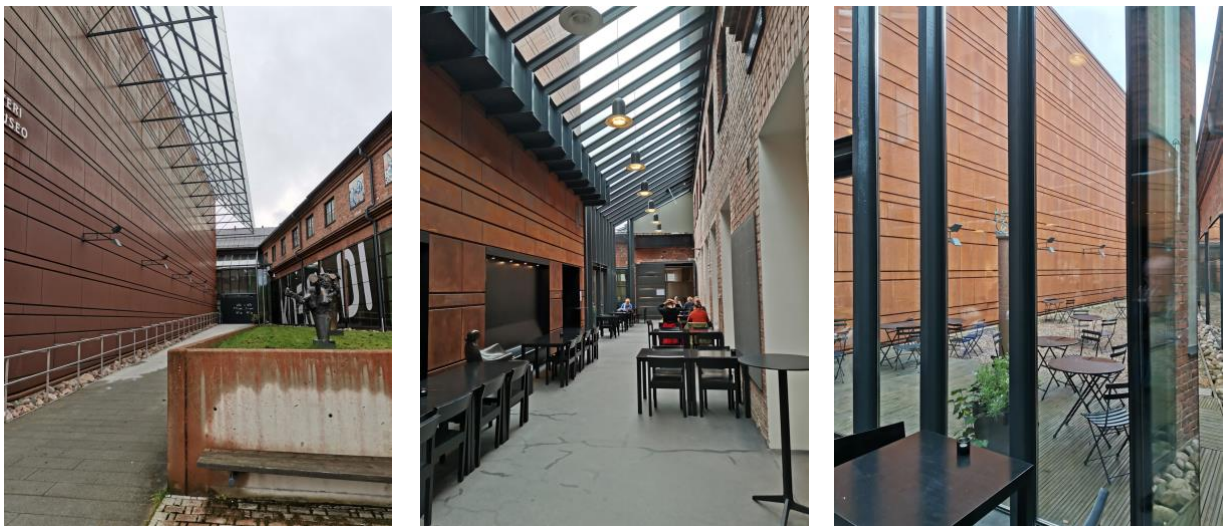
5.3.6 Taide- ja tapahtumaperustainen toiminta nuorten kokemana

Kun taidetta viedään johonkin tapahtumaan, tulee tapahtumajärjestäjälle esittää teossuunnitelma hyvissä ajoin. Esittelimme teoksen liittyvän idean tapahtumaa järjestävälle Arktisen keskuksen projektikoordinaattorille Helen Honkasaarelle jo hyvissä ajoin syksyllä.

Meille ilmeni, että alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen avajaisvastaanotolle ei ollut tulossa muita taiteellisia toteutuksia, joten “estradi oli meidän”. Tämä vaikutti lopullisen teoksen suunnitteluun, sillä toiveena oli täyttää koko Korundin aula- ja ulkotilat.

Teoksen suunnittelun aloitus jo alkusyksystä vaikutti osaltaan koko teoksen ja prosessipäiväkirjan suunnitteluun – teoskokonaisuuden tulisi olla valmis tapahtumapäivään mennessä. Meidän tuli siis edetä teos ennen toimintaa, muuten meillä ei olisi ollut mitään esitettävää tapahtumajärjestäjälle. Ihanteellista olisi, jos opiskelijoiden toiminta ja heidän näkökulmansa kävelisivät rinta rinnan tapahtumaan tuotavan taideteoksen kanssa – jouduimme silti työryhmän kesken hieman suunnittelemaan lopullista toteutusta etukäteen jo laitetarpeiden ja tilankäytön takia. Ehdotuksena jatkolle onkin se, että nuoret ovat aikaisemmassa vaiheessa vaikuttamassa teoksen suunnitteluun: näin taidemuodoista ja esillepanosta tulisi heidän näköisiä.

Kävimme lokakuun alussa Jokelan kanssa tutustumassa Korundin tiloihin. Tapasimme Korundin myymäläpäällikön Heli Huhanantin, joka antoi meille lisää tietoa tilojen käyttömahdollisuuksista. Tämä auttoi teoksen pystytyksen ja illan kulun suunnittelussa. Alla olevassa kuvasarjassa on kuvia Korundin ulko- ja sisätiloista, jotka toimivat Solastalgia-teoksen ripustuspaikkoina.



Kuvasarja 1. Korundin aula- ja ulkotilat.

Rovaniemi Arctic Spirit -tapahtuman lähestyessä lukiolla oli odottava ja kenties vähän hämmentynyt ilmapiiri. Vierailimme opiskelijoiden kanssa Korundilla viimeisen työpajakerran lopussa. Sen alussa kävimme yhteisesti vielä läpi, mitä maanantai-iltana tulisi tapahtumaan. Olimme jo aikaisemmin työpajakerran aikana maininneet siitä, että tapahtumassa kaikilla tulisi olemaan jollakin tavalla aktiivinen rooli, ei vain toimintaryhmän performanssiesityksillä. Oikeastaan Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen puolelta esitettiin toivomus kehollisuuden painottamista ja nuorten aktiivista roolia. Jos olisimme halunneet koko opiskelijaporukan teoksen olevan performatiivisuutta ja kehollisuutta hyödyntävää, meidän olisi pitänyt lähestyä koko työpajatoimintaa toisenlaisesta suunnasta. Kenties rakentaa koko toiminta performatiivisuuden varaan. Tunne- ja tietoryhmien osallistuminen performanssiin tuntui osasta hämmentävältä. Pyrimme suunnittelemaan tunne- ja tietoryhmän jäsenten roolin performanssissa mahdollisimman yksinkertaiseksi, selkeäksi ja helposti osallistuttavaksi.

Seuraavaksi kuvailemme performanssin suunnitelmaa. Toimintaryhmäläiset lähtevät puheiden loppuessa asuissaan kulkemaan pitkin Korundin aulatilaa. He hajaantuvat yleisön sekaan, ja tarkoituksena on liikkua omalle hahmolleen ominaisella tavalla, kuten elegantisti rintarottingilla tai taitoluistelijan kepein, tanssillisin askelin. Toimintaryhmäläisten lähtiessä liikkeelle, tunne- ja tietoryhmän jäsenet alkavat seuraamaan heitä. Lopulta muodostuisi kuusi pitkää jonoa, joilla viimeistään herätettäisiin tapahtumavieraiden huomio. Informoimme tunne- ja tietoryhmän jäseniä noin viikon etukäteen, että heillä tulisi olla tapahtumassa tumma vaatus yllä. Näin asujen värimaailma olisi yhtenäinen. Kun nuoret ovat kierrelleet pitkin aulatilaa, lähtisi yksi toimintaryhmän opiskelija merkistä siirtymään sisäpihan puolelle muiden seurattuna. Mustissa olevat opiskelijat tulevat asettumaan sisäpihan terassin takaosaan ja performanssiesitykset asettuvat terassin etualalle. Opiskelijat tulevat seisomaan terassilla, ja performanssin loppuun vieminen hoidettaisiin yksinkertaisella valaistuksen muutoksella. Valomuutoksella ilmaistaisiin talven muutosta kylmästä ja sinisestä kuivaan ja punaiseen, kenties palavaan maailmaan. Tähän liittyen tulemme antamaan teknikollemme ohjeistuksen valojen muuttamisesta. Valojen vaihtuessa sinisestä punaiseen myös opiskelijoiden liikkeiden tulisi pysähtyä ja ilmeiden vakavoitua. Valaistuksen sammuttaminen eli pimeyden tulo on merkki performanssin päättymisestä.

Seuraavaksi siirrymme Solastalgia-teoksen pystytysosuuteen. Pystytyssuunnittelussa mukana oli työryhmämme (me kaksi, Lintumäki ja Korsström-Magga). Heidän lisäksi saimme apua hankkeen kautta palkatulta ja Lapin yliopistolla työskennelleeltä Maxim Narbroughlta. Narbroughlta olikin suuri apu, sillä hän tunsikin Lapin yliopiston ILO-hankkeen kautta hankitun uusimman laitteiston.

Laitteiden, esimerkiksi projektoreiden ja valojen, etsinnässä meitä auttoi myös Lapin yliopiston laboratoriomestari Mikko Vähätalo. ILO-hankkeen laitteistosta löytyi muun muassa kaksi täysin uutta laserprojektoria, valkokangasta ja tukevaa telinettä. Onneksemme saimme Narbroughn kaverilta lainaksi tarvitsemamme kolmannen suuren valkokankaan.

Aloitimme Solastalgia-teoskokonaisuuden pystytyksen työryhmän voimin tapahtumapäivän aamulla (13.11.2013). Asetimme Korundin pääsisääkäynnille tunneryhmän videoteokset kahdelta tykiltä samanaikaisesti. Videoissa oli myös ääntä, joten lisäsimme asianmukaiset äänentoistolaitteet. Päätimme juuri ennen avajaisvastaanottopäivää, että laitamme Korundin pienelle sisäpihalle nuorten tekemistä kollaaseista (prosessipäiväkirjan ensimmäinen osatehtävä) kootun diaesityksen pyörimään projisointina suurelle valkokankaalle. Kollaasit toimivat aika merkittävänäkin lisämateriaalina teoskokonaisuudessa tuoden enemmän nuorten ilmastoajatuksia nähtäväksi Korundin sisätiloihin. Asetimme Korundin aulatilaan tietoryhmän tekemät uutiset, jotka olimme asetelleet isommalle pohjalle ja painattaneet Lapin Kopiolla. Valaisimme uutisjulistheet pienillä langattomilla LED-valoilla ja lisäsimme muutenkin sekä sisä- että ulkotiloihin tunnelmavalaistusta samanlaisilla isommilla valoilla.

Seuraavaksi siirryimme kuvailemaan, kuinka avajaisvastaanotolle osallistuminen lukioryhmän kanssa sujui. Pohdimme melko pitkään työryhmän kanssa, mihin aikaan pyydämme opiskelijoita saapumaan Korundille. Aluksi olimme ohjeistaneet, että vain varttia ennen tapahtuman alkua, mutta lisäsimme aikaa jopa tuntiin ennen muiden avajaisvieraiden tuloa. Opiskelijat pyydettiin tapahtumaan ennen muita vieraita sen takia, että ehtisimme käymään heidän roolinsa vielä kertaalleen läpi ja esittelemään projektissa mukana olleet Korsström-Maggan ja Lintumäen.



Kuvasarja 2. Toimintaryhmän kehittämät hahmot performanssia varten. Kuvat: Kanerva Kivistö, Aki Lintumäki ja Korinna Korsström-Magga.

Avajaispuheiden loppuessa koitti performanssin aloitus. Annoimme performanssin jatkua pitempään mitä aluksi ajattelimme, sillä se vaikutti kehittyvän, muuntautuvan vuorovaikutuksessa yleisön ja paikan kanssa. Performanssin päätyttyä opiskelijoiden tehtävä tapahtumassa oli täytetty. Toimintaryhmän vetäjän näkökulmasta nuoret olivat täpinöissään – he olivat juuri tehneet jotain itselleen aivan uutta ja selvinneet siitä kunnialla. Havainnoimme, että monet kokivat tietynlaisia voimaantumisen tunteita. Monet toimintaryhmän nuoret painottivat hyvää yhteishenkeä: ei tarvinnut pelätä muiden tuomitusta tulemista, sillä ryhmästä muodostui lyhyessäkin ajassa melko tiivis. Nuorten oli nyt mahdollista vaihtaa esiintymisasut pois ja nauttia muiden opiskelijoiden tavoin loppuilta avajaisvastaanoton tarjoiluista ja juhlavasta tunnelmasta. Kiitimme suuresti nuoria rohkeasta osallistumisesta, hyvästä yhteishengestä ja paineen alla toimimisesta.

Ensimmäisestä esivalmistelusykyistä oppineena pyrimme keräämään yleisöltä palautetta sekä tapahtuman aikana että sen jälkeen. Sara mainitsi pitämässään puheenvuorossaan toiveen palautteen saamiselle. Olimme lisänneet palautetta varten Padlet-seinän QR-koodin painettuun

Solastalgia-tiedotteeseen, jota löytyi ympäri Korundin aulatilaa sekä erillisiin QR-koodilla varustettuihin *Please, leave a comment!* -lappusiin, joita sijoittelimme eri puolille tilaa ja jopa hakaneuloilla Lintumäen selkämykseen. Valitettavasti saimme vain yhden kommentin yleisöltä suoraan Padlet-seinälle. Tämän takia päätimme kysyä, jos saisimme koko konferenssitapahtuman palautekyselyyn osion myös meiltä. Tämä sopi järjestäjätaholle, jolle lähetimme palautteeseen laitettavat kysymykset. Emme valitettavasti saaneet tätäkään kautta palautetta yleisöltä yrityksestä huolimatta. Jatkoa ajatellen yleisöä tulee osallistaa enemmän teoksen muodostumiseen, sillä etenkin performatiivisuus voi Jokelan (2023) mukaan tarjota keinoja suoran kontaktin ottamiselle yleisön kanssa (Jokela, 2023, s. 26).

Tapahtuman jälkeen suunnittelimme lukion kurssin päättävän “purkupäivän”. Seuraavaksi käsittelemme purkupäivän sisältöä ja nuorten kokemusten kartoittamista tapahtumaan osallistumisen suhteen. Purkupäivä koostui kolmesta osiosta, joista ensimmäisessä lähdimme haastattelemaan jokaista ryhmää yksitellen. Teimme haastattelun tilassa, jossa ei ollut muita kuin me ja haastateltava ryhmä. Olimme suunnitelleet haastattelukysymykset tieto-, tunne- ja toimintaryhmille niin, että ne keskittyivät kunkin ryhmän opetukseen, taiteellisiin tekniikoihin ja tietenkin ryhmäläisten kokemuksiin. Äänitimme haastattelut, mutta emme kuvanneet tilannetta. Haastattelujen lomassa osa opiskelijoista pääsi avaamaan kokemuksiaan tapahtumaan osallistumisen suhteen laajastikin. Osalla omien kokemusten avaaminen ei vaikuttanut luontevalta. Jälkikäteen ajatellen tähän tilanteeseen olisi pitänyt valmistautua paremmin. Pyrimme kuitenkin pitämään yllä iloista ilmapiiriä ja annoimme nuorten myös halutessaan olla kommentoimatta.

Haastatteluiden jälkeen kyselimme lukiolaisten kokemuksia vielä kirjallisessa muodossa yhteiselle Padlet-seinälle. Olimme laatineet seinälle apukysymyksiä, joiden tarkoitus oli helpottaa nuoria omien kokemusten reflektoinnissa ja sanoittamisessa. Apukysymyksiä oli muun muassa *Mitä sinulle merkitsi, että teoksesi oli esillä Arctic Spiritissä?* ja *Tuntuuko, että sinulla oli mahdollisuus vaikuttaa?*



Kuvio 5. Padlet-seinän vastaukset tapahtuman jälkeisenä purkupäivänä.

Kuten Jokela ja Huhmarniemi (2018b) kuvailevat, taideperustaisen toiminnan onnistumista voidaan arvioida Jokelan määrittelemillä kriteereillä, joihin he viittaavat seuraavasti: lopullinen työ osoittaa, kuinka toimiva, onnistunut tai vaikuttava prosessi on ollut. Tämä vaikuttavuuden arviointi pitää sisällään sen, miten toiminta on herättänyt ideoita, tunteita, mielikuvia ja voimaantumisen tunnetta, kuin myös lisännyt osallistujien itseluottamusta omiin kykyihinsä ja taitoihinsa (Jokela & Huhmarniemi, 2018b, s. 18). Tarkastelemme tässä tutkimuksessa toiminnan onnistumista osallisuuden toteutumisen kautta. Osallisuus tarkoittaa Isolan ja kollegoiden (2017) mukaan liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista, yhteisyyttä, mukaan ottamista ja yhteensopivuutta. Lisäksi osallisuus on osallistumista toimintaan, johon osallistujalla on mahdollisuus vaikuttaa (Isola ym., 2017, s. 3–9). Hämäläinen (1999) lisää, että osallisuus voi olla toiminnallista tai kokemuksellista. Hänen mukaansa toiminnallinen taso sisältää yhteiskunnallisen osallistumisen ja kokemuksellinen taso kattaa yhteiskunnallisen identiteetin. Kumpaankin tasoon sisältyy yhteiskunnallinen subjektiivisuus, jossa on kyse itsetietoisesta yhteiskunnan jäsenyydestä ja vastuullisen suhteen luomisesta yhteiskuntaan (Hämäläinen, 1999, s. 21). Osallisuus on käsitteenä hyvin laaja, minkä vuoksi sen syntymisen tarkastelu vaatii tämän tutkimuksen toiminnassa käsitteen täsmentämistä ja rajaamista. Tästä syystä tulemme tarkastelemaan opiskelijoiden osallisuutta vaikuttamisen kokemuksista, joita nuorille syntyi työpajajakson tai tapahtumaan osallistumisen ansiosta.

Osa opiskelijoista koki osallistumisen ja Solastalgia-teoksen viemisen Arctic Spirit -tapahtumaan merkittäväksi. He kokivat myös, että saivat näkemyksensä ilmastotulevaisuudesta siirrettyä taiteen muotoon, ja ajatukset tulivat nähdyksi. Merkittävää tapahtumaan osallistumisesta teki sellaisten ihmisten tapaaminen, jotka välittävät ilmastonmuutoksesta. Opiskelijat kertoivat, että heidän olonsa helpottui, eivätkä he tunne oloaan enää yhtä pelokkaaksi kuin ennen. He totesivat, että mitä enemmän ihmiset tietävät ilmastonmuutoksesta, sitä varmemmin ilmastonmuutosta on mahdollista hillitä. Yksi opiskelija kuvaili, että kokemus oli tärkeä, sillä opiskelijat pääsivät lähelle päättäjiä. Vaikuttamisen kokemuksia saaneet nuoret nostivat koko kolmen viikon työpajajakson osalta merkittäväksi myös sen, että ilmastonmuutokseen keskittyvä taideperustainen toiminta oli osa heidän pakollisia lukio-opintojaan, sillä aihe on tärkeä ja huomionarvoinen – ei vain harvoille rajatun kurssin sisältöihin kuuluva aihe. Heidän mukaansa ilmastonmuutoksen hillintä on mahdollista tietoisuuden levittämällä, ja tietoisuutta voidaan lisätä juuri ilmastonmuutokseen liittyvän opetuksen kautta eri kouluasteilla.

Osa opiskelijoista ei ollut varmoja, tuliko heidän ajatuksensa ilmastotulevaisuudesta nähdyksi. Nämä opiskelijat kertoivat, että he onnistuivat kyllä ilmaisemaan ilmastotulevaisuutta teoksessaan, mutta eivät olleet varmoja, tuliko ajatukset välitettyä konferenssivieraille. Tätä epävarmuutta opiskelijoissa tuotti sekä tapahtuman luonne, että oma taiteellinen ilmaisu. Tapahtumavieraat keskittyivät keskusteluun ja puheisiin, minkä vuoksi osa nuorista kyseenalaisti vieraiden huomionantoa esillä olevalle taiteelle. Yksi tähän ryhmään sijoittuva nuori ilmaisi myös, ettei ole varma välittyikö yleisölle teoksen lähtökohtana toiminut ilmastotulevaisuus, koska siihen liittyvät ajatukset oli esitetty taiteessa käsitteellisesti, abstraktissa muodossa.

Osa opiskelijoista ei antanut merkitystä tapahtumaan osallistumiselle. Yksi nuori perusteli kokemustaan sillä, että esillä oli niin monta teosta, ettei oman teoksen mukana olo kiinnostanut. Tähän kokemukseen voi vaikuttaa se, että teetimme koko projektin osana lukion kuvataidekurssia. KU2-kurssi on osittain pakollinen, sillä opiskelijan pitää valita pakollisesti suoritettava kurssi kuvataiteen ja musiikin väliltä. Osa oli siis paikalla vain suorittamassa kurssia eikä lähtenyt toimintaan mukaan esimerkiksi ilmastoasioihin kohdistuvan kiinnostuksen vuoksi.

Purkupäivän kolmannessa ja viimeisessä osuudessa lukiolaisten tehtävänä oli tiivistää kahden ensimmäisen vaiheen vastaukset taiteelliseen tai visuaaliseen muotoon. Kuten Jokela ja Huhmarniemi (2020) mainitsevat, taideperustaisessa toimintatutkimuksessa osallistujien palautteen antamiseen voi liittää taiteellista ilmaisua (Jokela & Huhmarniemi, 2020, s. 52). Alla esimerkki opiskelijan tekemistä reflektiotehtävästä.



Kuva 8. Esimerkki opiskelijan tekemästä visuaalisesta reflektiotehtävästä.

Purkukerran päätteeksi ne opiskelijat, jotka eivät päässeet osallistumaan tapahtumaan, saivat korvaavan tehtävän. Tehtävänä oli katsoa kurssimateriaalikansiota tunneryhmän videoteos ja tietoryhmän uutiskokonaisuus. Annoimme jälleen muutaman apukysymyksen, joiden avulla tapahtumasta poissaolleet kirjoittivat lyhyet kommentit ryhmien teoksista. Kaksi opiskelijaa kommentoi tunneryhmän videoita ja niiden ilmastotunteiden välittymistä katsojalle seuraavanlaisesti: *“Äänettömyys sai miettimään enemmän ja sisäistämään asian vakavuuden. Ääni auttoi sulautumaan tunnelmaan.”* ja *“Dramaattinen musiikki korosti asian tärkeyttä ja kiireellisyyttä, hiljaisuus korosti videon visuaalisia tapahtumia.”* Olimme ajatelleet haastatella kurssin opettajaa lyhykäisesti purkupäivän aikana, mutta tähän ei jäänytkaan aikaa. Hän lähetti vastauksensa kysymyksiimme myöhemmin sähköpostilla. Hanna toi esille sellaisen asian, johon itse olimme myös kiinnittäneet huomiota. Useampi lukiolainen vietti ennen tapahtuman alkua paljon aikaa yksikseen odottaen. Tähän vaikutti monta eri asiaa: kaikki eivät olleet tutustuneet toisiinsa kurssin aikana, pyysimme tieto- ja tunneryhmän nuoria tapahtumapaikalle liian aikaisin emmekä toteuttaneet sellaista toimintaa, joka olisi ollut käynnissä muiden konferenssivieraiden saapuessa paikalle.

6 Tulosten yhteenveto

Kehitimme nuorten taideperustaisen ilmastotulevaisuuden käsittelylle ja ilmaisulle väylää osallistamalla nuoria teoksen sisällön luomiseen. Edistimme osallistamista pienryhmien toiminnassa asteittain etenevässä prosessissa, jossa lähestyimme tekniikoita niitä harjoitellen ja omia näkemyksiä selvitellen.

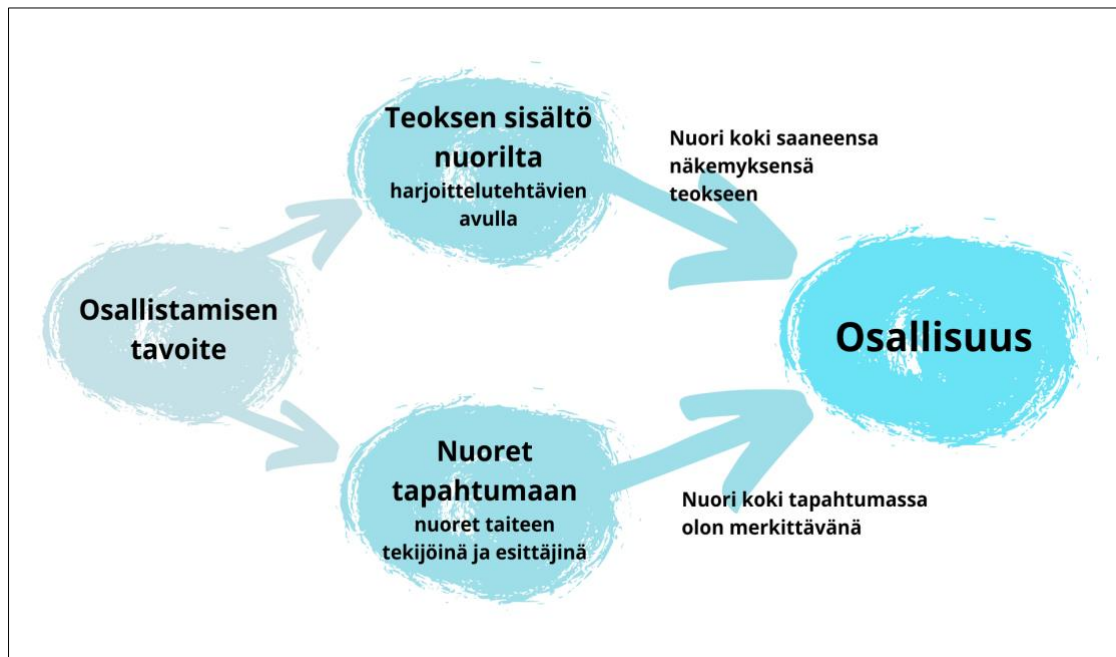
Etsimme kohderyhmän, jonka kanssa oli mahdollista järjestää toiminta prosessimaiselle asteittain etenevälle työskentelylle. Osallistimme nuoria tarjoamalla heille pienryhmävaihtoehdot, joista valita heitä itseään kiinnostavan aiheen perusteella. Pyrimme pienryhmäjaolla myös madaltamaan kynnystä yhteisiin keskusteluihin osallistumiselle. Suunnittelimme prosessipäiväkirjan niin, että omia ajatuksia oli mahdollista jakaa ja prosessoida myös kirjallisesti omassa rauhassa. Osatehtävien varrella opiskelijat harjoittelivat tekniikoita, joita he käyttivät myös lopullisen teoksen tekemisessä. Osa opiskelijoista kertoi jälkikäteen, että he olisivat halunneet jättää tekniikoiden harjoittelun välistä. Osa taas koki harjoitteluvaiheessa oppimisen kokemuksia, mikä taas helpotti lopullisen teoksen tekemistä. Erityisesti kuvankäsittelyharjoitus oli koettu tietoryhmässä hyödyllisenä.

Pyrimme osallistamaan opiskelijoita teoksen tekemiseen tarjoamalla harjoituksia, joiden avulla hahmoteltiin, tunnistettiin ja harjoiteltiin ilmaisemaan omia ilmastotulevaisuuteen liittyviä näkemyksiä. Näitä näkemyksiä ei koskaan tarvinnut olla valmiina, vaan niitä lähestyttiin askel kerrallaan kolmen viikon ajan taideperustaisin askelin. Tunneryhmäläisten mukaan erityisesti ajatuksenvirta-tehtävä oli auttanut omien ilmastotunteiden hahmottamisessa.

Kehitimme väylää nuorten taideperustaiselle ilmastotulevaisuuden käsittelylle ja ilmaisulle myös osallistamalla heitä taiteen tekijöinä ja vierailijoina kansainväliseen tapahtumaan. Nuorten osallistaminen oli tasa-arvoista – jokaisen panos yhteisöllisesti rakennettavaan teokseen oli yhtä tärkeä. Nuoret tekivät oman osuutensa alusta loppuun asti itse. Nämä osaset muodostivat sellaisenaan Solastalgia-teoksen, eli niitä ei muokattu muiden toimesta.

Ilmastovaikuttamisen kokemuksia syntyi sekä työpajajakson toiminnasta, että tapahtumaan osallistumisesta. Työpajajakso tuotti osalle opiskelijoista vaikuttamisen kokemuksia. Tämä kokemus oli yhteydessä nuorten näkemykseen siitä, että ilmastonmuutoksen hillitsemistä edesauttaa siihen liittyvän tietoisuuden levittäminen. KU2-kurssin ollessa osa pakollisia lukio-opintoja ilmastonmuutoksen käsittely taideperustaisesti tavoitti laajemman osallistujaryhmän, ja tätä kautta myös ilmastovaikuttaminen mahdollistui useammalle opiskelijalle. Jotkut opiskelijat näkivät kierrätysmateriaalien hyödyntämisen olevan yhteydessä ilmastovaikuttamiskokemukseen.

Ilmastovaikuttamisen kokemuksia syntyi tapahtumaan osallistumisesta niille nuorille, jotka kokivat teoksensa sanoman tulleen tapahtumayleisön huomioimaksi. Näille nuorille syntyi vaikuttamisen kokemuksia tapahtumassa olemisesta myös siksi, että he pääsivät lähelle päättäjiä. Osan mielestä merkittävää oli osallistuminen tapahtumaan, jossa oli paljon ilmastonmuutoksesta kiinnostuneita ihmisiä. Tämä tuotti kokemuksen, että ongelmia ilmastonmuutoksen ympärillä voidaan vielä ratkaista. Alla olevassa kuviossa esitämme tutkimustulosten keskinäisen yhteyden.



Kuvio 6. Tutkimustulosten keskinäinen yhteys.

7 Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

Koska ilmastonmuutos on suuri ja monisyinen ilmiö, tulee taideperustaisen työpajan ohjaajan olla valmis keskustelemaan sen herättämistä tunteista ja ajatuksista. Keskustelu vaatii tietynlaista valvotun tilan maapallon tilasta. Nämä ovat edellytyksiä nuorten osallistamiselle ilmastokeskusteluun. Haastavien, isojen ja tunteita herättävien aiheiden, kuten ilmastonmuutoksen käsittely tulee rakentua sellaiseen ympäristöön, jossa nuorten on mahdollista ilmaista ajatuksiaan turvallisessa ilmapiirissä. Tällaisen ilmapiirin syntyä voidaan tukea varaamalla toiminnalle riittävästi aikaa, joka käytetään nuorten ajatusten hahmotteluun askel kerrallaan. Nuoret saavat jakaa haluamansa verran ajatuksistaan, ja jokaisen työpanosta arvostetaan saman verran.

Kun nuorten kanssa tehdään tutkimusta, tulee sopivan kohderyhmän etsimiseen panostaa. Toiminnan jälkeen osallisuuden epäonnistumista ei voida selittää ajanpuutteella. On siis alun perin tunnistettava, että osallisuutta ei synny hetkessä, vaan sen toteutuminen vie aikaa. Osallistamisen tavoitteita tulee siis suhteuttaa aikaresursseihin. Nuorten kanssa toteutettavan tutkimusprojektin tulee vastata koulun tai oppilaitoksen opetussuunnitelmaa. Tällä tarkoitamme, että projekti ei saa olla irrallinen osa opintoja, sillä siten se veisi aikaa opetussuunnitelman toteuttamiselta. Tämä siis tarkoittaa käytännön tasolla sitä, että koulujen oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa toteutettavat tutkimusprojektit tulisi alusta asti suunnitella yhdessä oppilaitoksen opettajien kanssa. Projektin toteuttaminen osana pakollisia opintoja tarjoaa tutkijalle kohderyhmän, joka on oletettavasti paikalla tutkimuksen toiminnan aikana. Toisaalta osallistumisen tietynasteinen pakollisuus voi olla yhteydessä kohderyhmän motivaatioon toimintaan osallistumisesta.

Kun nuoret osallistuvat tapahtumaan, tulee heidän roolinsa osana tapahtumaa olla selkeä. Nuorten tulee tietää, miten heidän jakamansa ajatukset näkyvät tapahtumassa. Heillä tulee olla myös mahdollisuus ilmaista omia kokemuksiaan siitä, kuinka heidän tapahtumaan osallistaminen onnistui. Tämän tutkimuksen kehittämissyklillä jälkikäteen reflektoidessa voimme todeta, että jos olisimme ennen toiminnan aloittamista sisäistäneet ketterän taiteen teorian ja Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen näkemykset performatiivisuudesta ja yleisön osallistamisesta, olisimme toteuttaneet toiminnan sen lähtökohtia myöten eri tavalla. Näimme tässä toiminnassa performatiivisuuden rajautuvan enemmänkin yhteen toteutusmuotoon – toimintaryhmän taidemuodoksi, ei koko lukiolaisryhmän toteutustavaksi. Näemme nyt, että performanssista liikkeelle lähteminen koko ryhmän kesken olisi selkeyttänyt koko työpajatoimintaa.

8 Pohdinta

Teimme tämän taideperustaisen toimintatutkimuksen puitteissa yhteistyötä Lapin luovien alojen koulutusta kehittävästä Arcta Fast -hankkeen sekä Koneen Säätiön Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen kanssa. Tutkimus käynnistyi syksyllä 2022 ensimmäisen esivalmistelusyklin merkeissä, kun koulutukseemme kuuluvat projektiopinnot johdattivat meidän kohti Arcta Fast -hanketta ja sen pilottitapahtumaa. Tässä tutkimuksessa avattu suunnitteluun ja toteutukseen liityvä panostuksemme sekä pohdintamme ketterän taiteen toteuttamisesta lasten ja nuorten kanssa tuotti toivottavasti hankkeelle jotakin sellaista tietoa, jota voi hyödyntää jatkossakin. Projektin jälkeen kirjoitimme hankejulkaisuun artikkelin, jossa käsitelimme ilmastotunnetyöpajan ohjaamista opiskelijan näkökulmasta. Artikkelin kirjoittamisen taustalla on oma toiveemme antaa kuvataidekasvatusalan kehittämiseen tarvittavaa käytännön tietoa.

Koemme, että ketterään nykyaikaiseen liittyvää jatkotutkimusta voidaan kohdentaa vielä tarkemmin yhteistyöhön tapahtumatoimijoiden kanssa. Nuorten kanssa toteutettavassa ketterän taiteen projektissa voidaan selvittää tapahtumatoimijoiden näkemyksiä esimerkiksi siitä, miten nuorten osallisuutta suhteessa tapahtumaan voisi kehittää. Tapahtumatoimijoilla voi olla sellaisia näkemyksiä tapahtumakontekstissa tapahtuvasta osallistamisesta, joita kuvataidekasvattajalla ei ole, jos vain näitä tietoja osataan lähteä selvittämään ja tutkimaan.

Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen väitöstutkijat Aki Lintumäki ja Korinna Korsström-Magga ovat saaneet yhteistyöstämme aineistoa omiin tutkimuksiinsa. Olemme myös sopineet, että Lintumäki ja Korsström-Magga voivat haastatella meitä tutkimuksiaan varten, sillä edustamme myös itse nuoria hankkeen määritelmän mukaan (15–30-vuotiaat). Heidän on siis mahdollista saada nuorilta näkemyksiä nuorten osallistamisesta taideperustaisin keinoin.

Keväällä 2024 tuotimme varsinaisen kehittämissyklin jälkeen Ilmastokriisin etulinjassa -hankkeen, hankkeen väitöstutkijoiden ja Lapin yliopiston audiovisuaalisen mediakulttuurin maisteriopiskelijan Tuulia Kauralan kanssa *Solastalgia*-nimisen videoteoksen, joka pohjautuu lukiolaisten toteuttamalle performanssille Rovaniemi Arctic Spirit -konferenssitapahtumassa. Kyseessä on teos, joka sijoittuu itsenäisen teoksen ja dokumentin välimaastoon. Solastalgia-videoteos on tulossa esille Norjan Bodøssa järjestettävään Arctic Congress -tapahtumaan loppukeväältä 2024. Tapahtumajärjestäjinä toimivat UArctic (*The University of the Arctic*), IASSA (*The International Arctic Social Sciences Association*) ja High North Center (Arctic Congress).

Tämän lisäksi olemme hakeneet Solastalgia-videoteoksella syksyllä 2024 Rovaniemellä pidettävään Relate North -tapahtumaan, joka järjestetään Lapin yliopiston ja ASAD-verkoston yhteistyönä. Tämän vuoden aiheena on “*New Genre Arctic Art Education*” (UArctic).

Pääsimme tässä tutkimuksessa kehittämissyklin toiminnan kautta kiinni niiden nuorten kokemuksiin, jotka olivat kiinnostuneita ilmastonmuutoksesta ja sen hillitsemisestä. Taideperustaisen toimintatutkimuksen luonnetta pohdiskellessamme huomasimme mieltivämme sellaisille opiskelijoille jääneen tiedon merkitystä, jotka eivät olleet kiinnostuneita avaamaan ajatuksiaan ilmastonmuutokseen liittyen. Olisiko heillä tietoa, joka edistäisi esimerkiksi tämän tutkimuksen tavoitetta? Voisiko opiskelijan ajatukset siitä, miksi toiminta ei kiinnosta, tarjota tutkijalle kehittämistyötä hyödyttävää tietoa? Jos jatkaisimme tutkimusta samankaltaisten projektien ja kohderyhmien kanssa, tulisimme huomioimaan tämän seikan tarkemmin suunnitellessamme toimintaa ja nuorten kokemuksia kartoittavaa purkukeskustelua. Toisaalta koko ryhmän osallistaminen voi olla tutkimuksellisenä tavoitteena haastava.

Tämän tutkimuksen tuloksista ilmeni, että kehittämissyklissä teetetty toiminta lukiolla herätti merkityksellisyyden ja vaikuttamisen kokemuksia opiskelijoissa osittain sen takia, että ilmastonmuutosta käsiteltiin osana pakollisia lukio-opintoja. Olisikin kiinnostavaa tietää, miten ilmastonmuutoksen käsittely näkyy suomalaisessa opetuksessa eri kouluasteilla. Ja miten tätä käsittelyä voitaisiin kehittää esimerkiksi taideperustaisin keinoin.

Lähteet

- Albrecht, G. (2005). 'Solastalgia', a new concept in health and identity. *PAN: Philosophy, Activism, Nature*, 3, 44–59. <https://doi.org/10.4225/03/584f410704696>
- Albrecht, G., Sartore, G.-M., Connor, L., Higginbotham, N., Freeman, S., Kelly, B., Stain, H., Tonna, A. & Pollard, G. (2007). Solastalgia: The distress caused by environmental change. *Australasian Psychiatry*, 15(1), 95–98. <https://doi.org/10.1080/10398560701701288>
- Albrecht, G. (2019). *Earth emotions: New words for a new world*. Cornell University Press.
- Anttila, P. (2005). *Ilmais, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta*. Akatiimi.
- Aurora-tulevaisuustapahtuma (8.3.2024). Tapahtuman kotisivut. <https://www.auroraevent.fi/>
- Arctic Congress (26.5.2024). Tapahtuman kotisivut. <https://www.arcticcongress.com/general-congress-information>
- Bamford, A. (2014) Making it happen. Closing the gap between policy and practice in arts education. In L. Bresler, M. Fleming & L. O'Toole (eds.), *The Routledge international handbook of the arts and education*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315742717>
- Barone, T. & Eisner, E.W. (2006). Art-Based Educational Research. In J. L. Green, G. Camilli, P. B. Elmore, A. Skukauskaitė & E. Grace (eds.), *Handbook of complementary methods in education research* (s. 95–110). Lawrence Erlbaum Associates. <https://doi.org/10.4324/9780203874769>
- Berg, P. & Myllyniemi, S. (2013). Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. *Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura), Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisosaian neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.
- BRYC (24.4.2024). Barents Regional Youth Council -kotisivut. <https://www.barentsyouth.org/>
- Buell, L. (2005). *The future of environmental criticism: Environmental crisis and literary imagination*. Blackwell Publishing.
- Costello, P. J. M. (2003). *Action research*. Continuum.
- Dobson, A. (2003). *Citizenship and the environment*. Oxford University Press.
- Dobson, A. (2007). Environmental citizenship: Towards sustainable development. *Sustainable Development* 15(5), 276–285.
- Eisner, E. (2008). Art and knowledge. In J. G. Knowles & A. L. Cole (eds.), *Handbook of the arts in qualitative research: Perspectives, methodologies, examples, and issues* (s. 3–12). SAGE.
- Flick, U. (2004). Triangulation in qualitative research. In U. Flick, E. von Kardorff & I. Steinke (eds.), *A Companion to qualitative research*, (s. 178–183). SAGE.

- Foster, R. & Martusewicz, R. A. (2019). Introduction: Contemporary art as critical, revitalizing, and imaginative practice toward sustainable communities. In R. Foster, J. P. Mäkelä & R. A. Martusewicz (eds.), *Art, ecojustice, and education: Intersecting theories and practices* (1. edition) (s. 1–9). Routledge. Taylor and Francis Group.
- Gadamer, H. & Nikander, I. (2004). *Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Vastapaino.
- Garoian, C. R. (1999). *Performing pedagogy: Toward an art of politics*. State University of New York Press.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Polity Press.
- Haanpää, L. & ar Ursin, P. (2020). Ympäristöhuoli aktivoi lapset vaikuttamaan. Teoksessa E. Pekkarinen & T. Tuukkanen (toim.), *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet* (s. 87–98). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020, 4. Hansaprint.
- Heikkinen, H., Kaukko, M. & Salo, P. (2023). Mitä toimintatutkimus on ja miten sitä tehdään. Teoksessa H. Heikkinen & M. Kaukko (toim.), *Toimintatutkimus: Käytännön opas* (ei sivunumeroita). Vastapaino.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Kiilakoski, T. (2010). Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa T. Huovinen, A. Tiihonen, L. Lautamatti, T. Kontinen, U. Klemola, T. Kiilakoski. . . L. Syrjälä. (2007). *Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat* (2. tark. painos) (s. 77–93). Kansanvalistusseura.
- Helguera, P. (2011). *Socially engaged art*. Jorge Pinto Book.
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., ... van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: A global survey. *The Lancet Planetary Health*, 5(12), 863–873. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(21)00278-3)
- Hiltunen, M. (2023). Tekoja, yhteismuotoutumista ja aikaansaamista: Tapahtumat performatiivisena taiteena. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 32–39). Lapin yliopisto.
- Huhmarniemi, M. (2016). *Marjamatkoilla ja kotipalkisilla: Keskustelua Lapin ympäristökongflikteista nykytaiteen keinoin* (väitöskirja, Lapin yliopisto). Acta Universitatis Lapponiensis, 324. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-898-5>
- Huhmarniemi, M. (2018). Avainkäsitteitä ympäristötaiteen ja matkailun yhteistyöhön Lapissa. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 23–26). Lapin yliopisto.

Huhmarniemi, M. & Jokela, T. (2018). Ympäristötaide taiteilijan soveltavana ja integroituna osaamisena. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 107–121). Lapin yliopisto.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201811061408>

Huttunen, S., Aro, R., Salo, M. & Turunen, A. (2019). Ympäristökansalaisuudesta aineksia ilmastokriisiin ratkaisuun? *Versus*.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65907/Huttunen-et_al_Versus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hyry, J. (2019). *Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin. Sitra ilmastotunteet 2019*. Kantar.

Hämäläinen, J. (2008). "Nuorten osallisuus". *Sosiaalipedagogiikka* 9, 13–34.

Hämäläinen, J. (1999). *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan*. Kuopion yliopisto.

Ilmastokriisin etulinjassa (8.5.2024). Hankkeen kotisivut. <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/ilmastokriisinetulinjassa/>

IPCC (2023). Sections. In H. Lee & J. Romero (eds.), *Climate Change 2023: Synthesis report. Contribution of working groups I, II and III to the sixth assessment report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, (s. 35–115). IPCC.

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Jacob, M. J. (1995). An unfashionable audience. In L. Suzanne (ed.), *Mapping the terrain: New genre public art* (s. 50–59). Bay Press.

Jacobs, M. (2003). *Sigmund Freud* (2. edition). SAGE.

Jokela, T., Hiltunen, M. & Härkönen, E. (2015). Art-based action research – Participatory art for the North. *International Journal of Education through Art*, 11(3), 433–448.

Jokela, T., Huhmarniemi, M., Haataja, C. & Issakainen, T. (toim.). (2018). *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun*. Lapin yliopisto.

Jokela, T. & M. Huhmarniemi (2018a). Ympäristötaide kertoo paikan tarinoita. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötaidetta Lapin matkailuun* (s. 28–36). Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018b). Art-based action research in the development work of arts and art education. In G. Coutts, E. Härkönen & M. Huhmarniemi (eds.), *The lure of Lapland – A handbook for Arctic art and design*, (s. 9–25). Faculty of Art and Design of the University of Lapland. Series C, 5. University of Lapland.

Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2020). *Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä*. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, katsauksia ja puheenvuoroja, 66. Lapin yliopisto.

Jokela, T., Huhmarniemi, M., Beer, R. & Soloviova, A. (2021). Mapping new genre Arctic art. In L. Heininen, H. Exner-Pirot & J. Barnes (eds.), *Arctic yearbook 2021: Defining and mapping the Arctic: Sovereignties, policies and perceptions*. Northern Research Forum, the University of the Arctic Thematic Network (TN) on Geopolitics and Security. Arctic Portal.

Jokela, T. (2023). Ketterää nykytaidetta tapahtumiin. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 20–31). Lapin yliopisto.

Jokela, T., Adolfsen, M. & Mustonen, S. (2023). Tapahtumaperustaisen koulutusmallin suunnittelu. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 194–209). Lapin yliopisto.

Jokela, T., Riikonen, M. & Holck, I. (toim.) (2023). *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin*. Lapin yliopisto.

Jokela, T. & Riikonen, M. (2023). Johdanto. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 11–17). Lapin yliopisto.

Jokela, T., Hiltunen, M., Huhmarniemi, M., Härkönen, E., Stöckell, A., Manninen, A. & Parpala, M. (2024). *Kuvataidekasvatuksen ja soveltavan taiteen projektiosaajaksi*. Lapin yliopisto.

Kallio, M. (2010). Taideperustainen tutkimusparadigma taidekasvatuksen sosiokulttuurisia ulottuvuuksia rakentamassa. *Synnyt/ Origins*, (4), 15–25.

Kauniskangas, E., Kiilakoski, T. & A. Pirttijärvi (2022). Esipuhe. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 5–7). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.

Kauppila, P. A., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (2015). *Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku*. Itä-Suomen yliopisto.

Kiilakoski, T. & Laine, R. (2022). Esipuhe. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 5–7). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.

Kiilakoski, T. & Laine, R. (2022). Luottamus ja tyytyväisyys. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 73–78). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.

Kivijärvi, A. & Myllyniemi, S. (2023). Epävarmuudet ja vastoinikäymiset. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022* (s. 29–42). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.

- Koneen Säätö (8.5.2024). Ilmastokriisin etulinjassa -hanke. <https://koneensaatio.fi/apurahat-ja-residenssipaidat/ilmastokriisin-etulinjassa-kansatutkijuus-ja-taideperustaiset-interventiot-nuorten-ilmastoaktivismissa-ja-ilmastokansalaisuuden-rakentumisessa/>
- Korhonen, V. A. (2007). Tietoa toimintatutkimuksesta tutkivalla otteella. *Aikuiskasvatus*, 27(3), 231–233. <https://doi.org/10.33336/aik.93773>
- Lacy, S. (1995). Cultural pilgrimages and metaphoric journeys. In L. Suzanne (eds.), *Mapping the terrain: New genre public art* (s. 19–47). Bay Press.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voi tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 29–50). PS-kustannus.
- Laininen, H. (2022). *Ilmastonmuutos minussa -opetusmateriaali*. Sanataideyhdistys Yöstäjä ry. <https://www.climatechangeinme.fi/>
- Lapin yliopisto (15.5.2024). *Arktisen taidekasvatuksen kiertävän keskuksen kohtaamisissa syntyy uutta ymmärrystä taiteesta ja kestävyysmurroksesta*, 2024. Lapin yliopisto. <https://www.ulapland.fi/news/Arktisen-taidekasvatuksen-kiertavan-keskuksen-kohtaamisissa-syntyy-uutta-ymmarrysta-taiteesta-ja-kestavyysmurroksesta/38013/0a1a0052-5913-4d94-b9c5-994301abfe80>
- Leavy, P. (2018). Introduction to arts-based research. In P. Leavy (eds.), *Handbook of arts-based research* (s. 3–21). The Guilford Press.
- Leavy, P. (2020). *Methods meets art: Arts-based research practice* (3. edition). The Guilford Press.
- Lehtonen, A. & Pihkala, P. (2020). From eco-anxiety to hope through drama. In J. Adams & A. Owens (eds.), *Beyond Text*. Intellect.
- Lehtonen, J. & Välimäki, J. (2009). Ilmastonmuutoksen torjuntaan tarvitaan johtajuutta. *Kanava*, 37(6), 341–344.
- Lintumäki, A. & Korsström-Magga, K. (2023). Kohti nuorten ilmastoaktiivisuutta Aurora-tulevaisuustapahtumassa. Teoksessa T. Jokela, M. Riikonen & I. Holck (toim.), *Ketterää taidetta Lapin tapahtumiin* (s. 135–139). Lapin yliopisto.
- Lintumäki, A. (2023). My Place: Building young people's future using art-based action in the North. In G. Coutts & T. Jokela (eds.), *Relate North: Possible Futures* (s. 50–73). InSEA Publications.
- Lummaa, K. (2024). *Kulttuurin rooli kestävyysmurroksessa* (BIOS-ryhmän keynote-puheenvuoro Kestävän kuvataiteen päivänä 26.5.2024). <https://enchant.fi/centre-de-ville/kestavakuvataide>
- Marien, S., Hooghe, M. & Quintelier, E. (2010). Inequalities in non-institutionalised forms of political participation: A multi-level analysis of 25 countries. *Political Studies*, 58(1), 187–213.

Markard, J., Raven, R. & Truffer, B. (2012). Sustainability transitions: An emerging field of research and its prospects. *Research Policy*, 41(6), 955–967.

Meyer, J. (2004). What is action research? In C. Seale (eds.), *Social research methods: A reader* (s. 453–455). Routledge.

Myllyniemi, S. & Kiilakoski, T. (2019). Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.), *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018* (s. 9–112). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Printek.

Naidus, B. (2004). Outside the frame: Teaching a socially engaged art practice. In M. Miles (eds.), *New Practices – New Pedagogies* (s. 191–208). Routledge.

Naukkarinen, O. (2003). Mutta mistä puhuisi juuri ympäristötaiteen yhteydessä? Teoksessa O. Naukkarinen (toim.), *Ympäristön taide* (s. 68–85). Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B, 73. Taideteollinen korkeakoulu.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>

Opetushallitus (2019). *Lukion opetussuunnitelman perusteet*. PunaMusta Oy. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukion-opetussuunnitelmien-perusteet>

Oser, J., Hooghe M. & Marien, S. (2013). Is online participation distinct from offline participation? A latent class analysis of participation types and their stratification. *Political Research Quarterly*, 66(1), 91–101. <https://doi.org/10.1177/1065912912436695>

Pekkarinen, E. & Tuukkanen, T. (toim.). (2020). *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020, 4. Hansaprint.

Pihkala, P. (2017). *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Kirjapaja.

Pihkala, P. (2019). *Mieli maassa? Ympäristötunteet*. Kirjapaja.

Pihkala, P. (2020). Anxiety and the ecological crisis: An analysis of eco-anxiety and climate anxiety. *Sustainability* 12(19). Artikkelinnumero 7836.

Pihkala, P., Cantell, H., Jylhä, K. M., Lyytimäki, J., Paloniemi, R., Pulkka, A. & Ratinen, I. (2020). Ahdistuksen vai innostuksen ilmasto? Ilmastoviestinnän ja -kasvatuksen keinoja ilmastoahdistuksesta selviytymiseen. Teoksessa E. Pekkarinen & T. Tuukkanen (toim.), *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet* (s. 153–171) . Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020, 4. Hansaprint.

Pihkala, P., Sangervo, J. & Jylhä, K. M. (2022). Nuorten ilmastoahdistus ja ympäristötunteet. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 95–116). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.

- Pirttijärvi A. & Kivijärvi, A. (2023). Esipuhe. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), *Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022* (s. 5–7) . Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.
- Piste Kollektiivi (18.1.2024). Piste Kollektiivin sivut. <https://www.pistekollektiivi.fi/>
- Plumwood, V. (2002). *Environmental culture: The ecological crisis of reason*. Routledge.
- Pujol, E. (2018). *Walking art practice: Reflections on socially engaged paths*. Triarchy Press.
- Rinne, J., Jokela, T., Hiltunen, M., Korsström-Magga, K. & Lintumäki, A. (to be published) Co-research through art-based action enhancing young peoples' climate citizenship. In E. Vallado, L. Pasic, J. Gorman & T. Kiilakoski (eds.) *Youth and Democracy in the Climate Crisis. Youth Knowledge #XX*. Council of Europe and European Commission.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (toim.). (2013). *Tutkimuksen voimasanat*. Sanoma Pro.
- Rovaniemi Arctic Spirit (17.5.2024). Tapahtuman kotisivut. <https://www.rovaniemiarticspirit.fi/EN>
- Routarinne, S. (2004). *Improvisoi!* Tammi.
- Saari, K. & Lötjönen, K. (2022). Mitkä keinot vaikuttavat ympäristö- ja ilmastoasioissa? Nuorten vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypit ja niiden erityispiirteet. Teoksessa T. Kiilakoski (toim.), *Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021* (s. 117–135). Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hansaprint.
- Soininen, I. & Pulkka, A. (2020). Ilmastotoiminta.fi. <https://www.ilmastotoiminta.fi/>
- Stranius, L. (2009). Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa T. Kankainen, H. Pessala, M. Siisiäinen, L. Stranius, H. Wass, & N. Wilhelmsson (toim.), *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* (s. 139–163). Oikeusministeriön julkaisu 2009, 5. Oikeusministeriö.
- Tieteen termipankki (6.5.2024). Filosofia: hermeneutiikka. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:hermeneutiikka>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- UArctic (26.5.2024). Relate North: New genre Arctic art education symposium & exhibition. <https://www.uarctic.org/news/2024/4/call-for-contributions-relate-north-new-genre-arctic-art-education-symposium-exhibition/>
- Yhdistyneet kansakunnat (23.3.2024). Global Issues: Youth. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>

Vihersalo, M. (2017). Climate citizenship in the European union: Environmental citizenship as an analytical concept. *Environmental Politics* 26(2), 343–360. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/09644016.2014.1000640>

Vihreä lippu (6.2.2024). *Ympäristökasvatusjärjestö FEE*. <https://vihrealippu.fi/vihrealippu/>

Weintrobe, S. (2013). *Engaging with climate change: Psychoanalytic and interdisciplinary perspectives*. Taylor & Francis Group.

Wise, I. (2018). *Adolescence* (1. edition). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9780429471605>

Liitteet

Liite 1

ARCTA FAST -HANKE / [REDACTED]

TUTKIMUS-, DOKUMENTOINTI- & TEOSTEN ESITTÄMISLUPA

Hyvä [REDACTED] peruskoulun oppilaan huoltaja. Olemme Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen opiskelijat Kanerva Kivistö ja Sara Teperi. Toteutamme [REDACTED] peruskoululla opinnäytetyötämme eli pro gradu -tutkielmaamme varten työpajan, jossa 6.-luokkalaiset pääsevät suunnittelemaan pelihahmoja ilmastotunteiden pohjalta meidän sekä taiteilija Anne Niskasen kanssa. Pyydämme sinua perehtymään oheiseen tutkimuslupakaavakkeeseen ja täyttämään se alaikäisen lapsesi huoltajana.

Ystävällisin terveisin

Kanerva Kivistö ja Sara Teperi

[REDACTED] [REDACTED]

Tutkimuksen ohjaaja ja oppilaitos

Professori Timo Jokela, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus

Pro gradu –tutkielmasta ja työpajasta

Tutkimme kuvataidekasvatuksen pro gradu -tutkielmassamme nuorten taideperustaista ilmastovaikuttamista.

Työpaja ja tutkimus ovat osa Arcta Fast -hanketta (lisätietoja liitteenä). Työpaja toteutetaan 6.-luokan oppilaiden kanssa syyslukukaudella 2022. Tutkimuksen aineisto koostuu osin työpajassa kerätystä materiaalista: ohjaajan havainnoista ja päiväkirjamerkinnoista, valokuva- ja videodokumenteista sekä oppilaiden tekemistä pelihahmosuunnitelmista ja muusta työpajassa tuotetusta materiaalista. **Työpajoissa kerättyä materiaalia tullaan käyttämään ainoastaan tutkimuksemme tarkoituksiin eikä sitä tulla näyttämään muille osapuolille. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti eikä valmiissa tutkimuksessa mainita osallistujien nimiä.**

Taideteoksia ja muuta työpajoissa syntyneitä visuaalista materiaalia ja dokumenttikuvia voidaan esittää hankkeeseen liittyen erilaisissa julkaisuissa, näyttelyissä sekä koulutustapahtumissa.

Oppilaan nimi

Rastita.

Annan luvan lapseni osallistua tutkimukseen.

Kyllä

Ei

Annan luvan työpajoissa tuotettuja teoksia sekä niiden syntyyn liittyvien prosesseja dokumentoivien valo- ja videokuvien esittämiseen sopimuksessa mainitulla tavalla.

Kyllä

Ei

Annan luvan työpajoissa kerättyjen sellaisten dokumenttikuvien esittämiseen sopimuksessa mainitulla tavalla, joissa huollettavani esiintyy tunnistettavana.

Kyllä

Ei

Paikka ja päiväys:

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys:

Suuri kiitos teille, kun autatte opinnäytetyömme valmistumisessa!

LIITE

Hanke: Arcta Fast -koulutusmalli

Hankkeen julkinen tiivistelmä:

Hanke vastaa tunnistettuun tarpeeseen tuottaa uutta osaamista kouluttamalla luovien alojen toimijoita muutoksessa olevaan ja kasvavaan tapahtumaperustaiseen pikapeleihin ja -taiteisiin perustuvaan palvelutuotantoon. Luovan alan ja taiteen työmarkkinoiden osaamisodotukset ovat pirstaloituneet ja hetkellistyneet tapahtumaperustaisten sisällöntuotantopalveluiden kasvun, taiteen markkinoiden muutosten sekä digitalisoitumisen mahdollistamien aineettoman arvonusun tuotteiden ja palveluiden myötä. Uusia taiteen osaamisalueisiin perustuvia työnmuotoja ja toimeentulon mahdollisuuksia on syntynyt erityisesti tapahtumien yhteyteen lyhytkestoisiiin tarpeisiin. Festivaaliperustaista innovaatiotoimintaa on kehitetty erityisesti Innofest (<https://innofest.co>) toimintakonseptin perustuen. Suomessa erityisesti Oulussa ja Seinäjoella on panostettu tapahtumaperustaiseen kehittämiseen (<https://intoseinajoki.fi/buustiatapahtumista/> ja <https://futurevents oulu.com>).

Koulutuksen tavoitteena on lisätä yhteistyötä työelämälähtöisessä tapahtumaperustaisessa toiminnassa oppilaitosten ja luovien alojen toimijoiden välillä. Yhteiskehittämisessä tapahtumien kanssa tavoitellaan uusia oppimisen mahdollisuuksia ja työtilaisuuksia luovien alojen toimijoille. Koulutus tukee työelämälähtöisenä luovan talouden kehittymistä tapahtumaympäristöissä. Hankkeessa luodaan ja kehitetään yhteistoiminnassa moniammatillinen ja kolme koulutustasoa läpäisevä koulutusmalli ja –moduuli, jossa luovan talouden ja yrittäjyyden tapahtumaperustainen taiteen, teknologian ja liiketalouden uusi osaaminen yhtyy ja tukee osallistujien fast tuotanto-osaamista tapahtumien yhteydessä.

Hankkeen varsinaisena kohderyhmänä luovilla aloilla toimivat ja sille valmistuvat henkilöt sekä Lapissa järjestettävät tapahtumat ja niissä toimivat mikro- ja pk-yritykset sekä tapahtumia tilaavat tahot. Väliillisenä kohderyhmänä on tapahtumiin osallistuvat yleisöt ja tapahtumista hyötyvät matkailu- ja majoitusalan toimijat sekä kunnat. Lisäksi oppilaitosten henkilökunta saa hankkeessa uutta osaamista.

Koulutushanke etenee kolmessa vaiheessa, joiden avulla luodaan, toteutetaan ja implementoidaan oppilaitosten yhteistyössä toteuttama 20 opintopisteen valinnainen opintokokonaisuus. Joustava työelämälähtöinen koulutus voi tarjota opiskelijoille laajemmankin kokonaisuuden valituista opintopoluista riippuen.

Lisätietoja:

Hankkeen johtavat taiteilijat:

Ninni Korkalo

Anne Niskanen

Hankkeen vastuullinen johtaja:

Timo Jokela



Informed consent and agreement for media release

Introduction

The project “On the frontline of Climate Crisis” is building youth’s climate citizenship and climate activism by art-based co-research. The aim of the action is to focus on strengthening the youth’s voice and participation relating to the climate crisis. The project also conducts research on the possibilities in co-researching with youth, using art-based methods. The “On the front line of Climate Crisis” project is coordinated by Youth Research and Development Center Juvenia (South-Eastern Finland University of Applied Sciences) and University of Lapland’s Faculty of Art and Design. The project is operating mostly in Finland in areas including Lapland, Middle and South-Eastern Finland, but nonetheless, the project is interested in cooperating with young people in a wider geographical area across the national borders.

The aim of the study is to develop co-research methods with youth to process sentiments, attitudes and visions concerning climate change. This consent form asks you to allow the research group to use the artistic productions and pictures or depictions of them as a research material to enhance the understanding of the topic. The form also asks your permission to use related observation, recordings, interviews, videos, images, and comments as data in this study.

You are hereby asked to participate in research according to this project that is organising art-based actions where you will attend.

Withdrawing from the research:

Participation in this research is entirely voluntary. You can withdraw from the research without any consequences at any time. Please note that any data collected as part of my participation in the study will remain as part of the study records and cannot be removed.

Before signing, please read the form thoroughly and ask if there is anything that you don’t understand.

Data Collection:

The data will be collected through group discussions, unstructured interviews, art making processes, capturing art making processes and performances, observations and note taking. Data will be collected by voice, photo, and video recording, but written notes and text will also be used to capture ideas as data. The data will be securely stored on password protected devices at the Services of storage of research data at University of Lapland (<https://lib.luc.fi/c.php?g=662033&p=4678070>) and in the data archives of the Social Sciences (<https://www.fsd.tuni.fi/fi/>). When the project ends, the anonymous-made data will be available only for follow-up research.

Presentation of Data:

Parts of the data may be presented and published in books, journals, and conferences, but these publications will be open source so that you can have access to all the published information. The

digital results, photographs, videos, and artwork of the project's different art-based events about climate change with youth will be published via the project's website and social media channels. The researchers of the "On the frontline of Climate Crisis" are committed to protecting your privacy and personal data.

Consent and agreement

I hereby give permission to publish my artistic works and depictions taken from my art works that are done in the workshops of the research project and which are developed to be in use for this project. I agree that the project has the right to publish my artistic, visual, and textual works in its communication and informative channels on the internet, in its informative posters, in research publications, research articles, dissertations, conference presentations and other published research papers and I will not claim any kind of compensation for publishing the material. I will retain copyright of my art and work produced solely by myself at the project's events.

Name:

Age:

Country:

Email:

I understand the research and give my consent for participation in the research and having data collected.

I understand that photo and video materials will be digitally collected that may include art and work produced solely by myself, and images of me, and so may reveal my identity.

I don't want to participate in the research.

Young participants from other countries than Finland:

I am under 18 years and required to have this form signed by a parent or guardian. (Please attend to the following page.)

Both the participant and the researcher will have a copy of the consent form.

PRINT NAME / Participant

DATE (dd/mm/yyyy)

SIGNATURE / Participant

SIGNATURE / [Researcher name here]

If you have any questions concerning your participation in the research, you may contact:
"On the frontline of Climate Crisis"

Korinna Korsström-Magga

Aki Lintumäki



The research participant under 18 years

Printed name and date of birth

SIGNATURE OF GUARDIAN(S) Date: _____

Parent / Legal Guardian Signature: _____

Print Name: _____

Parent / Legal Guardian Signature: _____

Print Name: _____

Liite 3

**TUTKIMUSLUPA**Osallistuminen KU2 Arctic Spirit -taideprojektiin

Tämä taideprojekti liittyy Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushankkeeseen, jota rahoittaa Koneen Säätiö <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/ilmastokriisinetulinjassa/>.

Hankkeessa tutkitaan nuorten ilmastokansalaisuutta ja ilmastoaktivismia sekä kehitetään taideperustaisilla menetelmillä ja kansatutkimuksella osallistujalähtöisiä keinoja, joiden avulla nuoret saisivat äänensä paremmin kuuluviin ilmastonmuutokseen liittyvissä asioissa.

Hankkeen toteuttavat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia sekä Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta. Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat toisen asteen oppilaitokset Lapissa, Itä-Suomessa ja Pirkanmaalla. Hanke alkoi syksyllä 2022 ja se kestää vuoden 2025 loppuun.

Tutkimushankkeen järjestämiä tapahtumia, opetustilanteita, keskusteluja, toimintaa ja siinä tuotettuja teoksia tallennetaan audiovisuaalisesti ja haastatteluilla tutkimusaineistoksi. Tutkimuksessa ei kerätä osallistujista henkilötietoja. Tutkimusaineisto tulee Ilmastokriisin etulinjassa -tutkimushankkeen ja mainittujen Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan maisteriopiskelijoiden tutkimuskäyttöön. Osa tutkimusmateriaalista voidaan julkaista tieteellisissä kirjoissa ja jouluaaleissa, esittää konferensseissa tai hankkeen sosiaalisen median kanavissa. Julkaistavassa tutkimusaineistossa voivat osallistujat ja heidän teoksensa olla tunnistettavissa, mutta nimiä ei mainita tai julkaista ilman, että siihen on saatu erillinen suostumus.

Suostun, että nimeni mainitaan tutkimustulosten ja/tai taideteosten julkaisemisen yhteydessä

Hankkeen loputtua hankkeessa kerättyä aineistoa säilytetään Lapin yliopiston tutkimusaineistojen säilytyspalveluissa (<https://lib.luc.fi/c.php?g=662033&p=4678070>). Tutkimusaineistoa voidaan käyttää hankkeen päätyttyä jatkotutkimuksen tarpeisiin ja hankkeesta kertovien näyttelyiden, teosten ja niistä kertovien tiedotteiden materiaalina tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti.

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Annan luvan tulla tallennetuksi (kuvatuksi ja äänitetyksi) sekä minua voi haastatella opetustilanteissa, ryhmäkeskusteluissa ja muutoin tutkimusprosessin aikana. Annan luvan tutkimustoiminnan aikana tehtyjen teosteni ja tuotosteni dokumentointiin. Suostun, että tuottamani taiteellista materiaalia sekä kuvia niistä saa käyttää tutkimushankkeen tutkimusaineistona, hankkeen jälkeen jatkotutkimustarpeisiin sekä hankkeen tiedotteissa ja sosiaalisen median kanavissa. Tuottamani taiteellisen materiaalin tekijänoikeus säilyy minulla mutta sen käyttöoikeus on myös tutkimushankkeella tämän tutkimuslupan mukaisesti.

Osallistumiseni on vapaaehtoista ja voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan edelleen käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan, että annan suostumukseni tutkimukseen osallistumiseen.

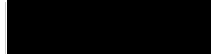
Paikka _____ Aika _____ Allekirjoitus _____
Nimen selvennys:



Hankkeen tutkijat ja yhteyshenkilöt:

**Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu
Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus**

Jarmo Rinne, Erikoistutkija YTT
Ilmastokriisin etulinjassa-tutkimushankkeen johtaja



Aki Lintumäki, TaM. Projektitutkija.



Lapin yliopisto. Taiteiden tiedekunta.

Timo Jokela, Professori



Mirja Hiltunen, Professori



Korinna Korsström-Magga, TaM. Projektitutkija.



**Arctic Spirit -taidetapahtuman Lapin yliopiston maisteriopiskelijat
Taiteiden tiedekunta. Kuvataidekasvatus**

Sara Teperi. Maisteriopiskelija



Kanerva Kivistö. Maisteriopiskelija

